

**UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA**

KATEDRA DĚJIN UMĚNÍ

**ARCHITEKTURA A URBANISMUS V LETECH 1945 AŽ
1989 V PROSTĚJOVĚ**

Magisterská diplomová práce

Bc. Michaela Kučerová

Vedoucí diplomové práce: Prof. PhDr. Rostislav Švácha, CSc.

Olomouc 2018

Prohlašuji, že jsem toto téma zpracovala samostatně, výhradně s použitím uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 10. 5. 2018

.....

Za pomoc a odborné vedení při zpracování tématu děkuji prof. PhDr. Rostislavu Šváchovi Csc. Poděkování také patří mé rodině a mému příteli, kteří mě neustále podporovali. Dále děkuji pracovníkům archivu Městského stavebního úřadů a Státního okresního archivu v Prostějově, rovněž i pracovníkům v Městské knihovně v Prostějově za jejich ochotu a pomoc při vyhledávání potřebného materiálu.

Obsah

1. Úvod.....	5
2. Současný stav bádání	7
3. Prostějov 1945–1989	10
4. Urbanistický vývoj Prostějova v poválečných letech	18
4. 1 Stavební rozvoj města do roku 1920	18
4. 2 Urbanistická produkce mezi válkami	22
4. 3 Urbanismus v poválečném období	25
4. 4 Regulace města v druhé polovině 20. století.....	30
5. 1 Budova Hlavního nádraží.....	46
5. 2 Lidová hvězdárna	49
5. 3 Městské lázně	52
5. 4 Oděvní podnik Prostějov	55
5. 5 Kino Metro 70	58
5. 6 Obchodní dům Prior	61
5. 7 Zimní stadion	66
5. 8 Smuteční obřadní síň.....	70
5. 9 Obytný a kancelářský objekt České pojišťovny.....	74
6. Závěr	77
Poznámky	79
Prameny.....	91
Abecední seznam literatury	93
Internetové zdroje	100
Anotace	101
Summary	103
Adresář staveb	105
Seznam obrazových příloh	107
Obrazové přílohy	

1. Úvod

Architektura druhé poloviny 20. století je dnes buď odsuzovaná či obdivovaná, nicméně zaujímá důležitý aspekt českých kulturních dějin. Příběh poválečné výstavby nových československých měst poukazuje na to, že jejich formování muselo vyhovovat zájmům průmyslového rozvoje. Ve sledovaném období se též často setkáváme s problematikou asanací, nových řešení a přestavby historických center, s čím se potýkala ve větší míře všechna česká města a tak se tímto fenoménem často zabývali i přední čeští či dokonce zahraniční odborníci. Otázka, týkající se architektonických hodnot projevujících se na daných prostějovských stavbách, však doposud nebyla důkladně uměleckohistoricky zpracována, a právě proto se této problematice budu věnovat podrobněji v mé diplomové práci.

Ve stavební činnosti první poloviny dvacátých let až do začátku let padesátých se projevuje funkcionalistická architektura. Posléze se v tvarosloví staveb formují i další nastupující architektonické směry, jakým byl například socialistický realismus a brutalismus. Architekti prostějovských staveb vzniklých v těchto letech navrhovali zajímavé objekty, které nejenže měly plnit svou funkci, ale rovněž se i snažily pozdvihnout město a navázat na dřívější „sebevědomí“ Prostějova a jeho obyvatel. Po skončení druhé světové války rozvoj stavební aktivity upadá, neboť zde nebylo dostatek potřebného materiálu a finanční prostředky se využívaly v jiných sektorech. Teprve od šedesátých let nastal další rozkvět architektonické výstavby na území Prostějovska. Nové stavby navazovaly na zajímavé objekty realizované ve třicátých a především čtyřicátých letech. Můžeme se tak setkat s návrhy převážně rozsáhlých sídlištních komplexů, dobrým příkladem je sídliště Svobody, či veřejných staveb – Kino Metro 70, Zimní stadion.

Většinou se tématu poválečné architektury věnovali významní odborníci, kteří se však zabývali jen určitými městy, ve kterých neustával stavební ruch. Dále se také zaměřovali na města, jež byla poničena při bombardování během druhé světové války a vyvstala tak potřeba formovat jejich novou podobu. Avšak takovým městům, jako je Prostějov, byla věnována pozornost jen v malé míře. Přesto se najde řada badatelů, kteří ve svých pracích uvádějí nebo alespoň zmiňují výstavbu v Prostějově ve sledovaném období, a to především v posledních letech.

Na Prostějov zaměřil pozornost historik architektury, který zde i vyrůstal, Miroslav Chytil. Nicméně prvních ohlasů se moderní architektura dočkala již na konci třicátých let 20. století, Josef Glivický, který psal pro časopis *Kulturní zprávy*, například zorganizoval anketu týkající se výstavby Prostějova.¹ Zapojili se do ní soudobí odborníci, kteří řešili zejména urbanistické problémy vycházející z předešlé podoby Prostějova. Od druhé poloviny 20. století lze najít zprávy o stavebním rozmachu města, především v dobových periodikách. Do nich přispíval články o architektonickém dění architekt Blahoslav Adamík, dále pak od osmdesátých let i historik Pavel Marek či historička Ludmila Grůzová.

Předložená magisterská diplomová práce si klade za cíl prozkoumat poválečnou architekturu v Prostějově se zaměřením i na urbanistické plánování. Hlubší pozornost je pak směřována na několik solitérních staveb, které se vymykají z jinak průměrné bytové výstavby.

Práce je rozčleněna do čtyř hlavních kapitol, které se dále dělí na jednotlivé podkapitoly. První kapitola se věnuje současnému stavu řešené problematiky s výčtem hlavních knižních publikací i místních dobových periodik. Následující kapitola seznamuje čtenáře s historií Prostějova, obzvlášť s druhou polovinou 20. století. Nastiňuje hospodářskou, ekonomickou i politickou situaci, v několika větách se dotýká i sociální a umělecké sféry. Třetí kapitola se zabývá urbanistickým rozvojem a územním plánováním města, člení se na pět podkapitol. Věnuje se urbanistickému plánování v druhé polovině 20. století, ale také nastiňuje architektonické formování města od jeho prvopočátku. Prostějov vyrůstal na historickém základě, jenž vymezoval rozvoj stavební činnosti. Tato aktivita se pak od šedesátých let omezovala na předměstské části a na nezastavěné „zelené louky“ kolem Prostějova.

Stěžejní čtvrtá kapitola se dělí na deset podkapitol, které popisují katalogovou formou vybrané prostějovské objekty. Před ně je vložen text, který podává čtenáři ucelený obraz o zkoumané problematice. Důležitý je především proto, že zahrnuje i nastínění celkové architektonické činnosti v prostějovském okrese. Rovněž se snaží podat informace o uměleckých směrech, které se projevovaly ve formách daných staveb.

Práce převážně vychází z archivního materiálu ze Státního okresního archivu a také z archivu Městského stavebního úřadu. Některé historické reálie autorka práce čerpala ze zpráv dobových periodik (například *Kulturní zprávy*, *Stráž lidu*, *Hlasy z Hané* a tak dále) a také z odborných studií místních historiků.

2. Současný stav bádání

Předkládaná diplomová práce vychází ze studia odborné literatury, z archivních dokumentů, z odborných článků, z dobových periodik, ale také z výsledků vlastního výzkumu v terénu.

První kapitola, která čtenáře uvádí do historie města, čerpá z informací podaných v knize *Prostějov – dějiny města I. díl a II. díl.* Oba tituly vyšly roku 1999.² Zde se řada autorů zabývala historií Prostějova od jeho počátku až do devadesátých let 20. století. Do publikace se zařadily také kapitoly týkající se stavební činnosti a dalších aspektů prostějovské kulturní scény.

Podobně laděný soubor statí nese název *Prostějov a jeho místo v dějinách Moravy*. Byl vydán o pět let dříve roku 1994, zaměřuje se především na hospodářské a politické mezníky v prostějovském okrese.³

Poznatky o výstavbě města lze čerpat i z knihy *Prostějov v proměnách staletí*, z roku 1994, kterou publikoval Městský úřad v Prostějově.⁴ Monografie je populárně zaměřena, zakládá se zejména na komentovaných fotografiích prostějovské architektury. Pavel Marek zde sledoval sto let vývoje stavební činnosti v Prostějově. Velmi přínosnými se pak staly odkazy na prameny, ze kterých autor vycházel.

První shrnutí a zhodnocení prostějovské moderní architektury uvedl Vladimír Šlapeta. Napsal o dané tematice trojdílný seriál, který publikoval v časopise *Štafeta*. Zaměřil se především na architekturu od roku 1900 až do roku 1950, součástí se staly i dobové fotografie od Bohuslava Pacholíka.

O architektech a stavitelích města Prostějova napsal do časopisu *Štafeta* architekt Blahoslav Adamík. Zde se věnuje především první polovině 20. století. Nicméně uvádí i autory návrhů staveb po druhé světové válce, hlavně se zaměřuje na šedesátá a sedmdesátá léta.

Po stránce urbanistické se prostějovskou výstavbou zabýval Pavel Marek v časopise *Zpravodaj muzea Prostějovska*. Přínosné jsou zde i odkazy na příslušnou literaturu či archivní záznamy, ze kterých autor článku čerpal. Další text, který Pavel Marek napsal o dané tematice, uveřejnil časopis *Štafeta – K stavebnímu rozvoji Prostějova po roce 1870*. V krátkosti seznamuje čtenáře s prostějovskými stavbami jak z první, tak i z druhé poloviny 20. století, zaměřuje se však opětovně na tehdejší bytový problém.

Obdobně laděný text napsala o několik let později Ludmila Grůzová v knize *Prostějov 1390-1999*; nese název *Prostějov v období socialistické výstavby města*.

Další knižní příspěvky pocházejí z rukou Miroslava Chytila a Tomáše Vincenta. Jde o knihy *Prostějovská architektura 1918-1948* a *Slavné stavby Prostějova*. Ty obsahují popisy některých vybraných staveb s aktuálními i dobovými fotografiemi.⁵

Další důležitou publikací je kniha Karla Kuči *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Zde lze nalézt některé důležité plány dokumentující rozvoj města.⁶

Magisterská práce čerpá rovněž z archivních pramenů. Nejvíce se zaměřuje na dobový denní tisk, například *Hlas lidu*, *Hlasy z Hané*, *Kulturní zprávy*, *Socialistická vesnice* a *Stráž lidu*. Denní tisk je pro práci velmi důležitý, a to je zejména svou reflexí minulosti, ale také zprávami o stavební činnosti v okrese. Dobové reálie jsou dostupné nejenom ve Státním okresním archivu v Prostějově, ale také v Městské knihovně v Prostějově.

Další odbornou institucí důležitou pro mou práci se stal archiv Stavebního úřadu města Prostějova, ve kterém lze nalézt potřebné dokumenty o stavbách, a rovněž územní plány nezbytné pro sepsání kapitoly o urbanismu.

Současný stav mé problematiky nelze rovněž opomenout. První polovina 20. století byla velmi dobře zpracována i probádána, avšak o polovině druhé mnoho článků či knih nenajdeme.

Roku 1940 se v Uměleckoprůmyslovém muzeu v Praze otevřela výstava *Za novou architekturu*. Pro prostějovskou architekturu to mělo zlomový dopad, neboť se tehdy dostala do širšího celostátního kontextu. To, že architektura první poloviny 20. století přesahuje průměr, značí i fakt, že na této výstavě zabírala nemalý prostor. Také se dočkala mnoha pozitivních ohlasů. Časopis *Architektura* se jí věnoval na dvaceti třech stranách plného textu, obohatila se fotodokumentací od Herberta Ortha, Miroslava Putny a Antonína Navrátila. Stavby se doprovodily půdorysy, technické popisy budov a jejich dispozice. Vystavila se zejména díla architektů Eduarda Žáčka, Antonína Navrátila a Miroslava Putny.⁷

Brzy po výstavě vyšla publikace *Nová česká architektura a její vývoj ve XX. století*, autorem byl Jan E. Koula. Také v ní Koula uvádí architektonické počiny v prostějovském okrese, nejde nicméně o jejich kritické zhodnocení.⁸

Od druhé poloviny čtyřicátých až do šedesátých let se zprávy o prostějovské architektuře vytratily.

V dnešní době se touto tematikou zabývají Miroslav Chytil a Tomáš Vincenec. Vznikl tak seriál *Prostějovská moderní architektura*. Kromě panelové výstavby se věnuje i industriálním budovám, a nezapomněl ani na některé architektonické solitéry především z šedesátých let.

Na závěr lze zmínit i výstavu, jež proběhla v prostorách prostějovského muzea, *Prostějov ve dvacátém století*. Konala se na přelomu roku 1999 a 2000, uvedly se zde texty a příslušné fotografie, které zachycovaly vývoj architektonické činnosti ve 20. století. K výstavě však bohužel nevyšel žádný katalog.

..

3. Prostějov 1945–1989

Okresní město Prostějov se rozkládá v severní části Hornomoravského úvalu, na ploše 39,04 km², v nadmořské výšce 223 m. Celkovou konfiguraci terénu v této oblasti určují mírně se zvedající svahy Dražanské vrchoviny a plošina, která se nazývá Haná. Tato rovina charakteristicky vymezuje příznačnou terénní plochost samotného města. Teplotní podmínky udávané nízkou nadmořskou výškou a horskou hradbou Jeseníků na severu, přinášejí do této části Moravy mírné počasí. Prostějovem protékají rovněž dvě říčky, Hloučela a Romže. I přes skutečnost, že okres nedisponoval žádnou těžební oblastí, zde nastal dynamický rozvoj, který se odráží i v samotné architektuře města. [1]

Nejprve si nastíníme historické události a situaci v regionu ve vymezeném období, které pak napomohou k lepší orientaci a k pochopení situací řešených v otázkách o zdejší architektonické tvorbě. Prostějovské dějiny zasahují až do období středověku, proto se architekti ve 20. století setkávali s okolnostmi, kdy se museli vypořádat s danou strukturou města, jež byla naneštěstí v tomto období mnohdy nepochopená a brutálně znehodnocená.

Prvotní zmínka o městě pochází z let 1126-1150 v listině olomouckého biskupa Jindřicha Zdíka.⁹ Zde se uvádí výčet 205 obcí, které patří do vlastnictví kostela v královském městě Olomouc. Teprve v první polovině 14. století se Prostějov dostal do rukou šlechtického rodu pánů ze Šelmberka.¹⁰ Následně vlastnily město i další rody, které přispěly více či méně k jeho rozvoji, například páni z Kunštátu nebo páni z Kravař.¹¹ V blízkosti města Prostějova vedly obchodní cesty, které spojovaly královské město Olomouc a okolní městečka či vesnice, a které směřovaly především na Jevíčko. Tak se mohlo město těšit z mnoha hospodářských privilegií, která přispěla k prosperitě a dynamickému rozvoji. Kromě obchodní funkce měl Prostějov také význam jako centrum řemeslné výroby, jehož hlavní složkou bylo odvětví textilní, ve starších dobách zaměřené na soukenictví.¹² Do rozvoje města později zasáhly důsledky husitských válek, které přinesly jisté „počeštění“ obyvatelstva. Ačkoliv tento fakt městu příliš neprospěl, i přes ryze české okolí se zde usídlila vrstva bohatého německého obyvatelstva, která zakotvila v předních místech v městské radě a ovládala město až do konce 19. století.¹³

V druhé polovině 15. století nastal jistý předěl ve vývoji měst. Zatímco význačná královská města stagnovala, naopak poddanská města získávala na významu a rychle se začala rozvíjet. Zejména se tak stalo díky podpoře feudálních pánů, kteří bohatli

především z nových odvětví hospodářského podnikání. Prostějovu tak nastala dlouhodobá prosperita, kterou utřela až třicetiletá válka (1618-1648). V této době se ocitl Prostějov v nejhorším období v celé své historii. Mor snížil počet obyvatelstva na minimum, což mělo fatální následky, z kterých se město dlouhou dobu vzpamatovávalo.¹⁴

Po polovině 19. století zasáhly město důsledky průmyslové revoluce. Rostoucí průmysl a obchod v Prostějově byl provázen intenzivním nárůstem obyvatelstva a změnami v jeho sociální i etnické struktuře. Toto století se v Prostějově neslo ve znamení bavlny, která byla z velké části dominiem židovských obchodníků. Zde již existovaly tři továrny na bavlněné zboží – Kindlova, Markuse Bardase a Hillera Backa.¹⁵ Tento proces industrializace a modernizace, provázený formováním nové struktury společnosti, vytvářel podmínky pro vznik nových forem v architektonické produkci, jež se stala základem pro další vývoj města. V poslední etapě 19. století se okres stal i jedním z významných středisek českého politického života na Moravě.¹⁶

Po vzniku Československa se v celé oblasti změnila národnostní skladba obyvatelstva. Většina se přihlásila k národnosti české. Dalším důsledkem vzniku první republiky, který u Prostějovanů vyvolal velké nadšení, byla změna v náboženské sféře.¹⁷ Toto období znamenalo i růst českých národních tendencí, levicových nálad a silných sociálních požadavků, které rovněž zasáhly do architektonického utváření okresu.¹⁸ Správu města převzal národní výbor, v jehož čele nakrátko stanul předválečný starosta, prostějovský advokát a sociálně demokratický politik JUDr. Oldřich John.¹⁹

Následky války okres poznamenaly mnohými následky. Intenzivní bombardování si vyžádalo kromě hmotných ztrát také několik lidských životů. V městě se útoky dotkly hlavně muničního skladu, jehož výbuch zničil nádraží Československých drah. Bombardování v závěru války pak poškodilo desítky domů, zejména na Olomouckém a Brněnském předměstí, a vážné škody utrpěly rovněž školní budovy na ulici Kollárově.²⁰ Stejně tak jako v jiných městech i v Prostějově daná doba zasáhla do skladby obyvatelstva. I zde probíhaly divoké i organizované odsuny Němců. Touto etapou skončilo soužití českého a německého živlu. Změny nastaly i na poli politického života. Po roce 1945 bylo zapotřebí dát do pořádku správní záležitosti, a tak se do čela okresu ustanovil Okresní národní výbor, ve kterém měly zastoupení všechny tehdejší politické strany, tedy i národní socialisté a lidovci.²¹ Nové městské představenstvo se poté snažilo

co nejrychleji odstranit válečné škody, obnovit výrobu a zásobování, zajistit bezpečnost obyvatelstva, podporovat kulturní a společenský život.²²

Nenahraditelné ztráty způsobila válka na lidských životech. Nejtragičtější osud zaznamenalo židovské obyvatelstvo. V prvních poválečných letech lze vypočítat široké politické spektrum, nicméně později nastaly v této politické stratigrafii radikální změny. Jedním z hlavních úkolů byl proces národní očisty a trestání skutečných či domnělých viníků předchozího utrpení. Národní očista započala bezprostředně po osvobození v duchu vládního programu.²³ Zřídila se personální komise, která prověřovala činnost městských zaměstnanců, hlavní pozornost se však zaměřila na německé obyvatelstvo.²⁴ Město pomalu začalo ožívat, lidé odstraňovali zatemnění oken, německé názvy ulic, podniků a obchodů, rychle mizely ochranné zídky před vchody domů, později i další zařízení protiletectvé ochrany. Majitelé jednotlivých domů začali provádět opravy, postupně se však zpřísnila pravidla, neboť jediným dostupným materiálem ke stavbě byly cihly z již poničených nebo zbouraných domů. Ve městě byl naprostý nedostatek střešní krytiny, dřeva i skla.²⁵

Od počátku bylo obtížné zásobovat obyvatelstvo spotřebním zbožím, zejména šatstvem, látkami a obuví. Ve městě oděvů se sice nacházely značné zásoby tohoto spotřebního artiklu, avšak textil požadovalo vydat ministerstvo obchodu i velitelství Rudé armády. S poválečnou obnovou oděvního průmyslu se situace sice mírně zlepšila, ale i tak se většina textilního zboží po celé dlouhé období vydávala na poukazy.²⁶ Po válce zde existovalo 175 velkých, středních i malých konfekčních a textilních firem.²⁷

Válka do majetkových poměrů zasáhla s intenzitou, která měla negativní vliv na ekonomický a politický život. Arizace a germanizace, při níž řadě majitelů jednotlivých firem vnutili německé společníky, ztěžovala obnovu této průmyslové sféry po válce. Zbývající zásoby odvážely v závěru války ustupující německé jednotky, po osvobození je za svou válečnou kořist považovala Rudá armáda.²⁸ Po zlepšení situace nastal další problém, a to především v rámci uplatňování dekretu prezidenta republiky o národních správách. Národní správcové se dosazovali do podniků a nad odborným hlediskem často vítězily vlivy politické.²⁹

Po přijetí národních dekretů v říjnu 1945 byly největší konfekční firmy znárodněny,³⁰ staly se základem jednoho národního podniku – Oděvní průmysl, jehož prvním ředitelem byl ustanoven Ing. Jaroslav Hájek. V průběhu celého roku

1946 se pod národní správu dostávaly další textilní, potravinářské, dřevozpracující podniky i živnosti a obchody.³¹

Pro druhé světové válce se ve městě začal obnovovat i strojírenský a železářský průmysl. K největším podnikům patřila továrna na hospodářské stroje Wikov, továrna na železné zboží a konstrukce Dolte, továrna na kovové umělecké předměty Vulkania a továrna na drátěná pletiva bratří Wilhelmů.³² Samotný Prostějov vlastnil osm podniků – vodárnu, plynárnu, elektrárnu, cihelnu, jatka, zahradnictví, pohřební službu a městský hřbitov. Na jejichž obnovu, opětovný provoz a modernizaci město vydávalo nemalé náklady, které se však po jejich renovaci vrátily zpět. Proto není divu, že jejich pozdější znárodnování nebylo bráno velmi dobře. K ekonomickému zázemí města přispělo i zemědělství. Město vlastnilo rozlehlé pozemky, které se navýšily konfiskacemi.³³

Dlouhodobým a těžko řešitelným problémem, který po roce 1945 nastal, byl nedostatek bytů. V důsledku národní očisty město získalo na 500 volných bytů, avšak žadatelé o volné bytové prostory značně toto číslo převyšovali. Proto v červnu 1945 začala jednání o výstavbě nových bytových prostor a následná příprava stavebních plánů. Nicméně z nedostatku potřebného materiálu se výstavba činžovních domů posunula až do roku 1947.³⁴ Kvůli zvýšenému počtu obyvatelstva, jež přicházelo za prací především z okolních vesnických oblastí, se v městské správě začal rodit plán na vytvoření nové bytové zástavby a regulaci města. V první etapě se počítalo s vyasfaltováním všech ulic, následně se mělo přejít k rekonstrukci Plumlovské ulice. Druhá etapa spočívala ve stavbě silnic v Drozdovicích, poté dostavby kanalizace v Bulharské, Horákově a Určické ulici. Plán rovněž předpokládal úpravu břehů Hloučely, rekultivaci parků. Poslední fáze měla zajišťovat lepší spojení města s okolím (nová železniční trať Přerov – Prostějov – Boskovice), dále se také počítalo se stavbou dálnice vedoucí na Kroměříž a Ostravu. Delší dobu město projevovalo zájem i o letecké spojení.³⁵

Kromě snahy o rekultivaci města se rozvoj projevil i ve školské oblasti. Příznivý ohlas přinesla zpráva o snaze obnovit univerzitu v Olomouci, město jako jedno z prvních přispělo značným finančním obnosem.³⁶

Dalším problémem, který nastal po válce, byly neutěšené sociální poměry ve městě. I přes značné prostředky, které město na tyto účely vynakládalo, se situace příliš nelepšila. Městské sociální ústavy, chorobince, chudobince a útulek v Palečkově ulici sice trvale poskytovaly péči až 130 osobám, nicméně všechny budovy a vnitřní zařízení byly ve velmi špatném stavu a dalším obyvatelům tak nemohly poskytnout potřebnou

pomoc.³⁷ I přesto nové vedení Prostějova pokračovalo ve snaze vytvořit z města moderní průmyslové a kulturní centrum celé oblasti. Toto úsilí se neslo v duchu naplnění myšlenky Velkého Prostějova, jehož součástí se měly stát okolní obce Krasice, Držovice, Vrahovice a Čechovice. Tento záměr však velmi záhy ztroskotal, neboť většina občanů jednotlivých obcí vznášela velmi důrazné protesty proti tomuto spojení.³⁸

Město začalo žít i bohatým společenským a kulturním životem. Obnovila se Jednota divadelních ochotníků Tyl, pěvecká sdružení Orlice a Vlastimila, Orchesterální sdružení i další spolky, které se již od června roku 1945 podílely na kulturním dění.³⁹ Divadelní sezonu ve městě zahájila olomoucká opera *Prodanou nevěstou*. V srpnu 1945 znovu zpřístupnilo svoje sbírky městské muzeum. Do užívání města přešla slavnostním aktem pamětní síň Jiřího Wolкера. Provoz rovněž obnovila tři prostějovská kina. Každý víkend se konaly taneční zábavy. Do města se navracely cenné sbírky, které přežily okupaci v úkrytech na zámcích v Čechách pod Kosířem, Náměšti a Brodku. Na domech se objevily nové pamětní desky věnované válečným obětem.⁴⁰ Největšími významnými akcemi v kulturním a politickém významu byly vybudování pomníku T. G. Masaryka v roce 1946 a oslavy 400. výročí vydání nejstaršího českého slabikáře v roce 1947. Na společenském životě města se podílela řada mládežnických organizací, ze všech však byla nejúspěšnější Akademie sjednocené tělovýchovy, jež vznikla u příležitosti oslav 28. října 1945.⁴¹

Rok 1948 se do Českých a Slovenských dějin zapsal jako rok nástupu komunistické strany k moci. V Prostějově o novém roku píše prostějovský poslanec parlamentu JUDr. Oldřich John, uváděn je v novinách sloupkem „Čin“, který se jmenoval *O nadějích i obavách*. Z iniciativy komunistů se svolalo shromáždění zemědělců a bezzemků na podporu nové pozemkové reformy a Hradeckého programu. Začalo tak rušení některých spolků a jiné se naopak slučovaly pod jednotný název, například činnost Okresní péče o mládež se zrušila a její funkce se přenesla na Okresní národní výbor.⁴² Začala se měnit politická situace, z funkcí v Okresního národního výboru i Městského národního výboru se odvolávali funkcionáři nepohodlní komunistům, zavedla se všeobecná cenzura tisku, z řad novinářů vyloučili i prostějovského rodáka Edvarda Valentu. Akční výbory začaly provádět čistku ve všech složkách Národní fronty i v ostatních hospodářských a společenských organizacích. Okresy zanikly, ze závodů, úřadů a veřejných institucí se odstranily další osoby, které nevyhovovaly komunistům.⁴³

Počátkem března byla zavedena nová národní správa celkem do 140 průmyslových podniků a velkostatků na okrese. Ustanovil se akční výbor při Městském národním výboru, začalo propouštění „nespolehlivých“ důstojníků z armády a bezpečnosti, v řadě případů to vedlo i k jejich věznění. Postupně se znárodnily další podniky a závody s více než 50 zaměstnanci, například k národnímu podniku Oděvní průmysl se přičlenilo dalších 71 firem soukromých konfekcionářů, místní obuvnické továrny byly připojeny k Baťa a tak dále.⁴⁴ Vyšlo poslední číslo sociálně demokratického *Hlasu lidu*, jež vycházelo v Prostějově od roku 1886. Den na to proběhlo nucené sloučení sociální demokracie s komunistickou stranou.⁴⁵ V platnost vstoupil i zákon o jednotné škole, názvy se změnilly na národní školu a název měšťanská škola na střední školu 2. stupně, na níž museli přejít i žáci nižších tříd gymnázií.⁴⁶

V roce 1949 se při územní reorganizaci prostějovský okres přičlenil k Olomouckému kraji a dále se připojil Hluchov, Přemyslovic a Ondratice. Vrahovice následně vyjádřily souhlas pro sloučení s Prostějovem, později i Krasice a Držovice. Městský národní výbor schválil vytvoření Komunálních podniků města Prostějova, do nich se začleňovaly drobnější řemeslné a živnostenské závody podle plánu socializace.

Za největší kulturní akci během roku byla považována oslava 500. výročí narození Matěje Rejska, na budově radnice se odhalila jemu věnovaná pamětní deska. Tato realizace byla dílem akademického sochaře Jana Třísky. Poprvé zde i zazněly slavnostní fanfáry, které složil uznávaný skladatel Vladimír Ambros.⁴⁷

Sdružování podniků nastalo zejména u Oděvních podniků, kde vznikly i oděvní a textilní prodejny, které přešly pod Národní podnik, Železářské obchody byly sdruženy v národní podnik Kovomat, Agrostroj se stal státním podnikem, k němuž se přičlenily závody v Děčíně, Pelhřimově, Poštorné a Rožmitále.⁴⁸

V padesátých letech se schválil návrh na vytvoření Velkého Prostějova. Pod tento název patřily obce Prostějov, Držovice a Vrahovice, nicméně v roce 1954 nastalo jejich opětovnému odloučení od Prostějova a v každé obci probíhaly samostatné volby. Pro nedostatek kapacity míst v mateřských školách se jednalo o otevření nových školek. Návrh byl schválen, jedna se zpřístupnila v Čechovicích a druhá ve zrenovované budově na Brněnské ulici v Prostějově. Druhý návrh počítal se zrušením zdejší Vyšší hospodářské školy (zřízena první obchodní akademie na Moravě), což pobouřilo širokou veřejnost a zahájily se intervence k jejímu zachování.

Začaly se znovu měnit názvy některých závodů například název dosavadního závodu zabývajícího se výrobou koženého a galanterního zboží se pozměnil na Gala a přešel do vlastnictví státu.⁴⁹ Při reorganizaci obchodní sítě převzal veškeré potravinářské závody v Prostějově národní podnik Pramen (později změněn na Potraviny)⁵⁰ a založil se nový okresní průmyslový podnik Kovožavody Prostějov a v roce 1954 i národní podnik Dopravní stavby Olomouc, závod Prostějov.

Z výstav pořádaných během těchto let nejvíce zaujaly *Prostějov v obrazech pěti století*, výstavy obrazů Antonína Kašpara, Josefa Švegsbína, Adolfa Kameníka a členů olomouckého střediska svazu výtvarných umělců.⁵¹ Roku 1957 se i poprvé uspořádal festival uměleckého přednesu Wolkrův Prostějov jako přehlídka 71 nejlepších recitátorů olomouckého kraje. Mezi vítězi byl i Vojtěch Zatloukal z Prostějova.⁵²

Obec Krasice se roku 1963 opět připojila k Prostějovu, tímto činem se rozloha města patřičně navýšila.⁵³ V polovině šedesátých let se začalo znovu stavět, hlavně jesle (závodní jesle Oděvního průmyslu v Hanačce) a mateřské školky (na Sídlišti Svobody a u nemocnice), jichž bylo nedostatek v celém okrese. Nejvýznamnějším projektem této doby se však stala výstavba nové provozovny zásilkového domu Dona.⁵⁴ [2]

Roku 1968 nastala ve vedení města změna. V Praze se zvolilo nové vedení Komunistické strany Československa v čele s Alexandrem Dubčekem, které začalo postupně prosazovat „*socialismus s lidskou tváří*“, což si získalo nemalé sympatie i u prostějovských občanů.⁵⁵ Nicméně v srpnu 1968 byla republika obsazena jednotkami armád SSSR, NDR a Polska. Občané a všechny státní organizace žádali okamžitý odchod vojsk, hesly na zdech domů i ve výkladních skříních protestovali proti okupaci. Prostějov byl prohlášen mrtvým městem, občané měli ignorovat sovětská vojska, neposkytovat jim informace a vyhýbat se jim. Po podepsání podmínky „*o dočasném pobytu sovětských vojsk na území ČSSR*“ se sovětské jednotky stáhly do vymezených prostor, menší jednotka se usadila na severu prostějovského okresu a její důstojnický sbor navazoval styk s orgány města.⁵⁶ Začalo tak období velkých kádrových čistek nejen ve stranických orgánech, ale i veřejných organizacích.⁵⁷ Roku 1971 nastal proces tzv. normalizace v okrese, pokračovaly kádrové změny v městských úřadech a orgánech veřejné správy.⁵⁸

V první polovině sedmdesátých let Československá pošta zavedla povinné označení budov poštovními směrovacími čísly (PSC). Městu tak bylo přiděleno jako výchozí poštovní směrovací číslo 796 00. Návrh na vybudování hanácké dálnice úseku na trase Olomouc – Prostějov – Vyškov se schválil a jeho realizaci se pověřil

podnik Dopravní stavby Olomouc.⁵⁹ S městem se opětovně sloučily obce Čechovice a Domamyslice,⁶⁰ tímto spojením se rozšířil katastr města a přibily dva zemědělské závody.⁶¹

Na počátku osmdesátých let se k Prostějovu ještě připojila obec Žešov, město tak dosáhlo své největší rozlohy.⁶² V roce 1989 probíhala otevřená kritická vystoupení disidentů a myšlenky Charty 77, které nacházely ohlasy i u prostějovských občanů.⁶³ Demonstrace studentů v Praze k 50. výročí násilného uzavření českých vysokých škol, kterou napadly bezpečnostní oddíly, předznamenala radikální obrat ve vnitropolitické situaci. Na prostějovském náměstí se svolalo první veřejné shromáždění občanů, jehož iniciátoři byli Arnošt Kohút a PhDr. Jaroslav Nečas. Před radnicí proběhly protestní demonstrace proti tvrdému zásahu vůči studentům v Praze. Vyslovil se požadavek demokratických změn ve společnosti, který se následně odeslal předsednictvu vlády.⁶⁴

Postupně se vytvářely orgány OF na všech pracovištích ve městě i na okrese, které žádaly dialog s představiteli režimu. Při generální manifestační stávce se náměstí před radnicí zaplnilo občany a mládeží, ti vyjádřili touhu po zásadních změnách v republice. Jako host hovořila herečka Hana Maciuchová. [3]

Nastala radikální změna poměrů, vyslyšely se požadavky na přejmenování některých ulic a podpořila se kandidatura Václava Havla na funkci prezidenta. Ustanovil se přípravný výbor k obnovení činnosti Československé strany sociálně demokratické. Po abdikaci Gustava Husáka se zvolil prezidentem republiky Václav Havel, jehož široká amnestie se v okrese týkala 170 osob.⁶⁵

Popsané skutečnosti měly velký vliv na podobu města, která pro obyvatele nepůsobila až na výjimky přívětivě. Panelová sídliště a budovy průmyslových závodů, které zaplnily rovinu, učinily z Prostějova jedno z uniformních měst. Avšak některé projekty se i přes tuto skutečnost nedají opomenout, neboť v architektuře města zaujímají významné místo.

4. Urbanistický vývoj Prostějova v poválečných letech

4. 1 Stavební rozvoj města do roku 1920

Město vyrůstalo na historickém základě, sahajícím až do středověké éry. Již dříve zaznamenalo změny, které se promítly do jeho formování a rozvoje. Avšak podstatnou přeměnu zažilo teprve v druhé polovině 19. století, spojenou zejména s rozmachem industrializace a rozkvětem stavební činnosti. Do poloviny 20. století pak Prostějov získal podobu moderního průmyslového města, jež se stalo základem pro vznikající sídelní oblasti, modifikované pozdějším vývojem (nastal po roce 1945). [4]

Vhodné podmínky jak geografické, tak i klimatické daly vzniknout raně středověké osadě, která se utvářela kolem kostela sv. Petra. Tato vesnice se konstitovala z německé osady v místech dnešního hlavního náměstí (náměstí T. G. Masaryka).⁶⁶ V období kolonizace, v polovině 13. století, prostor starého Prostějova vymezovala výhodná parcela, neboť se nacházela v těsné blízkosti severojižní dálkové komunikace. Charakterizována typickou kolonizační plochou obdélného charakteru, využívala jejího potenciálu k vytvoření velkoryse se rozrůstajícího tržiště.⁶⁷

V polovině 14. století se Prostějov stává majetkem šlechticů, pánů ze Šelmberka. Po jejich usazení v městečku započala stavba kostela situovaného v blízkosti tzv. Trhového náměstí (náměstí T. G. Masaryka), dále pak tvrze s poplužním dvorem a mlýna. Roku 1384 městečko přešlo do rukou dalšího šlechtického rodu, pánů z Kravař. Noví majitelé vlastnili i sousední plumlovské panství, které se pro pozdější rozvoj města stalo nepostradatelným, zejména z hlediska městských práv (várečné a šenkové právo).⁶⁸

Na počátku 15. století se v blízkosti starší části formovala západně od náměstí nová osada, nazývaná Nové město. Roku 1406 se spojila s původní starší kolonií. Tím nové město získalo podobu vymezenou náměstím (původní Tkalcovská ulice) s jednatřiceti domy a ulicí Selskou (nyní Žižkovo náměstí), zde se nacházelo jedenáct domů, tři krčmy a lázně, a ulicí Plátenickou (Pernštýnské náměstí) se třinácti domy, krčmou, lázněmi a dvorem. S největší pravděpodobností město ohraničovalo i jednoduché hrzení, které se křížilo s hlavní komunikací určenou Selskou a Soukenickou branou (později Dukelská brána).⁶⁹

Dobou výrazného rozkvětu byla druhá polovina 15. století a celé 16. století. Jak nárůstem židovského obyvatelstva,⁷⁰ tak přílivem lidí z okolních vesnic se rozvíjí stavební aktivita ve městě. Kromě opevnění vznikají i nové ulice (názvy se předávaly pomocí ústní tradice) a domy, zpočátku výraznou výstavbu řemeslných obydlí zaznamenala západní strana hradeb. Dlouhá fronta obytných domů na nynějším hlavním náměstí byla prolomena směrem k Žižkovskému náměstí úzkými ulicemi, měly sloužit jako únikové cesty při požárech. Vznik židovského ghetta a uliček při hradebním opevnění dotvořil půdorys vnitřního města, v jejímž středu hrál hlavní úlohu rynek (Masarykovo náměstí). Předměstí tvořila zástavba kolem kostela sv. Petra, později byla přetvořena zemědělským podnikáním měšťanstva, které zakládalo nové zahrady na Trávníku (Trávnícká ulice). Za kostelem se vybudovaly další řady obydlí, z nichž později vyrostl úsek nazvaný Svatopetrská ulice (Lidická ulice).⁷¹ Důležitou stavební aktivitou se stala stavba kamenných hradeb, zpevněných čtyřmi branami a řadou čtyřúhelných či polygonálních bašt.⁷²

V 16. století za vlády Perštejnů nastává rozmach kulturní i ekonomický, což zaznamenala i stavební činnost města. První etapou započala výstavba nového reprezentativního perštejnského sídla, renesančního zámku umístěného na dnešním Pernštýnském náměstí (čp. 176), který byl dokončen nejpozději roku 1532. Roku 1521 byla zahájena stavba radnice (náměstí T. G. Masaryka 2, čp. 21), dláždily se ulice a měšťanské domy dostávaly svoji renesanční podobu, přilehlá předměstí se rozšiřovala. Na konci století město vlastnilo ve vnitřních prostorách hradeb 173 domů, z toho 59 židovských, a 458 domů umístěných na předměstí.⁷³

Další století se neslo v duchu odlivu obyvatelstva z předměstských částí, jelikož do města zasáhla švédská vojska (Torstenssonova armáda), pobořeno bylo hlavně opevnění a brány. Prostějov postihl i požár, který jej úplně likviduje, nastává tak období stagnace a úpadku architektonické produkce. V roce 1833 se zhotovila mapa prostějovského katastru, nicméně zde nejsou zaznamenány všechny ulice a náměstí, za panování císaře Josefa II. se všechny domy očíslovaly. [5]

Počátkem 19. století se ustanovilo, že všechna města musejí založit nové pozemkové knihy, což vedlo i k pojmenování prostějovských veřejných prostranství. Po převzetí městské správy českou stranou (1893) se odstranily německé názvy, ovšem jen v křesťanské části. V židovské obci se přejmenování provedlo v roce 1919, současně se však tato obec zrušila.⁷⁴ V průběhu tehdejší doby Prostějov dostává vzhled průmyslového města, stavebně se rozrůstají především předměstí a okolí u přístupových

cest. Radikální proměnou prochází i židovské ghetto. Měšťanská obydlí ve vnitřním městě dostávají po roce 1854 druhá patra, domy pozvolna mění fasády na historizující tvář, mění se rovněž i jejich funkce.⁷⁵ Město se tak připravuje na další etapu pozvolného ekonomického, společenského, ale i stavebního růstu. [6]

Další urbanistický rozvoj města a propojení jednotlivých centrálních částí s předměstskými lokalitami přinesl od poloviny šedesátých let 19. století postupné bourání hradeb. Vznikla tak řada nových volných stavebních parcel, což vyvolalo potřebu regulace místní výstavby. Roku 1873 je tak schválen regulační plán (autor inženýr Vincenc Kühn).⁷⁶ Ten se zabývá především územím nacházejícím se kolem městských hradeb a pozemků s ním souvisejících. Na uvolněných lokacích se začaly postupně umisťovat významné veřejné stavby. První velkou veřejnou zakázkou se stala stavba německé reálky v roce 1874 (Studentská ulice 2),⁷⁷ po ní následovala řada dalších objektů. Jak napsal Pavel Marek, „*všechny mají společná architektonická východiska, jsou projektovány dle tehdejších eklektických zásad a můžeme je celkově označit za průměr mezi soudobou produkcí.*“⁷⁸ Realizace stavěly především místní stavební firmy, k největším patřily například firma Čenka Venclíka (založena roku 1885)⁷⁹ či firma Konečný a Nedělník (založena roku 1887).⁸⁰

„*Většinu toho, co bylo řečeno o stavbách veřejných, můžeme vztáhnout i na řadu větších či menších realizací soukromých,*“ uvedl Pavel Marek.⁸¹ Z konce nebo přelomu století lze zmínit neobarokní vilu továrníka Wichterleho, realizovanou v letech 1900-1902 (Svatoplukova ulice 53, čp. 2482)⁸², autoři této stavby jsou Franz von Kraus a Josef Tölk. Další stavbou, kterou můžeme vyzdvihnout, je tzv. Součkův dům neboli „*Hanačka*“ (autor Vladimír Fischer, Hanačka 2, čp. 2992)⁸³ z roku 1902. [7] Do této doby spadá rovněž projekt rekonstrukce bývalého knížecího zámku (Pernštýnské náměstí), úpravy provedl Václav Roštlapil, Vladimír Fischer a Čeněk Venclík, sgrafitovou výzdobu pak Jano Köhler. Na koci ulice Brněnské byl založen nový městský hřbitov (autoři Jan Skoupil, Čeněk Venclík, Václav Jeřábek, Blahoslav Adamík), začalo se zde pohřbívat od 1. července 1900, později zde vznikla i smuteční síň (1973-1977).⁸⁴ [8]

Po obecních volbách roku 1893 se podařilo zvítězit české straně, jež dosadila svého představitele na místo starosty, a Prostějov se tak stává největším česky řízeným městem na Moravě. Tímto aktem měšťané získali sebevědomí, které se promítlo do architektonických realizací této éry. Započala tak stavba Národního domu (Vojáčkovo náměstí 1, čp. 218), autorem objektu je Jan Kotěra (1905-1907).⁸⁵

Toto napsala Edith Jeřábková, „*pro další vývoj je Národní dům důležitý zejména svou hmotovou a prostorou kompozicí, jasným skladebným odlišením jednotlivých funkcí stavby, i když její výtvarné ztvárnění stále ještě vychází z právě končící fáze secese.*“⁸⁶ [9] Další významné stavby z místní architektury jsou dvě soukromé vily průmyslníků Františka (náměstí Padlých hrdinů 5, čp. 2589)⁸⁷ a Josefa Kovaříkových (Vojáčkovo náměstí 5, čp. 2944)⁸⁸, navržené architektem Emilem Králíkem z let 1910-1911. Vily utváří progresivní vnitřní dispozice, prolínají se zde jednotlivé funkce pomocí různých úrovní prostoru. Tento princip později rozvádí a uplatňuje na svých stavbách zejména Adolf Loos. „*Hodnota obou těchto modernistických obytných domů vynikne zejména ve srovnání se soudobou produkcí, dosahující většinou průměru běžné konfekce,*“ takto hodnotí obě stavby Věra Kučerová.⁸⁹

Šanci na částečnou proměnu místní architektonické produkce přinesla novostavba radnice na hlavním náměstí (1911-1914). Projekt vytvořil profesor brněnské techniky Karel Hugo Kepka.⁹⁰ Autor objektu měl ztížené podmínky, neboť musel stavbu vměstnat na poměrně úzkou, leč hloubkovou lokaci (náměstí T. G. Masaryka 12-14, čp. 130). Nová radnice tak působí nevyváženým dojmem, fasáda je lemovaná řadou dekorativních prvků, jež vyvolávají pocit roztržiténosti. Vše však zachraňuje oslnivý interiér, zdobený výtvarně kvalitními a dokonale zvládnutými řemeslnými detaily (plastické modely – Čeněk Vosmík, Vladimír Pleský). [10] Karel Hugo Kepka vytvořil na území města i druhou stavbu, a to obecnou a měšťanskou školu na Skálově náměstí (1909-1910).⁹¹

Z předválečných realizací lze uvést stavbu sokolovny (Skálovo náměstí 4, čp. 173) z let 1907-1908, vyprojektovanou pražským architektem Otakarem Pokorným a nesenou v secesním duchu. Další ukázkou je palác pobočky Živnostenské banky z let 1911-1912 (náměstí T. G. Masaryka 17 – Kravařova 1, čp. 123), secesizující Vrlův nájemní dům z roku 1912 od Richarda Klenky z Vlastimilů (náměstí E. Husserla 8, čp. 1640) či projekt Grandhotelu (Palackého ulice 3, čp. 976) z téhož roku jako nájemní dům, který provedla firma Konečný & Nedělník.⁹²

4. 2 Urbanistická produkce mezi válkami

Pro potřeby města se roku 1918 ustanovila regulační komise, jejímž úkolem bylo propracování plánů a zásad bytové výstavby na území prostějovského okresu pro následujících padesát let.⁹³ Proto se o dva roky později vypsala veřejná soutěž na vytvoření urbanistického plánu, nicméně z 9 odevzdaných návrhů neprošel ani jediný projekt, který byl komisi předložen. Komise měla hlavní cíl, aby byl plán navržen tak, že se Prostějov bude rozrůstat po jednotlivých částech, neboť se již dříve rozdělil na určité úseky. Nakonec roku 1922 Jindřich Kumpošt a Josef Peňáz předložili studii (1:2880), kde se již řídili připomínkami, město ji pak schválilo o rok později (1923).⁹⁴ [11] Tento plán se stal základním můstkem pro následující období dynamického urbanistického rozvoje. Vycházel ze základu již dříve navrženého regulačního plánu Ing. Františkem Benešem (1899).⁹⁵ Na nově navržených plochách se vytyčily dva různé pojaté typy uliční zástavby. Komunikace ležící blíže ke středu města byly přímočaře nasměrovány a paprskovitě se rozbíhaly k hlavnímu náměstí. Ty, jež se nacházely ve vnějším okruhu, pak využívaly trasu elipticky tvarovaných cest. Plochy se ve vnitřním úseku podle plánu měly zastavovat souvisle, u zástavbových bloků na okraji se počítalo i s využitím travnatých ploch pro zahrádky. V návrhu se také řešilo situování nově vznikajících školních a veřejných budov. Plán nezapomněl na výstavbu blokových domů pro dělníky (tzv. dělnické sídliště) z jednotlivých závodů a oděvních továren. Hlavní komunikační směr se stanovil od východu k západu, projektanti rovněž řešili umístění sadů a parků (Kollárovy sady, Kostelecká ulice). Mezi Kosteleckou a Olomouckou ulicí, kde se nalézal volný prostor, se měly umístit vilové domy a zahrady k nim připojené. Vnitřní část města v tomto návrhu však nebyla propracována, tu samostatně roku 1927 koncipoval Jindřich Kumpošt.⁹⁶

V prvních poválečných letech nastala kritická situace, neboť kvůli přílivu obyvatel z okolních vesnických osad vznikl nedostatek volných bytových prostor a rostla poptávka po pracovních pozicích. Město tuto situaci vyřešilo výstavbou nájemných domů, čímž se snížila i nezaměstnanost v Prostějově. Zakázky se zadaly místním firmám, rovněž se začal těmito projekty zabývat Jindřich Kumpošt, jeho návrhy realizací však byly zamítnuty.

Regulační plán ale nesplnil všechna očekávání. Začalo se stavět především v odlehlých částech, protože majitelé pozemků umístěných v blízkosti hlavního náměstí

navyšovali ceny daných ploch. Také se nestavělo souběžně v celém městě, realizovaly se jednotlivé projekty na různých parcelách.

Roku 1939 se plán upravil, aby naplnil předpoklady pro ambiciózně se formující výstavbu „*Velkého Prostějova*“.⁹⁷ Redakce místního časopisu *Kulturní zprávy* uspořádala anketu týkající se architektonické produkce města Prostějova, organizoval ji profesor Josef Glivický. Přestože se dokázalo, že dříve navržená urbanistická studie do jisté míry svou funkci splnila, bylo potřeba vytvořit nový plán, a to zejména v důsledku různých změn, jež zasáhly do jednotlivých aspektů života obyvatel města. Nový návrh se měl vypořádat s rozvojem dopravního průmyslu, řešilo se hledisko průchodu hlavních tahů dopravy, ale také pohyb občanů po městě. Ankety se zúčastnila řada významných osobností na poli architektury, například Bohuslav Fuchs, František Kalivoda nebo Eduard Žáček.⁹⁸

V témže roce vznikl i první asanační plán města a rovněž asanační fond, jenž se zabýval výkupem jednotlivých domů určených k demolici. Na uvolněných parcelách se měly vybudovat novostavby vyhovující požadavkům dané doby. Z navrženého okružního spojení se podařilo vybudovat pouze obloukové ulice nalézající se v jihovýchodní části města (ulice Šárka), [12] nicméně nenastalo jejich propojení s další ulicí (Dolní ulice), proto končily jako slepé. Pokrok nastal ve spojení některých čtvrtí a bloků ve městě, šlo především o napojení Olomouckého předměstí, procházejícího tehdy nově realizovaným náměstím Spojenců, a o rozšíření Trávnícké ulice směrem k hlavnímu nádraží.⁹⁹

Náměstí Spojenců v průběhu doby změnilo několikrát názvy na Žižkovo, Jáhnovo náměstí či později náměstí Rudé armády. [13] Realizovalo se podle regulačních plánů Jindřicha Kumpošta a Josefa Peňáze do tvaru písmene „U“, na náměstí navazovaly dvě ulice – nynější Budovcova a Miličova. Komplex budov finančního úřadu nebyl v původních plánech, ale byl postaven podle návrhu Eduarda Žáčka (1931-1934).¹⁰⁰ [14] Tento architekt navrhl i další objekty postavené okolo náměstí, například budovu Švehlovy zemské odborné školy (1934-1935) nebo nájemní dům pro manžele Moučkovy (1939-1940).¹⁰¹ [15] O tom, jak náměstí vypadalo dříve, nám mohou pomoci archivní dokumenty, které popisují dřívější podobu náměstí Spojenců: „*Nástup do prostoru je komunikací, která je vedena na osu prostoru parku a budovy ONV s průchozí pasáží. Komunikace je v půloblouku rozvedena po stranách parkového prostoru, ohraničená kulisou vzrostlých líp. Před budovou ONV je plocha zeleně, rovnoběžně komunikuje s objektem a v prostoru za komunikací je podzemní kryt*

se zapuštěným vstupem, ohraničeným zábradlím.“¹⁰² V dnešní době je náměstí rozděleno dvěma ulicemi, a to Lužickou a Slovanskou, plocha má tak dvě části, první část tvoří budova finančního úřadu, druhou sféru naopak určuje klidnější parková zóna.

Okolní ulice byly plánované jako jednolitě, výškově rovnoměrně pohledové trasy. Docílilo se toho pomocí výstavby řadových rodinných či bytových domů. Výjimku snad tvoří Kollárova ulice, která je narušena budovu Gymnázia Jiřího Wolker. [16] Objekt výškově převyšuje okolní stavby (1901). Také dům využívaný dnes jako evangelická modlitebna od Bohumíra Kozáka (1926-1927) nerespektuje danou linii ulice.¹⁰³ [17]

Ve dvacátých letech se přešlo k výstavbě bytových komplexů. Staví se dva nájemné domy ve Vodní ulici, podoba je dána pěti třípokojovými, čtrnácti dvoupokojovými a jedním jednopokojovým bytem. Další se pak staví na Svatoplukově ulici (1924), rovněž i na ulici Podjezd, kde vzniklo šestnáct dvoupokojových bytů. Investorem nebylo pouze město, ale i družstva (Vlastní krov, Družstvo československých legionářů, Domov), proto se v letech 1919-1931 realizovalo třicet dva domů se sto šesti nájemnými byty, třicet dva domů se čtyřiceti dvěma byty a také levnější bytové jednotky. Stavby byly jednoduché, nevybočovaly ze zásad tehdejších realizovaných bytových domů.¹⁰⁴

Třicátá léta dvacátého století lze označit jako rozkvět stavitelské činnosti. Zasloužili se o to především významní architekti, kteří svou soudobou tvorbou inspirovali některé místní stavební kanceláře (například R. Konečný & J. Nedělník, F. Benda & A. Nedělník).¹⁰⁵ Tato léta dala vzniknout několika zajímavým soukromým vilám. Jednou z nich je vila Anastázie Neherové z let 1938-1939 (Pod Kosířem 73, čp. 329), stavbu navrhl Antonín Navrátil.¹⁰⁶ [18]

S rostoucí ekonomickou sférou přichází potřeba rozšiřování továrních budov a obchodních prostor, rovněž i školních budov. Dále také pokračují práce na úpravách veřejného prostranství, úprava silnic, chodníků a některých náměstí, zejména náměstí T. G. Masaryka. [19] Pozornosti nešla ani městská zeleň, založily se Kollárovy sady (1932).¹⁰⁷ [20] O vysoké úrovni místního stavitelství v tehdejší době svědčila i výstava *Za novou architekturu*, na niž tato prostějovská produkce měla velké zastoupení. Konala se v Uměleckoprůmyslovém muzeu v Praze roku 1940.¹⁰⁸

4. 3 Urbanismus v poválečném období

V prvních pěti letech okupace (1940-1945) stavební činnost ve městě stagnuje. Hlavním důvodem je nedostatek materiálu a finančních prostředků. Proto se pouze dokončují některé projekty, které se započaly již před válkou. Ty návrhy, jež se předložily v tomto období, ve větší míře zůstávají nedokončené, až na několik výjimek.

Jednou z dokončených realizací byl „malobytový“ dům (Janáčkova ulice). Navrhl se jako součást obytného komplexu Neherovy firmy dle projektu Antonína Navrátila.¹⁰⁹ [21] V areálu se počítalo s osmi obytnými objekty, první etapa spočívala ve výstavbě tří domů, spolu s pískovištěm, dětským bazénem a hřištěm určeným k hraní odbíjené. V druhé části se měly dostavět bytové jednotky, z nichž jeden úsek tvořil internát, následně ale nastala změna plánů a zmíněná plocha se zastavěla rovněž bytovými jednotkami. Šlo o první etapu výstavby městských pozemků za podmínek stanovených městskou radou výměrem z 1. května 1940 pod vedením Ing. Miroslava Putny.¹¹⁰ Nicméně stavba celého areálu nevyšla podle plánovaných představ, dokončila se pouze budova prvního domu (Janáčkova ulice č. 5, 7, 9 a 11), [22] druhou dostavěnou budovou torza zmíněného areálu byl třípodlažní dům (Janáčkova ulice č. 5a, 5b, 5c).¹¹¹ [23]

Podobně laděný soubor staveb vznikl na náměstí Padlých hrdinů č. 8, 9 a na navazující Vrahovické ulici č. 1, podle projektu podaného v roce 1939 Antonínem Navrátilem. Realizoval se tak soubor tří domů pro úředníky továrny Wikow (později Agrostroj Wikow), výstavba tohoto bytového komplexu pokračovala i po skončení druhé světové války.¹¹² [24]

Další projekční přípravy městských realizací nezastavila ani válka, kromě návrhu městských jatek a nemocenské pojišťovny od Antonína Navrátila. V letech 1941-1942 vznikl návrh na podrobné územní a architektonické řešení plumlovského předměstí a prostoru pro rekreaci v části plumlovské přehrady se sportovním areálem.¹¹³ Na projektu spolupracovali významní architekti. Mezi ně patřil Antonín Navrátil, Miroslav Putna a Antonín Kurial. Projekt však zůstal pouze nevyužitým příkladem funkcionalisticky zónovaného návrhu pro rozvoj tehdejší městské struktury.

Důležitým investičním programem byl rovněž návrh na mlékárnu (Vrahovická ulice) od pražského architekta Josefa Havlíčka z let 1943-1944.¹¹⁴

Jeho tvorba se vyznačuje lapidárními kubistickými objemy, zde doplněna dalším formálním motivem – kontrastem materiálu.

Jak píše Vladimír Šlapeta, „*zmíněné realizace a projekty byly dobrým předpokladem pro vývoj poválečné architektonické a urbanistické tvorby ve změněných sociálních a politických podmínkách obnoveného státu.*“¹¹⁵ V první polovině čtyřicátých let tedy nevznikají výraznější architektonické počiny na území prostějovského okresu, rovněž se ani nevypracovávaly urbanistické plány města. Částečně se však realizoval urbanistický komplex, vzniklý na počátku války (1939). Plán „*funkcionalistického zahradního města*“ vytvořil František Kalivoda,¹¹⁶ koncept spočíval v realizaci zahradní osady pro uprchlíky z obsazených území v Drozdovicích, s důsledným pásovým zastavěním řadovými rodinnými domky. [25] Teprve až stavby, jež byly součástí dvouletého hospodářského plánu (1947-1948), dovršily stavební činnost započatou v těchto letech. Městu se představil i nový regulační plán prostějovské výstavby. Vytvořil ho Jindřich Kumpošt ve spolupráci s kolegou z brněnské techniky Adolfem Libscherem, nicméně zůstal pouze ve formě konceptu na papíře.¹¹⁷

I Miroslav Putna přispěl k otázkám týkající se regulace města, především již výše zmíněným návrhem plumlovského předměstí a rekreačního prostoru plumlovské přehrady (1941-1942).¹¹⁸

Poválečný urbanismus v Prostějově se zaměřil na rozvoj výstavby nových obytných částí a městských obvodů, které se v podstatě rozšiřovaly nezávisle na regulačních plánech. Do územního plánování po roce 1945 zasáhly důsledky bombardování, kdy se řada ulic či domů zachovala ve velmi torzálním stavu. Nejprve se však musely vzkřísit komunikační sítě. Problémem nebyla obnova spojení s okolními úseky, ale opětovné napojení se na město Olomouc.¹¹⁹ Proto se začalo jednat o výstavbě nové nádražní budovy, která se stala součástí plánu na „*povznesení*“ města a jeho případné zařazení do průmyslových měst. Z tohoto projektu však sešlo, neboť se ministerstvo především kvůli nedostatku finančních prostředků rozhodlo postavit objekt nádraží na místě původní zničené nádražní haly. Stavba se tak realizovala o pár let později (1947-1951).

V této době se rovněž jednalo o vytvoření moderní trolejbusové dopravy. Město shánělo finance a zahájilo spolupráci s pražskou Kolbenkou a Škodovými závody. V první fázi se měla stavět desetikilometrová trasa, jež by spojovala komunikace místního nádraží s městským hřbitovem a později budovaného Hlavního nádraží

s prostějovskou rekreační oblastí ve Stichovicích.¹²⁰ Do jednání však zasáhl okresní národní výbor; požadoval, aby se trať protáhla do Vrahovic, Držovic a Plumlova. Tak se stavba oddálila poprvé, podruhé se z finančních důvodů v roce 1947 opět odsunula, až projekt po převratu roku 1948 definitivně zanikl.

Dlouhodobě se Prostějov potýkal i s nedostatkem bytových jednotek. V souvislosti s „*národní očišťovnou*“ město sice získalo na 500 volných bytů, ale žadatelé toto číslo značně převyšovali. Proto začala platit přísná regulace. Národní výbor přijímal pouze žádosti od občanů, jejichž byty zničilo bombardování, a také těch, kteří se vraceli z koncentračních táborů. Městská správa začala v červnu 1945 jednat o výstavbě nových obytných domů a rovněž i o přípravě stavebních plánů. V projektu se navrhla stavba několika domů (ulice Šárka a Fandrlíkova), byty se navrhly jako dvoupokojové a třípokojové, s maličkou kuchyní a s vlastním centrálním vytápěním. Realizaci staveb ve Fandrlíkově ulici zastavilo zjištění, že pozemek je německým konfiskátem, a město tak muselo zažádat o vyloučení z konfiskačního řízení. Proto se výstavba činžovních domů posunula až do roku 1947.¹²¹ [26]

Naděje v lepší budoucnost inspirovala snahy o modernizaci města. Postupně se tak rodil plán na další zástavbu a regulaci Prostějova. První fáze spočívala ve vyasfaltování ulic, rekonstrukci Plumlovské ulice, stavbu silnice v Drozdovicích, dobudování kanalizace v Bulharské, Horákové a Určické ulici. Upravily se břehy Hloučely a obnovily se poškozené parkové části. Druhá fáze předpokládala vykoupení pozemků poničených domů během války (Svatoplukova ulice) a následnou opravu budov, jejich podoba se zachovala do současnosti. [27] Návrh se týkal i vybudování užitkového vodovodu, nových školních budov, nové nemocnice, sociálních ústavů, administrativní budovy pro Okresní národní výbor a pojišťovny. Lepší spojení měla zajistit nová železniční trať Přerov – Prostějov – Boskovice, jednalo se i o stavbě dálnice na Kroměříž a Ostravu. Prostějov se také ucházel o letecké spojení.¹²² Finance na tyto projekty měly být zajištěny z příjmu města, tedy různými půjčkami, dotacemi a náhradami škod. Teprve na konci roku 1946 město získalo první dotace. Redukci plánů pak ovlivnily hospodářské potíže v roce 1947 a po roce 1948 i politické poměry.¹²³

Až roku 1947 se město dočkalo nového urbanistického plánu; zpracoval jej Antonín Navrátil. Zaměřil se především na severozápadní část města. Zde se již dříve počítalo s výstavbou nových bytových jednotek, zadanou v rámci dvouletého

hospodářského plánu. Návrh spočíval ve stavbě 25 domů ve čtyřech čtyřblocích, jednom trojbloku a třech dvoublocích, součástí komplexu měla být i centrální teplárna s prádelnou, dvě dětská hřiště a dvě brouzdaliště.¹²⁴ Politické změny, které nastaly v následujících letech, však nedovolily tento urbanistický plán plně realizovat, koncept se roztržil na menší torzovité části. V Dykově ulici se postavily domy s č. 7, 9, 11, 13, investorem bylo město Prostějov. [28] Podle podobného návrhu se realizovaly budovy rovněž v Krapkově ulici č. 10, 12 a 14, postavené pro zaměstnance Okresní nemocnice v Prostějově.¹²⁵ [29]

V roce 1947 se podle Antonína Navrátila postavila jiná stavba poválečného charakteru, rodinný dům Oldřicha Spáčila (Šárka č. 19).¹²⁶ [30] V navržené podobě dům nikdy nebyl realizován, změna vnitřních prostor se provedla v roce 1948.

Další novostavbu nelze označit pouze za projekt Antonína Navrátila. Na návrzích s ním spolupracoval úřad prostějovské odbočky Stavoprojektu. Objekt „*Domova mladých pro Oděvní závody Jiřího Wolkeru n. p.*“ (Olomoucká ulice č. 21) se situoval do proluky na místě, kde dříve stávala jiná stavba, ta byla zničena při bombardování.¹²⁷ [31]

Za dvouletého hospodářského plánu vznikla i trojice státních obytných domů v ulici Pod Kosířem č. 48, 50 a 51 (1947-1949) od architekta Miroslava Putny.¹²⁸ [32]

Na počátku čtyřicátých let se vypsal soutěž na architektonické řešení stavby úřední budovy a léčebného ústavu Okresní nemocenské pojišťovny. Účastnili se jí Václav Roštlapil, Evžen Škarda, Lubomír Šlapeta, Antonín Navrátil a Antonín Tenzer. Vítězný návrh patřil Navrátilovi a Tenzerovi, kvůli hospodářské situaci se zdařilý projekt nerealizoval. Objekt nemocenské pojišťovny se provedl až po válce, v letech 1947-1949 (autoři Bohumil Tureček a Josef Král z Brna), situovaný na Trávnícké ulici č. 2, opět jako výsledek dvouletého hospodářského plánu.¹²⁹ [33]

Jedna z nejvýraznějších poválečných staveb, jež se inspirovala předešlou tvorbou třicátých let, byla budova hlavního železničního nádraží postavená v letech 1947-1952 (Janáčkova ulice č. 2).¹³⁰ [34] Součástí realizovaného objektu se měla stát i otázka celkového urbanistického pojetí přednádražní plochy a začlenění okolních budov do daného lokálního prostoru, tato plocha však nebyla dořešena v podstatě dodnes.¹³¹

Na konci čtyřicátých let vznikala především řada obytných domů, například třípodlažní rodinný dům podnikatele Bohuslava Duška z let 1948-1950 (Divišova ulice č. 8) [35] či obchodní a obytný dům, který navrhl Alois Smékal v roce 1947 (Pernštýnské náměstí č. 2).¹³² [36]

Roku 1948 městský národní výbor v Prostějově vypsál soutěž na stavbu Státní mistrovské školy strojnické. Situována byla do prostoru vymezeného Studentskou, Lidickou, Dobrovského a Tylovou ulicí. Oslovili se tři architekti, Antonín Navrátil, Lubomír Šlapeta a Eduard Žáček. Z finančních důvodů se však koncept nerealizoval. Lokalita se zastavěla až v letech 1974.¹³³

Popsané realizace a projekty měly vliv na další vývoj architektonické produkce a urbanistického plánování města Prostějova. Rovněž k tomu přispěly sociální a politické podmínky obnoveného státu. Takto o tomto období hovoří Vladimír Šlapeta: *„V časovém období, které je sledováno, tj. dobu do poloviny 20. století, byl však na území města uskutečněn jen jediný pozoruhodný projekt, a to budova nového nádraží od arch. J. Otruby. V průběhu 50 let se architekti zapojili do nově založených projekčních organizací, aby v dalších letech, v nových podmínkách, navázali na tradici prostějovské moderní architektury, především na stavby vzniklé ve třicátých letech.“*¹³⁴

4. 4 Regulace města v druhé polovině 20. století

Jak napsal Miroslav Chytil, „*druhá polovina dvacátého století se ve městech s předválečnou tradicí zcela rozchází, tato „zestátněná“ architektonická tvorba upadá do průměru, což ale v tehdejší Československu nebyl ojedinělý jev. K jistému oživení dochází až v druhé polovině šedesátých let, kdy se prostějovské stavitelství snaží povznést a navázat na dobu meziválečnou. Většinou jsou tak realizace volnou inspirací na stavební vzepětí třicátých let.*“¹³⁵

Společenské, politické a ekonomické změny spjaté s komunistickým převratem se začaly projevovat již roku 1948. Do pohybu je uvedl pětiletý plán (1949-1953).¹³⁶ [37, 38] Zahájila se kolektivizace, pokračovalo se v zabavování majetku živnostníků a vlastníků půdy. Řešila se nová i starší témata, budování průmyslových zón a sídlištních komplexů kolem města. Československá architektura se v těchto letech musela vypořádat s rekonstrukcemi a regeneracemi, v některých případech se muselo řešit nové uspořádání městských center. Většinou k tomu vedl fakt, že do řady měst zasáhly devastační stopy války, jádra měst zasahovaly nálety. Naštěstí pro Prostějov zde tomu tak nebylo. K přeměně zóny kolem prostějovského hlavního náměstí přispěla až v sedmdesátých letech asanace židovského ghetta.

V padesátých letech vznikají ve městech úřady, které měly za úkol zpracovávat plány sanací a rekultivací daných ploch. Vznikají na základě rozsáhlých poškození krajiny, zejména vlivem těžby uhlí. Dobrým příkladem je projekt rekultivace Teplic.¹³⁷ [39] Prostějov však podobně laděný projekt nepotřeboval, neboť zde těžba uhlí neprobíhala. Charakteristické tak pro město bylo zónování zemědělských ploch a zalesňování s minimální úpravou lokality.

Do počátku šedesátých let se neprováděly náročnější technické úpravy. Hlavním cílem bylo „*ozelenit*“ území, například prostějovské hlavní náměstí se upravilo, uprostřed se vysadily plochy zeleně a stromy. Vznikla tak středová klidová zóna pro odpočinek s výhledem na dominantu nové radnice. [40-42]

Se stavbou hlavního nádraží se zároveň měl řešit prostor před nádražím. Vznikla zde travnatá plocha, později se začala využívat jako příjezdová i odjezdová zóna pro autobusovou dopravu. Jako součást projektu nádražního komplexu vznikly dva obytné domy pro zaměstnance železničních drah (Janáčkova ulice č. 6 a 8) a rozšířila se i v blízkosti stojící budova pošty (Janáčkova ulice č. 5). [43, 44]

Pozdější období se neslo především ve znamení typické bytové panelové výstavby. Zakládalo se na zelené louce. Na vnějších zónách města se stavěly sídlištní komplexy, jež měly napravit bytovou nouzi. Nad průměrem vyniká sídliště Svobody, stavěné na západním okraji města od roku 1963, a to především svým urbanistickým pojetím dostatkem prostoru, zelených travnatých ploch a vybavenosti. Působivé objekty nákupního střediska, jeslí, školky, základní školy a služeb patří k nejlepším areálům své doby.¹³⁸ Takto o něm hovoří historik architektury Miroslav Chytil: *„Klidně bych tu bydlel i dnes, to sídliště mi je sympatické. Prostějov byl ve dvacátých a hlavně třicátých letech dvacátého století baštou nových směrů, zejména funkcionalismu. Myslím si, že je několik staveb, které i po druhé světové válce na toto období navázaly. A právě sídliště Svobody je jednou a možná poslední z nich. Nejde o stavbu ojedinělou, ale o zdařilý komplex.“*¹³⁹ [45, 46]

Poválečná výstavba nových bytových jednotek probíhala až do šedesátých let, zejména se realizovala rozptýlenou formou. V Prostějově se postavilo od čtyřicátých let na 1 259 bytových ploch. Lze také pozorovat snahy o stavbu městských činžovních domů, ale ty skončily, protože se investice posouvaly do průmyslu. Mnoho peněz padlo i na zlepšení pracovních podmínek pro zaměstnance (například JZD Moravan se sídlem v Mostkovicích či JZD Výřovice s farmou v Žešově). [47, 48]

Teprve narůstající bytový problém vyústil v první sídliště. V roce 1963 se předaly do užívání první družstevní byty v Olomoucké ulici, také začala výstavba již jmenovaného komplexu sídliště Svobody. Plán tu předpokládal vybudovat osmnáct pěti patrových a devíti patrových bloků z panelů, mateřskou školu, jesle a další objekty týkající se občanské vybavenosti. Později roku 1968 vzniklo sídliště na Dolní se 427 byty v pěti třípodlažních blocích.¹⁴⁰ [49]

V první polovině sedmdesátých let v Prostějově nastal prudký obrat ve výstavbě a město se začalo rozrůstat. V průběhu těchto let se realizovalo několik sídlišť – sídliště Zdeňka Nejedlého, Brněnská, Tylova a i první část sídliště Hloučela.¹⁴¹

Typické pro osmdesátá léta jsou dvě tendence. Na jedné straně se pracuje na výstavbě sídlišť (zejména Hloučela), od roku 1987 sídliště Prostějov - západ a připravuje se realizace sídliště Prostějov – východ. Na straně druhé se pokračuje v modernizaci bytového fondu podle vládního ustanovení z roku 1979.¹⁴² [50]

V průběhu druhé poloviny 20. století vzniká řada solitérních staveb, jež ovlivňují městské prostředí a vynikají nad průměrnou architektonickou tvorbou. Můžeme tak jmenovat dům s mezonetovými byty a obchodním parterem na Netušilově ulici v centru města. Autorem objektu je spolupracovník Antonína Navrátila Ing. Vladimír Vychodil, výstavba proběhla v první polovině sedmdesátých let.¹⁴³ [51]

Ojedinele lze pozorovat ve městě i stavbu rodinných domů, u kterých můžeme spatřit inspiraci v architektonické tvorbě let třicátých. Patří k nim vila Jindřišky a Miroslava Vysloužilových od architektů Zdeňka Plesníka a Josefa Taťáka (1970-1972).¹⁴⁴ [52]

Architektonickou chloubou měst většinou bývaly veřejné. Na jejich přípravu a realizaci se věnovaly ve velké prostředky, proto mívají monumentální ráz. Prostějov jich však tolik nemá. Nicméně v letech 1955-1952 se v rámci „akce Z“ postavila veřejná lidová hvězdárna v Kolářových sadech. Dané místo se pro veřejnost zmodernizovalo, zasadilo se tu více stromů a keřů, pozornost se věnovala i úpravě nedalekého rybníka (Kolářovy sady). O něco později roku 1970, se otevřelo nové kino Metro 70 dle projektu Zdeňka Michala. Umístilo se do blízkosti hradební zdi a Kotěrova divadla. Plocha se rovněž upravila na klidovou zónu a obohatila se o větší počet zeleně. Největší realizací monumentálního typu se však stala budova České státní pojišťovny v Kostelecké ulici. Postavila se podle návrhu Ing. Petra Braunera. Autor v projektu spojil provozní část budovy, obytný dům a transformační stanici (1977-1980).¹⁴⁵

K veřejným budovám lze také přiřadit školy. Vznikají tak školní stavby jako součást urbanistického celku sídlištních komplexů, například škola na sídlišti Svobody (dnes Základní škola Jana Železného).¹⁴⁶

Nejvýznamnějším zásahem do centrální části města se stala stavba *obchodního domu Prior*. Řešil se prostor mezi Dukelskou bránou, dnešním náměstím Tomáše Garrigua Masaryka, náměstím Svatopluka Čecha a Filipcovým náměstím. Jednalo se o zboření historických budov; tím odstartoval největší zásah do historického centra v prostějovských dějinách.¹⁴⁷ Myšlenky na asanaci této části města existovaly již od konce 19. století. Formovaly se však teprve ve třicátých letech, se zřízením asanačního fondu. Domy na tomto místě neodpovídaly tehdejším hygienickým požadavkům. Parcela se tak uvolnila pro výstavbu velkého polyfunkčního domu (1967-1975).¹⁴⁸

Kromě něj se postavila i jiná veřejná zařízení, například restaurace – Haná, Romže či U tří bříz. Sem také patří budova domova důchodců v blízkosti řeky Hloučely

(Nerudova ulice), provozní budova a prodejna Moděvy (Poděbradovo náměstí) a přístavba zdravotnického areálu nové nemocnice také u Hloučely. [53]

Z okolí Prostějova lze zmínit branný areál ve Vrahovicích, pionýrský tábor v Mostokovicích, čerpací stanici pohonných hmot v Držovicích nebo vodovod v Žešově.

V roce 1962 se Prostějov vrátil k myšlenkám moderního bydlení a dobrého životního prostředí. Komise bytové výstavby Městského národního výboru tehdy vypracovala opravdu velkorysou perspektivní studii, která se realizovala, i přes časté časové skluzu. Zahrnovala stavbu všech sídlišť. V centru se s bytovou výstavbou nepočítalo. Po asanaci zde měly vznikat objekty určené pro občany – obchodní dům, kulturní dům ROH, dům služeb, dům nábytku, dům odívání.¹⁴⁹

Na konci šedesátých let situace vyžadovala realizaci nového územního plánu. Začaly se totiž hromadit problémy. Musel se vyřešit prostor ve vnitřní části města i na okrajích. Centrem města se zabývala studie z roku 1968, kterou zadal Městský národní výbor Stavoprojektu Gottwaldov, ateliéru architekta Eduarda Staši. Realizoval se však i tzv. směrný územní plán Prostějova.¹⁵⁰ Plán zahrnoval výstavbu v okrajových částech, zejména sídlištní komplexy, rovněž se zabýval modernizací některých veřejných zařízení – koupalištěm v Drozdovicích.

Nová etapa ve výstavbě města je patrná na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let. Můžeme tak pozorovat návrat ke koncepční práci s důrazem na veřejné architektonické a urbanistické soutěže. Pozitivní roli zde sehrálo zřízení Útvaru hlavního architekta v roce 1987 a zpracování nového moderního návrhu územního plánu Prostějova, který se stal východiskem pro další etapu výstavby po roce 1990.¹⁵¹

Roku 1993 se vypsala architektonická a urbanistická soutěž na řešení prostoru „Špalička“ v bývalém židovském ghettu. Vyústila ve dvě varianty, z nichž první se zabývala postavením replik židovských domů, druhá spočívala v jejich rekonstrukci. Později se zvolil druhý předložený návrh a v jednom domě vznikla galerie. Na počátku 21. století se pak na místě novorenesančního hotelu U Tří králů postavila budova ČSOB (autor Ing. Zdeněk Beran). V „akci Z“ se tu měl původně zbudovat nový hotel, ale po Sametové revoluci v roce 1989 zůstalo jen u základů a části suterénu. Majetkové poměry a restituční nároky stavbu zastavily a oplocená parcela dlouho hyzdila centrum města. Situace se však změnila, padlo rozhodnutí postavit zmiňovanou bankovní budovu.¹⁵² Další výstavbu města poznamenala snaha

o individualismus v projevu architektů. Lze říci, že se město snaží navázat na předválečné snahy o rozkvět stavební činnosti.

5. Prostějov a bytová výstavba

Prostor města Prostějova prošel ve sledovaném období změnou ve své struktuře. Řešilo se zde zasahování průmyslu do podoby města. V Prostějově podléhala veškerá stavební činnost na poli územního plánování či bytové výstavby úřadům, které situaci neustále monitorovaly. Režim se tak demonstrativně projevoval na veřejných zakázkách jako „*budovatel moderního města*“. Prostějovská architektura se však kromě místních periodik často neobjevovala v hledáčku architektonických časopisů. I přes tuto skutečnost zde vzniklo několik zajímavých objektů, o kterých lze říci, že přesahují tehdejší architektonický standard. Tato kapitola se zaměří na rozvedení dílčích aspektů bytové výstavby. Rovněž se pokusí začlenit několik vybraných staveb do architektonické produkce daných let.¹⁵³

Na přelomu šedesátých a sedmdesátých let 19. století začíná měnit podobu města průmysl.¹⁵⁴ Takovýto rozvoj vedl ke koncentraci obyvatelstva, který měl za následek tlak na bytovou výstavbu. Vedle úpravy vnitřní části města pokračoval stavební růst i na předměstí. V prvním desetiletí 20. století se pak zrodila akce za postavení „*laciných a zdravotních dělnických domků*“.¹⁵⁵

Funkcionalismus se začal projevovat po první světové válce. Kládl důraz na jednoduchost, účelnost, ekonomičnost a eleganci. Významný představitel tohoto směru Le Corbusier o tomto nastupujícím směru hovoří jako o nové formě, která se oprostila od okázalosti. Heslo tohoto programu, „*forma následuje funkci*“, se stalo jedním ze základních principů. Podstatu funkcionalismu zformoval Le Corbusier roku 1927 v pěti bodech nové architektury.¹⁵⁶ Manifestem nástupu funkcionalistické architektury v evropském měřítku se stala expozice moderního bydlení na Weissenhofu u Stuttgartu, pořádala se roku 1927.¹⁵⁷ [54]

V československé sféře se funkcionalismus stal vůdčí myšlenkou ve dvacátých letech. Ujal se za pomoci zahraničních podnětů, záhy si však našel vlastní cestu, která pozdvihla československou meziválečnou architekturu k evropskému vrcholu. S prvními realizacemi se k nové tendenci přiklonil Klub architektů v Praze v časopise *Stavba*, která byla hlavním prostředníkem mezi Československem a zahraničními centry. Stavby tohoto směru kladly důraz na sociální podstatu architektury, která měla odpovídat

potřebám života. Proto se od architektů vyžadovalo sociální cítění, pokládali se za „inženýry práce a života“.¹⁵⁸

Ve dvacátém století dostaly novou podobu otázky typizace a industrializace. Průmyslová stavební výroba se stala nutností. Na přelomu dvacátých a třicátých let se na našem území prosadila železobetonová skeletová konstrukce, volný půdorys a zásady funkcionalismu. Podobně jako v Praze vzniká silné centrum funkcionalistické architektury i na Moravě, v Brně, zejména zásluhou architektů Bohuslava Fuchse či Emila Králíka. Do značné míry se tak forma stavební činnosti v Brně projevila i v prostějovském regionu.¹⁵⁹

V průběhu dvacátých a třicátých let Prostějov obnovil stavební ruch.¹⁶⁰ Velká nouze o byty však v Prostějově přetrvávala i v meziválečném období. Velkou aktivitu v této oblasti začala vyvíjet družstva (Svaz nájemníků, Vlastní krov, Budoucnost a tak dále). Město využívalo zákony o stavebním ruchu a začalo realizovat velké nájemní domy pro nemajetné prostějovské obyvatele. V roce 1920 město postavilo první nájemní domy ve Vodní ulici, obdobné objekty vznikly v roce 1922 na ulici Palackého a v Podjezdu, a to pro zaměstnance leteckého učiliště, které se přeložilo do Prostějova. Do roku 1940 město zajistilo třicet nájemních domů a dva domy pro chudé v ulici Šárka (1939).¹⁶¹ [55]

S realizací domů pro chudé začalo město v roce 1937, projekt zpracoval architekt Miroslav Putna. Musel přitom respektovat protichůdné snahy; vytvořit malý byt s malými stavebními náklady, neboť město chtělo stanovit nízké nájemné, ale též splnit požadavky na dobré bydlení. Byty situoval do bloků ve tvaru písmene U, aby tak mezi nimi vznikla zahrada pro dětské hry. Stavba se v době svého vzniku hodnotila jako jeden z nejpozoruhodnějších pokusů, kterým město mírnilo bytovou krizi.¹⁶² Prostějov v letech 1939 až 1941 postavil čtyři další nájemní domy pro sociálně slabé v Raisově ulici. I přes tyto snahy se však bytovou krizi nepodařilo zmírnit.¹⁶³ Proto se situaci Prostějov pokusil řešit stavbou kolonie rodinných domků za Drozdovicemi. Realizací se pověřili architekti Miroslav Putna a Jan Pospíšil, projekt celkové úpravy vyřešil František Kalivoda.¹⁶⁴

Jestliže se činžovní domy a malé rodinné domky stavěly pro nemajetné obyvatelstvo, bohaté vrstvy se orientovaly na stavbu vilek a luxusnějších domů. Na těchto projektech mohli architekti realizovat své představy o bydlení v esteticky a umělecky dotvořených prostorách. Prostějov v této sféře měl „štěstí“ na tvůrce,

kterí za sebou zanechali dílo značné hodnoty. Kvalitní projekty vytvořili například Eduard Žáček, Antonín Navrátil a opět František Kalivoda.¹⁶⁵

První polovina čtyřicátých let se nese v duchu nedostatku materiálu i financí a tak stavební činnost z těchto důvodů stagnuje. Většinou se dokončují započaté stavby, jejichž realizace začaly před válkou. Od poloviny desetiletí však nastal nárůst ve výstavbě, většinu staveb a návrhů vytvořil architekt Antonín Navrátil. Další architekt činný po druhé světové válce byl Miroslav Putna, který vytvořil trojici státních obytných domů v ulici Pod Kosířem č. 48, 50 a 51 (1947-1949). Tyto stavby nicméně nedosahují takových kvalit, které lze spatřit v jeho předválečné produkci.¹⁶⁶

Řada staveb, které se připravovaly v průběhu čtyřicátých let, zůstala ve formě studií nebo je nelze dohledat. Významnou stavbou vzniklou v éře funkcionalistické produkce čtyřicátých let se však stala tovární budova pro oděvní firmu Jana Nehery. Stavba je začleněna do řady domů směřující k Hlavnímu nádraží, umístěna na rohu Svatoplukovy a Jihoslovanské ulice. S výstavbou se započalo roku 1939, slavnostně se továrna i prodejna otevřely roku 1940. Antonín Navrátil navrhl objekt jako třípatrový dům, v přízemí se vybuodovala prodejna konfekční firmy a místnost pro rychlou úpravu zakoupených oděvů, další patra pak sloužila jako dílny či žehlírny. Po znárodnění převzal továrnu Oděvní podnik Prostějova, i tak nadále fungovala jako továrna pro konfekční výrobu. V polovině šedesátých let zde začala fungovat „zásilkovna“ a stavba se přejmenovala na zásilkový dům Dona.¹⁶⁷ Stavba se navrhla s jistou jednoduchostí forem, tvarovou uměřeností, důraz je kladen především na funkčnost. [56]

Změny, které nastaly v průběhu padesátých let, měly odraz i v jiných evropských zemích, neboť zde byla architektonická tvorba ovlivněna všestrannou hospodářskou obnovou. Druhá světová válka představovala pro Evropu přerušení vývoje meziválečné avantgardy a konec jejího vedoucího postavení na poli moderní architektury.¹⁶⁸

Řešily se nové úkoly, po roce 1945 rovněž probíhaly rekonstrukce měst zničených válkou. Československá architektura přecházela k uskutečnění dřívějších záměrů. Vznikly požadavky jednotné organizace hospodářského i územního plánování, zprůmyslnění stavebnictví a rozvoje vědeckovýzkumné činnosti a také jednotné organizace architektů. Návaznost tvůrčích myšlenek a zkušeností poskytla koncepty již brzy po skončení války. Významný je třeba kolektivní dům v Litvínově s více než 350 byty (1946-1958) od architektů Václava Hilského a Evžena Linharta. [57]

Princip vycházel ze zachování rodinného bydlení s kolektivizací jen těch funkcí a služeb, které obyvatelé užívali společně.¹⁶⁹

Řešení otázek bydlení vedlo k vypracování závazných směrných plánů, v nichž se vytvořily zásady dispozice bytů a stanovily se pro ně konstrukční i sociální principy. Tyto plány se staly společným východiskem architektů a předstupněm pozdější všeobecné typizace obytných staveb. Tendence obnovy směřovaly ke zvědečtění a zprůmyslnění architektury. Cílem se stalo nahradit subjektivní metody v projektové práci a zavést kolektivní spolupráci. Tato metoda se uplatnila při založení státního projektového sektoru Stavoprojektu v roce 1948 souběžně se znárodněním stavebnictví.¹⁷⁰

Od padesátých let se ve světě prohlubuje rozdílnost forem a stylů. Na straně jedné se rozvíjí důsledný racionalismus. Na straně druhé přibývaly stavby, které se vyznačovaly dynamikou formy. Vliv na utváření architektury měly i nové stavební konstrukce, techniky a materiály, ale rovněž zdokonalení ocelového a železobetonového skeletu a skořepin. Lze tak uvést průmyslově vyráběné panelové stavebnice, ale i lanové konstrukce zavěšených střech.¹⁷¹

Společnou snahou architektů tvořících po druhé světové válce se stala snaha, aby se stavební blok, tvar a prostor nestaly pouze výrazem účelnosti, ale staly se naopak uměleckým vyjádřením estetických vlastností architektury.¹⁷²

Únorový převrat v roce 1948 vytvořil předpoklady pro vybudování základů socialismu. Pozornost se začala obracet na problémy výstavby socialistického Prostějova. Tomu měl významně napomáhat první socialistický stavební závod Průmstav. Bytový fond neodpovídal v prvních poválečných letech požadavkům zdravého bydlení, preferovalo se budování průmyslové základny. Proto ani v padesátých letech zde nerostla stavební činnost. Vzestup ve výstavbě bytových jednotek nastal až v roce 1959.¹⁷³ Na počátku padesátých let však vznikla zajímavá stavba Hlavního nádraží a později významný areál oděvních závodů.

V masové výstavbě se kladl důraz na kvantitu a rovnoměrný sociální standard. Rozvíjí se urbanistická skladba sídlištních komplexů. Nicméně v celé této vývojové etapě zůstává pro československou architekturu příznačný vlastní výraz, který vychází z převažujícího racionálního pojetí.¹⁷⁴

Na přelomu padesátých a šedesátých let se v Prostějově realizovala významná veřejná stavba – nové moderní lázně. Navrhli ji architekti Vladimír Vychodil a Radoslav Malaska, inspirovali se výstavou *Expo 58* v Bruselu.

V šedesátých letech se utvářejí sídlištní komplexy. Zesílila vlna stěhování obyvatelstva z okolních venkovských obcí do Prostějova, ve výstavbě převažovala forma družstevní. V okolí Brněnské ulice vyrostly první novostavby (1960-1963) inspirované obytným souborem, který navrhl Agroprojekt v Brně.¹⁷⁵ Stavby sestávaly z hlavní středové části se schodištěm a s občanským vybavením obytných jednotek. Centrální část soustřeďuje společná zařízení, jakými jsou prádelny či sklepy, ve spodní části se umístily také garáže. Obytné skupiny přiléhají ke středové části po stranách, vždy rozmístěné ve čtyřech podlažích. Součástí veřejného prostoru novostaveb je hřiště a pěší komunikace propojující obytné bloky. [58]

Plocha mezi Prostějovem a Vrahovicemi se zastavěla sídlištěm Svornosti (1961-1964). Projekt se začal zpracovávat již roku 1960 prováděcím závodem Pozemními stavbami Gottwaldov, stavební správa Prostějov (autor návrhu Zdeněk Pech).¹⁷⁶ Na rozdíl od některých jiných staveb sídlišť, které vznikaly v různě dlouhých obdobích a od jejich dokončení je někdy dělilo i dvacet let, pochází toto sídliště z krátkého časového úseku. Tento urbanistický komplex obytných celků lze zařadit do „pionýrské“ fáze výstavby sídlišť, o kterém napsala Lucie Skřivánková: „*Pionýrská sídliště pocházejí z relativně krátkého období vymezeného zhruba obdobím šedesátých let. Oproti předešlému období takzvané sověly, kdy těžiště bytové výstavby spočívalo ve městech orientovaných na průmysl a těžbu, probíhala výstavba pionýrské fáze ve více typech měst.*“¹⁷⁷ Sídliště Svornosti se umístilo na východní straně Prostějova a postavilo se zde sedm čtyřpodlažních volně rozložených krychlových bloků (typu G-40). Ty se od sebe oddělily dlouhými pásy zeleně určené pro odpočinek a dětské hry. Na výstavbu se použila železobetonová konstrukce s červenými kachlovými obklady sloužící jako ozdobný prvek. [59, 60]

Výstavba sídliště Svobody (původní název sídliště Plumlovská) se realizovala v letech 1964 až 1967, projekty se však zpracovávaly od roku 1963 až 1965. Komplex budov se umístil na západním okraji Prostějova přiléhajícím k masivu Kolářových sadů. Urbanistické řešení vychází z myšlenky rozšíření zelené odpočinkové zóny až do organismu sídliště. Postavilo se osmnáct celopanelových domů z prefabrikátů (typu B-60), řešeny jako osmipatrové a čtyřpatrové se dvěma vchody, největší osmipatrový blok se umístil v srdci sídliště. Navrhl se s třemi vchody a s výtahem. Bytové

objekty nejsou podsklepené, přízemí se vyhradilo zčásti pro byty a zčásti pro domovní vybavení. Každý byt s výjimkou přízemí měl balkón závěsného typu ležící na železných skobách. U parku se navrhly objekty, které se určily pro kulturní a společenský život občanů. Pro nejmenší se počítalo s realizací jeslí, které čítaly kapacitu sedmdesáti dětí, a mateřské školy. Umístily se do jednoho bloku v blízkosti sadů (Základní a mateřská škola Jana Železného), šlo o jednu z největších škol v Prostějově. Celý objekt architekti pojali v podobě čtyř železobetoných pavilonů s pásy okenních otvorů. Školní zařízení se doplnilo hřištěm s běžeckou dráhou a dalším potřebným vybavením. Možnost nákupu zajišťovala budova pro prodej spotřebního zboží, dále pak objekt jídelny, umístěný v bezprostřední blízkosti školy, čistírny a prádelny, v neposlední řadě stavba jednopodlažního obslužného centra. Zde se umístila restaurace, prodejna spotřebního zboží a lékárna. Před tímto objektem se situovala také kašna s moderní plastikou *Touha po slunci* od Alexandra Gajdůška, která je v dnešní době uložena v depozitáři Městského muzea v Prostějově. Doprava se důsledně oddělila od pěšího provozu a vyčlenila se na obvod řešeného území, bydlení se seskupilo především v blízkosti parku. Do středu sídliště pronikla zeleň, navrhl se zde i sídlištní park a rovněž se do této části soustřeďoval pěší provoz. Jak uvádí Miroslav Chytil: „*Sídliště nemusel člověk do patnácti let opustit. Hned za silnicí stojí škola, školka a uvnitř sídliště nejezdí auta. Naopak můžeme vstoupit do dalšího zeleného prostoru, který se rozprostírá uprostřed mezi paneláky. V centru rozlehlé louky lze vidět jehličnaté stromy i lípu, která se nachází v srdci sídliště. Stromy kolem a veškerá zeleň byla uměle vysazena.*“¹⁷⁸ Při výstavbě se podařilo prosadit plynulé dokončování terénních a sadových úprav, chodníků a veřejného osvětlení současně s objekty, zejména díky spolupráci s investorem KIO Brno a prováděcím závodem Pozemními stavbami Gottwaldov, stavební správa Prostějov (autor projektu Dušan Živocký). V roce 1968 se dokončily poslední úpravy terénu, výsadby zeleně a stavba školy.¹⁷⁹ [61-67]

V tomto desetiletí začala také stavba dvojdomů, vycházející z klasické moderní standardizace. Provádějícím závodem byl opět závod Pozemní stavby Gottwaldov, stavební správa Prostějov. V roce 1961 tak vznikly družstevní byty na Gottwaldově třídě (Svatoplukova ulice), směřující k hlavnímu nádraží, rovněž se dokončila podobná výstavba na Manhartově a Horákově ulici. Stavby se nesou v obdobném duchu jednoduché typizované výstavby třípodlažních domů s vlastní prádelnou a sklepními prostory. Jeden z dvojdomů, který stojí v blízkosti Gymnázia Jiřího Wolker, má přistavěné i vlastní garáže umístěné ve dvoře.¹⁸⁰

Oděvní podnik pomohl s realizací rodinných domků pro své zaměstnance. Zkoncentroval šestnáct klasických dvojpodlažních rodinných domků v Olomoucké ulici (1964-1970). Domky stavěné především svépomocí majitelů měly v zadní části menší oplocený zahradní prostor určený pro odpočinek, v přední části prvního podlaží se umístil balkón. Soukromý prostor v obytných jednotkách reprezentují právě tyto domy se svými zahrádkami a terasami. Navrhly se tak, aby zaručovaly nerušené soukromí pro jednotlivce či rodiny. Při realizaci se uplatňoval i požadavek bezprostředního propojení s přírodou přičleněním zahrádky nebo rozšířením o volný prostor – obytnou terasu. Zároveň se zabezpečila izolace od sousedů a intimita bydlení. Konstruktivně se řešily byty s příčným nosným systémem, způsob výstavby se vymežil prostorovou konstrukcí železobetonových krabic tvořených bočními stěnami a stropy. Průčelí domů se sestavilo z vyplněných fasádních panelů, na které se použil různý materiál, například lehké silikáty s keramickým obkladem, dřevo nebo kov. Pro všechny byty se navrhlo jednoramenné schodiště, průduchy a svislé instalace se soustředily do komínového, ventilačního a instalačního tělesa.¹⁸¹ [68]

V panelového komplexu Šárka šlo o výstavbu distribučních jednotek – samoobsluha pro potravinářské zboží a prodejna průmyslových výrobků, dále pak restaurace s jídelnou. Realizací těchto jednopatrových podélných objektů se pověřil závod Pozemní stavby Olomouc (1964-1965). Tento typ středisek nákupu a služeb pavilónového typu začal převládat od šedesátých let. Znamená výrazné prosazení principu prostorového oddělování funkcí, uvolňuje zařízení občanského vybavení z jejich původní vazby, která se soustředila na obytnou a dopravně zatíženou ulici. Objekty se začaly soustřeďovat do monofunkčních pavilónů či souborů středisek. Měly zajistit obyvatelstvu lepší kvalitu poskytovaných služeb, na sídlištích se většinou staly součástí urbanistického a architektonického řešení. Objekty se tak propojily s celým sídlištním komplexem.¹⁸² Toto napsala o střediscích nákupu a služeb Hana Stašková, „v občanském vybavení obchody a službami – na rozdíl od dřívějších rozdrobených zařízení někdy až „kioskového“ charakteru, které dokázaly tlumočit nejvýše představu o své funkční nezbytnosti – se začaly objevovat snahy po slučování a soustřeďování jednotlivých programů do středisek nákupů a služeb, schopných vytvořit specifický prvek ve vzhledu sídliště i v charakteru jeho každodenního života. V jejich úpravě se také množily projevy „marnotratnosti“ fantazie – plastika, květiny, fontána, vodní plochy.“¹⁸³ [69]

V druhé polovině šedesátých let si začalo stavět několik členů stavebního bytového družstva podniku Gala, závod 6 v Prostějově, tříposchodové domy v Mičurinově ulici. Nedostatek bytových jednotek spojil asi dvacet občanů, kteří si postavili domy svépomocí (1968-1969). Podnik Gala jim půjčil mechanické prostředky a dopomohl jim k potřebnému materiálu. Vyhotovení dokumentace zajistily Pozemní stavby Olomouc, v návrhu se uplatňují principy jednotného bytového standardu.¹⁸⁴ Hana Stašková o těchto projektech v šedesátých letech napsala: „*Všeobecné uplatnění jednotného progresivního standardu bylo dosaženo na základě racionalisticky zaměřené typizační praxe, která zpracovávala objemově dispoziční i konstrukční řešení bytů pro celostátní výstavbu. Tato typová řešení byla nahrazována novými zpravidla v rytmu několikaletých údobí. Tím byl umožněn rozvoj zprůměrnění bytové výstavby, bohužel se však uplatnil téměř výhradně jen v oblasti hrubé stavby. Závažným úkolem v dnešní situaci je překonat tuto jednostrannost a dosáhnout tím také vyšší úrovně provedení staveb, zejména dokončovacích prací, dále rozšířit dispoziční i architektonickou mnohotvárnost bytové výstavby a odstranit nedostatky v komplexním vybavení obytných souborů.*“¹⁸⁵ Stavby určuje jednoduchý monolitický skelet s betonovými obklady, které se skládají z několika vrstev. Vnitřní prostory se dělí na čtyřpokojové nebo třípokojové bytové jednotky s vlastním sociálním zařízením.

Podobný projekt vznikl i na tehdejší Gottwaldově třídě (Svatoplukova ulice) č. 9-11. Šestnáct bytových jednotek si zde svépomocí začali stavět členové bytového stavebního družstva Agrostroj, návrh zpracovaly Pozemní stavby Olomouc (1969).¹⁸⁶

Znárodněním podniků se snižoval počet drobných závodů a provozoven, utvářely se větší celky. Stavební činnost se zaměřila i na ně. Na konci šedesátých let se vybuďovalo výrobně nákupní středisko v průmyslové oblasti Prostějova za Oděvním podnikem, stavba se dokončila v roce 1973. Navrhla se zde dvě výšková síla, která tvořila urbanistickou dominantu průmyslové čtvrti.¹⁸⁷ Objekty vycházely z daných podmínek a nijak nepřevyšovaly tehdejší architektonický standard, šlo spíše o jejich funkčnost než o jejich formu. Formovaly se také velké obchodní organizace se svou sítí prodejen. Šlo zejména o družstva Jednota (Kelčice u Dobrochova), Cíl, Potraviny (ulice Šárka) a Moděva (Poděbradovo náměstí).

V dalším vývoji se stala architektura komplementární součástí životního prostředí. Individuální rukopisy tvůrců ustoupily společným záměrům.¹⁸⁸

Bytová výstavba se uskutečňovala mimo obce na neobsazené půdě, protože stavění na „zelené louce“ bylo pro investory levnější než asanace přežilých budov. Bylo jednodušší rozparcelovat půdu, neboť patřila státu, než zdlouhavě kupovat pozemky od nemnoha zbylých soukromých vlastníků.¹⁸⁹

Národní podnik Pozemní stavby Prostějov roku 1971 postavil a předal do užívání bytové jednotky na sídlišti Brněnská blok č. 2 a 3, a posléze i blok č. 4. Také realizoval třicet šest bytů v ulici Mičolova.¹⁹⁰ S výstavbou dalšího sídlištního komplexu se započalo roku 1972, výstavba počítala s několika bloky domů o čtyřech a osmi podlažích. Nové domky se umístily za fotbalovým stadiónem TJ OP (Olomoucká ulice).¹⁹¹

Nicméně sedmdesátá leta se nesla spíše v duchu dokončování dřívějších započatých akcí. Zaměřovala se na dostavbu stávajících sídlištních komplexů – na Mozartově a Družstevní ulici. Ale také na dostavbu veřejných budov, jako například na další prodejny ve Fandrlíkově ulici, či na vybudování sportovní haly na ulici Milíčova (Sportcentrum).

V Prostějově se také v tomto období diskutovalo o nevyřešených prolukách mezi domy či nezastavěnými parcelami, ale také o asanaci židovské čtvrti. Zejména se řešil prostor mezi Dukelskou bránou a náměstím T. G. Masaryka. Na tomto místě později vyrostl objekt sloužící veřejnosti – obchodní dům Prior.

Významnou stavbou se v uvedeném období stala i realizace smuteční obřadní síně na městském hřbitově.

V průběhu osmdesátých let se dokončují stavby na sídlištech. V návrzích se klade důraz na koncepční práci, vzniká rovněž nový územní plán a také nová pozice Útvaru hlavního architekta v roce 1985 (František Fröml).¹⁹²

Poblíž vnitřního města se vybudoval další sídlištní komplex Hloučela (sídliště Zdeňka Nejedlého). Dokumentaci zajišťovaly Pozemní stavby Gottwaldov, stavební správa Prostějov (autor projektu František Fröml). Postaven je v blízkosti sídliště Svobody a je s ním propojen hlavní komunikační tepnou. Stavba se rozdělila do částí a probíhala plynule v proudech. Bytové objekty jsou čtyř, osmi a třináctipodlažní, objekty občanské a technické vybavenosti se navrhly jako jednopodlažní či dvoupodlažní. Tyto nízké stavby se liší od bytových objektů zejména prosklenými pásy oken. První ucelenou etapou byla výstavba panelových bloků upravených na podmínky terénu

a občanské vybavenosti na konci sedmdesátých let, výstavba se dokončila v roce 1987. Komunikační síť se vedla po obvodu celého sídliště. Zvolila se konstruktivní osnova obdélných polí v železobetonovém skeletu.¹⁹³ Komplex lze zařadit do „*technokratické*“ fáze výstavby sídlišť, o kterém napsala Lucie Skřivánková: „*Technokratická fáze výstavby sídlišť je spojena především s obytnými celky postavenými na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let 20. století. Kromě obecných trendů charakteristických pro většinu českých sídlišť můžeme u technokratické fáze pozorovat i specifické změny dané především nižší kvalitou provedení výstavby v porovnání se staršími i novějšími obytnými celky, relativně krátkou dobu, která uplynula od jejich dokončení a nastěhování prvních obyvatel, a rovněž jejich geografickou polohou spíše na okrajích příslušných měst.*“¹⁹⁴

Mezi nejnáročnější stavby prováděné na konci osmdesátých let patřily dva domy služeb, branný areál Svazarmu ve Vrahovicích, pionýrský tábor v Mostkovicích, dětské dopravní hřiště v ulici Pod Kosířem, přístavba požárního útvaru ve Wolkrově třídě, městský dům pionýrů a mládeže za Mičurinovou ulicí. Rovněž probíhala rekonstrukce provozu hotelu Avion a v Držovicích se dokončil objekt hotelu Romže.

Ludmila Grůzová napsala o konci osmdesátých let v Prostějově, „*všechny objekty jsou pouze dílčími stavebními akcemi v rámci vzniku „nového“ Prostějova – od roku 1988 občané také sledují výstavbu sídliště Prostějov – Západ a už měli možnost se seznámit s plány na obytný soubor Prostějov – východ.*“¹⁹⁵

Urbanisticko-architektonická soutěž, týkající se výstavby sídliště Prostějov - východ, se vypsala roku 1987. Jak uvedl Zdeněk Šaman v časopise *Architektura ČSSR*: „*Soutěž, vypsanou Městským národním výborem v Prostějově ve spolupráci s Českou komisí pro vědeckotechnický a investiční rozvoj, byly získány cenné podněty pro hledání efektivního způsobu řešení a postupu realizace přestavby a dostavby vhodně zvoleného území města. Odborná příprava, průběh a hodnocení soutěže vytvořily podklady pro získání dobrých námětů, jak tuto problematiku funkčně a kompozičně připravovat pro potřebnou přestavbu i v ostatních našich městech.*“¹⁹⁶

Vymezené území mezi centrem a prostějovským nádražím určilo prostor, ve kterém byl každodenní značný pohyb obyvatelstva. Takto určené prostředí se řešilo vymezením základních směrů pohybu mezi nádražím a náměstím 9. května. Vznikl sjednocený názor; obytné území zachovat v klidu a kompaktně a pěší zónu umístit podél zastavěné parcely. Také se projekty zabývaly otázkou výškové regulace veřejného

prostoru a ulice, návrhy se měly snažit nepřekročit celkovou siluetu města, zejména městského centra a jeho dominant. Vybraly se dva předložené projekty, podle kterých se postupovalo ve výstavbě sídlištního komplexu. Ocenění získaly na prvním místě projekt Zdeňka Pecha, Jiřího Fixela a Stanislavy Fixelové, jako druhý návrh se vybrala studie od Stanislava Talaše a Vladimíra Talaše. Jak opět uvedl Zdeněk Šaman, „charakter nové zástavby bude dán příslušnou technologií přestavby zvolené časové etapy. Území je poměrně rozsáhlé a nebude, vzhledem k výhledovým možnostem rozvoje, řešeno a realizováno výstavbou jednotně. Proto forma zástavby, organizování potřebné občanské vybavenosti, včetně ekonomických ukazatelů využití území, byly orientační.“¹⁹⁷ Na závěr své zprávy uvedl Šaman, „lze říci, že příprava vybraných prostorů pro přestavbu bude dlouhodobý urbanistický proces, který bude vyžadovat odborné zaujetí pro zpracování výhodných urbanistických koncepcí ve složitých případech vázaných na historický stavební fond.“¹⁹⁸ [70-75]

Jelikož toto území je poměrně rozsáhlé, nepřepokládalo se, že by se výstavba provedla rychle. Dle projektu zde vznikly, kromě pěší komunikace propojující centrum s nádražím, ještě další dvě cesty, které směřovaly z nového obytného centra do vnitřní části města. Výrazně se prodloužila i dlouhá osa zeleně směřující na Husovo náměstí. V organizaci hmot obytných domů se zvolila forma volně rozprostřených železobetonových bloků s několika objekty občanské vybavenosti. Stavba započala v roce 1988 a skončila roku 1995, akci zaštiťoval závod Pozemní stavby Gottwaldov, stavební správa Prostějov.

Poslední monumentální realizací, která se dokončila do roku 1989, se stala budova České státní pojišťovny v Kostelecké ulici dle architekta Petra Braunera z let 1977-1980.¹⁹⁹

Další stavba, která převyšovala tehdejší prostějovskou stavební produkci, byla budova nového hotelu (později objekt Československé obchodní banky). I přes započetí v roce 1988 se stavba dokončila až na začátku 21. století. Stalo se tak kvůli společenským změnám, které nastaly po sametové revoluci (1989). Autor objektu architekt Zdeněk Beran se snažil respektovat umístění novostavby v městské památkové zóně. Lze to spatřit na fasádě, která svým měřítkem a rytmem střídání prosklených a plných ploch navazuje na sousední stavby.²⁰⁰ [76]

5. 1 Budova Hlavního nádraží

První železniční trať se do Prostějova přivedla v šedesátých letech 19. století a přispěla tak k propojení města s Brnem a Olomoucí, což napomohlo k jeho dalšímu rozvoji. Na území Prostějova vznikly dvě nádražní haly - hlavní nádraží a později vybudované místní nádraží.

Místní nádraží (Místní nádraží č. 1) se postavilo v roce 1889 a 1. září téhož roku zde začala fungovat tzv. Moravská západní dráha, která propojila Prostějov s Třebovicemi v Čechách. V roce 1913 se připojila k budově nádražního traktu prostějovská pošta a celní úřad.²⁰¹ [77]

Hlavní nádraží, které vzniklo v roce 1869 (Janáčkova ulice č. 2), poničilo bombardování na konci druhé světové války.²⁰² [92] O stavbě nové nádražní haly se začalo uvažovat již po skončení války, neboť rada města chtěla zajistit rychlejší transport spotřebního zboží. Železniční doprava by tedy pomohla do Prostějova přivážet potřebný materiál a zásoby potravin pro občany, jelikož po válce zde všeho byl nedostatek. Nejprve se pověřil vypracováním návrhu Ing. arch. Žalman, který předložil tři studie ředitelskému úřadu drah v Brně. Podle dochovaných archivních zpráv všechny tři předložené návrhy kladly výškovou stavbu na nízku podnož ovládající volný prostor na Janáčkově ulici, architekt je řešil střídmě, s jednoduchou formální elegancí.²⁰³ Brněnský úřad se však neshodl s ministerstvem dopravy, a tak se všechny vypracované alternativy zamítly. Městský národní výbor následně oslovil Antonína Navrátila, který ale odmítl ze zdravotních důvodů. Město poté pověřilo vypracováním dalšího návrhu Bohuslava Fuchse, nicméně ministerstvo zamítlo i tuto studii a bez uvědomění Městského národního výboru zadalo vypracovat projekt budovy hlavního nádraží architektu Jaroslavu Otrubovi Havlíčka, neboť stavba představuje vynikající „*gesamtkunstwerk*“ v individuálním projevu celé kompozice. Současně měl projekt řešit i přednádražní prostor, studii zpracoval architekt Adolf Liebscher, ale ani s tímto návrhem ministerstvo nesouhlasilo. Teprve na konci roku 1947 se dohodlo Ministerstvo a Městský národní výbor. Se stavbou hlavního nádraží se začalo v roce 1947. Dostavět se jí podařilo až roku 1952. Přednádražní plocha se však do jisté míry nedořešila ani do současné doby.²⁰⁴

Objekt se skládá z několika vzájemně propojených částí. Ve středu dominuje kubus hlavní haly, řešený jako polodlouhý obdélník. Pohledově vytváří zajímavou dominantu na Janáčkově ulici. Interiér architekt navrhl jako jednolitou odbavovací halu,

kteřou prosvětlují členěné bloky oken, umístěné ve dvou úrovních. Od západu vpravo se napojuje třípodlažní restaurační a hotelová část, na levé straně navazuje administrativní část s příčným třípodlažním křídlem. Zde se umístily buňky kancelářů, ordinace lékařů a celnice. Jde o monolitickou železobetonovou částečně prosklenou konstrukci. Architekt rovněž našel inspiraci v protilehlých bytových domech (Janáčkova ulice č. 5a, 5b a 5c) od architekta Antonína Navrátila. Především o tom svědčí využití cihlově červených lícových obkladů na hmotě středové části objektu. Propojení haly a dalších částí stavby je vyjádřeno železobetonovým přístřeškem na sloupech, jež uzavírá atrium pokryté zelení. Na dominující části se umístila monumentální plastika, kterou navrhl akademický sochař Vladimír Navrátil z Olomouce.²⁰⁵ [78]

Architekt k návrhu přistupoval s jistou kreativitou, zejména ve výškových poměrech stavby. Na podnož kladl obdélná tělesa s různými výškami, snažil se o rozčlenění daného objektu podle jednotlivých funkcí. Části umístěné po bocích hlavní odbavovací haly se nesou v umírněnějším duchu, přesto si výškově zachovávají výraznější siluetu. Autor se zřejmě snažil o proporční vyvážení jednotlivých těles. Výrazným prvkem se na celé stavbě stává využití červených cihelných obkladů. Nejspíše šlo o jistý dekorativní prvek zkrášlující jednoduchou monolitickou strukturu. Dozajista se architekt snažil začlenit budovu do daného prostoru, především ji propojit s protilehlými domy od architekta Navrátila, jenž mu byly jistou inspirací. Nejmonumentálnější stavba, realizovaná po válce, čerpala z významné stavební aktivity Prostějova v dřívějších letech.

V tomto období se kladly požadavky na odlehčení železobetonové skeletové konstrukce, na účelné utváření formy u staveb s prosklenými plochami a na volné půdorysy objektů. Funkcionalismus si tak našel v domácím prostředí vlastní cestu. Silným střediskem funkcionalistické architektury se kromě Prahy stalo i Brno, zásluhou mnoha staveb od Bohuslava Fuchse a dalších brněnských architektů.²⁰⁶

Celou stavbu prostějovského nádraží tak charakterizuje funkcionalistické pojetí ve formě železobetonové konstrukce, propojené prosklenými okenními otvory. Lze říci, že stavba svým konceptem vychází z podstaty funkcionalismu, jak ji zformuloval Le Corbusier roku 1927.²⁰⁷ Zejména se to projevuje ve volném půdorysném uspořádání hlavní haly či ve volném pojetí průčelí, jež je předsazeno ven před nosný systém. Architekt také čerpal inspiraci z brněnské stavební produkce třicátých let. Například budova Okresního sociálně-zdravotního ústavu navržená Karlem Roštíkem, později přepracovaná architektem Jaroslavem Stockar-Bernkopfem, má obdobný

materiálový kontrast na přední fasádě jako Hlavní nádraží v Prostějově. Další stavbou realizovanou v podobném duchu, která se nalézá na brněnském území, je objekt krematoria od Ernsta Wiesnera (1925-1930).²⁰⁸ Estetický prvek zde rovněž představují cihlově červené lícové obklady.

Hlavní nádraží v Prostějově je zamýšlené jako monumentální stavba, která měla navázat na vzepětí stavební činnosti ve třicátých a čtyřicátých letech. [79]

Projekt současně řešil také dva obytné domy určené pro zaměstnance železničních drah (Janáčkova ulice č. 6 a č. 8), s jejich stavbou se započalo v roce 1956.²⁰⁹ Realizovány jsou již v poněkud odlišném duchu. Jednoduché železobetonové stavby, členěné okenními otvory, jsou rozděleny na dvoupokojové a třípokojové byty se samostatným sociálním zařízením a malou kuchyní. V téže době se rozšířil i blízký objekt pošty (Janáčkova ulice č. 4).

5. 2 Lidová hvězdárna

Československo bylo astronomickou velmocí. Odborná pozorování dalekohledem se pro širší veřejnost začala provádět již v 19. století. Později se na ně navázalo ve státních hvězdárnách postavených v Praze, Ondřejově a Hurbanově. Rovněž vznikaly různé příručky a odborné teoretické práce, které podávaly zprávy z oboru nebeské mechaniky a napomáhaly laikům pochopit různá odvětví astronomie.

Pravý rozkvět v této oblasti však nastal až po druhé světové válce.²¹⁰ Ve velkém počtu se začaly stavět tzv. lidové hvězdárny. Vznikla tak zájmová činnost, jež nepřinášela finanční prospěch, nýbrž rozvíjela tvůrčí schopnosti, zvyšovala vzdělání a v některých případech napomohla vědeckým výzkumům.

Za vznikem lidové hvězdárny v Prostějově stála skupina zapálených občanů za podpory prostějovských závodů, městského a okresního národního výboru. Na rozdíl od jiných měst v Československé republice měl vznik této vzdělávací instituce v Prostějově poněkud odlišný průběh. Realizace hvězdárny měla dvě etapy a rovněž i dvě samostatné stavby. Nejprve se umístila v roce 1949 pozorovatelná na školní budovu na Husově náměstí.²¹¹ [96] Teprve po sedmiletém úsilí se vybudovala a zpřístupnila roku 1962 Lidová hvězdárna uprostřed zeleně Kolářových sadů.²¹² [80]

V letech 1948 až 1949 se na střeše páté národní chlapecké školy, jejíž ředitelem byl Bohuslav Otáhal, vybuďovala veřejná astronomická pozorovatelná. Její činnost se zahájila 30. října roku 1949. Při slavnostním otevření měl projev předseda Okresního národního výboru František Srostlík spolu s předsedou Městského národního výboru Ferdinandem Grumlíkem a předsedou Krajského národního výboru Olomouc Stanislavem Švábem, který mimo jiné poznamenal: *„Vy jste postavili hvězdárnu a my o tom v Olomouci nevěděli. Jiní přijdou a řeknou: Kolik nám dáte?“*²¹³

Pozorovatelná tvořila kupole o průměru 5,5 metrů, výšce 4,2 metrů a hmotnosti 3 500 kilogramů, se štěrbinou o maximální světlosti 1,7 metrů. Pod kupolí se nacházelo šasi a pojezdová kolejnice, celý komplet kupole měl hmotnost přes deset tun, pozorovatelná se vybavila rovněž i moderním astronomickým dalekohledem typu Newton.²¹⁴

Projekt vypracoval Adolf Neckář. Podle jeho návrhu propočítal převody ozubených kol pro tzv. hodinový stroj Ing. Karel Koč z firmy Agrostroj – závod Wikov, výkresy pořídil Jan Válek a celou technickou dokumentaci zkompletoval Jaroslav Zapletal.²¹⁵ Další firmy, které se na realizaci podílely, byly Moravskoslezské železárny

Prostějov, Československé stavební závody – závod Průmstav Prostějov, Vulkania Prostějov, Optikotechna Přerov, firma Brázdil z Vrahovic, firma Ladislava Silného z Prostějova, firma Ing. Gajduška a Střední strojnická škola v Prostějově.²¹⁶ Tato kupole dnes zdobí Lidovou hvězdárnu v Kolářových sadech, kam se později přemístila díky skupině odhodlaných zaměstnanců z prostějovských železáren. [81]

Když se začal stávat neúnosným vstup veřejnosti do budovy školy, a to především v nočních hodinách, padly první úvahy o samostatné hvězdárně. Na realizaci této myšlenky se 24. listopadu roku 1951 získalo dostatečné množství peněz (330 00,- korun), následně rada Městského národního výboru stavbu schválila.²¹⁷ Pro vznik nové Lidové hvězdárny se vybralo místo uprostřed Kolářových sadů, které tehdy ležely nedaleko od města. [98-100]

Ing. Arnošt Veselý a Igor Chudožilov z prostějovských Pozemních staveb vypracovali její plány. Následně roku 1953 vydal Okresní národní výbor v Prostějově výměr na stavbu hvězdárny formou sousedské výpomoci. Začalo se s hloubením základů a výstavbou druhého dalekohledu v Agrostroji, na kterém se podíleli technici Böhm a Šedlbauer, elektrikáři Augustin Jiříček, Miroslav Mareš a Milan Kunovský. Optiku dalekohledu (Cassegrain) tvořilo zrcadlo o průměru 630 milimetrů od bratří Erhartů z Loučovic.²¹⁸

Vybudování hvězdárny však Krajský národní výbor v Olomouci zakázal a označil za „černou stavbu“. Práce se tak přerušily až do roku 1955. V únoru téhož roku se uskutečnilo jednání za účasti Krajského národního výboru, předsedy Městského národního výboru Viléma Pobudy a Adolfa Neckaře, který ve svých vzpomínkách označuje jednání „za bouřlivé, ale vítězné, k čemuž velice přispěl model hvězdárny zhotovený Igorem Chudožilovem“.²¹⁹ Stavba se zařadila do tzv. „akce Z“ a trvala sedm let. Na realizaci se podílely desítky jednotlivců, žáků, studentů, sportovců, hasičů, podniků, nejvíce se však zapojila prostějovská průmyslová škola stavební v čele s ředitelem Antonínem Apolinářem. První návštěvníci z řad veřejnosti na ne zcela funkční hvězdárnu přicházeli již v průběhu roku 1961.²²⁰ Zakladatelem obou staveb a dlouholetým ředitelem nové hvězdárny se stal Adolf Neckář, po něm se také pojmenovala jedna z planetek kroužících mezi Marsem a Jupiterem. Později, roku 1971 se ke stavbě kladně vyjádřil právě již zmiňovaný ředitel a zakladatel Adolf Neckář: „Kolářovy sady, lákající svým tichem a zelení, jsou vyhledávaným místem pro odpočinek. Na zeleném trávníku si celý den hrají děti, parkem prochází denně stovky lidí. Kolářovy sady jsou však i místem, kde stojí skromná budova, jejíž stříbrná kupole

*se den co den večer otevírá, aby umožnila nahlédnout do tajů hvězdné oblohy. Je to budova Lidové hvězdárny.*²²¹

Dispoziční řešení objektu skýtá malé variabilní prostory určené pro administrativní činnost a místnost pro veřejnost, tzv. „*promítací místnost*“. V kupoli se nachází pozorovatelná s dalekohledem, kterou autoři projektu přiznali v profilu stavby. Z konstrukce objektu jasně vyplývá jeho funkce. Řešena do výšky, fasáda hvězdárny nese jemně vystupující pilastry střídající se se skleněnou výplní oken. Interiér se navrhl v duchu formální čistoty, hladké stěny ožívují pouze prosklené otvory osvětlující tajuplnou atmosféru astronomického útočiště.

Lidová hvězdárna si v průběhu času získala dobrou pověst i mimo hranice prostějovského okresu. Později se také změnil její zřizovatel. Nejprve se jím stal Okresní národní výbor, od roku 1989 budovu vlastní a spravuje Okresní úřad.²²² V Olomouckém kraji je nyní prostějovská hvězdárna místem s nejucelenější nabídkou popularizace vědy široké veřejnosti. [82]

5. 3 Městské lázně

Historie lázeňství v okrese Prostějov sahá až do roku 1828. V místech někdejšího Bařiskovského rybníka postavil Vilém Sonevendem z Prostějova sirnatoalkalické lázně (Lázně Skalka), které se napájely léčivými minerálními vodami ze dvou pramenů, jež objevil doc. Dr. Schnabal.²²³ [83]

Na konci třicátých let 19. století se začalo uvažovat o výstavbě lázní v Prostějově, přestože budova Lázní Skalka ležela od města osm kilometrů. Prostějovští občané volali po vybudování soukromých lázní, jež by se umístily blíže městu. Radní tedy na tento popud nechali postavit dva soukromé lázeňské objekty. První se vybuvoval na Floriánském náměstí č. 11 (1850), zde se kromě vanových či sprchových kabin od roku 1896 přistavěl rovněž bazén se šatnami. V téže době mohli obyvatelé využít podobné koupání i na Brněnské ulici č. 17, kromě bazénu se zde postavily i parní lázně.²²⁴

V první polovině 20. století však v Prostějově žádné očištné zařízení nefungovalo. Vzhledem k tomu, že většina bytů neměla vlastní koupelnu či sprchu, jednalo se o citelný hygienický problém. Všechny politické strany si proto dávaly do svých volebních programů návrh na vypracování lázeňského komplexu, který by vyřešil problematickou situaci. Stavba lázní tak měla povahu vysoké politické důležitosti. Koncepty, jež se předkládaly, vycházely ze soudobých požadavků na architekturu, navazujících zejména na velkolepé secesní stavby prvních dvaceti let století. Prvotně se zamýšlelo umístit lázně na lokaci v dnešní Studentské ulici, ale tato plocha neodpovídala daným požadavkům, především svojí rozlohou. Objekt by se stavěl do výšky a prostor pro bazén by tak nezaujímal dostatečné místo pro neustále se zvětšující počet obyvatelstva. Následně se vybrala plocha Floriánského náměstí. Původní studie (1952) od prostějovské pobočky Státního projektového ústavu v Olomouci se s ohledem na neustálé snižování finančních nákladů a neujasnění projekčních požadavků několikrát přepracovávaly. Přípravy se rovněž pozdržely i v důsledku reorganizace daného ateliéru, ten se zrušil a pracovníci se převedli na jiná pracoviště.

Schválení konečného návrhu se uskutečnilo až v listopadu roku 1958, komplex navrhli architekti Vladimír Vychodil a Radoslav Malaska, železobetonová konstrukce stavby se postavila podle ideje Ing. Aloise Smékala. Objekt realizoval národní podnik Pozemní stavby – stavební správa Prostějov, hlavním investorem se stal Oblastní komunální podnik města Prostějova. Se stavbou se započalo na jaře roku 1959, nicméně postup prací neprobíhal podle daných představ a s neustálým navyšováním

rozpočtu se též prodlužoval termín dokončení. Teprve v únoru 1962 se lázně uvedly do zkušebního provozu, slavnostní otevření pro veřejnost však nastalo až o měsíc později.²²⁵

Budova lázní se svým vstupem orientuje do přilehlého Floriánského náměstí. Jelikož se plánovalo využití lázní i v letním období, uvažovalo se o přeměně plochy náměstí na klidovou parkovou zónu pro odpočinek návštěvníků. Začlenění objektu do volného rekreačního prostředí je dáno vstupní terasou v přední části budovy, s hladkými sloupy, které nesou předsunutý díl prvního poschodí. Fasáda se rytmicky dělí pomocí velkých okenních otvorů, které mají přivádět do prostoru co nejvíc slunečních paprsků. Prosklená stěna bazénové haly se orientuje směrem k jihu, otevírá se do přilehlé terasy se zahradou. Autoři projektu se snažili oddělit lázeňský komplex od stávajících budov, tudíž se zrušila komunikace na Floriánském náměstí a nahradila se širokým chodníkem oddělujícím prostor vstupní části a parkové zóny. Podélné pásy zeleně měly za úkol nejenom sjednotit plochu s rekreačním prostorem, ale také ji oddělit od okolního dopravního ruchu.

Architekt Miloš Libra vyřešil interiér jednoduše bez absence samoúčelných zdobných motivů, vnitřní prostory pro členil přirozenými konstrukčními prvky.²²⁶ V mezipatře schodiště, které vychází ze vstupní haly, umístil obdélná okna lákající hosty ke koupání. V podzemní části se ukrylo několik strojoven důležitých pro chod bazénové části, rozvodna, prádelna a žehlárna. Zásobování vodou se vyřešilo vykopáním 141 metrů hluboké studny.²²⁷ Plavecký bazén se umístil v prvním podlaží, je nesen železobetonovými sloupy, pod ním se nalézá nádrž obdobných rozměrů, jež slouží jako úpravna a zásobárna vody. Současně se řešilo i oddělení se 24 kabinami na převlékání a 26 van umístěných v přízemí. Rovněž se jednalo o tak zvané „odpočivárně“ se 14 lehátky, o převlékacích kabinách, šatnách, očištných sprchách, klubovně, bezalkoholickém bufetu, oddělení parní koupele a o ostatních společenských a sociálních zařízeních. Unikátním počinem se také stala realizace technické novinky – akustických panelů podniku Stavoizolace Praha. Panely zásadním způsobem tlumily hlučnost provozních částí objektu. Kvůli špatným provozním podmínkám a čištění bazénu se rozhodl městský úřad provést rekonstrukci budovy roku 1988, vinou špatného technického stavu se práce protáhly až do roku 1993.²²⁸ [84, 85]

Architektonická produkce Československé republiky nikdy zcela nepřijala brutalistický program, který definovala skupina architektů *Team X* v padesátých letech 20. století.²²⁹ Apel tzv. „plastické architektury“ západního brutalismu se plně neujal,

vedlo to pouze k pouhému napodobování, ať již po stránce formální či materiálové. Estetické působení celku tak spíše vyplývá z forem, které navazovaly na tradici bruselského pavilonu.

Zjevně se architekti lázeňského projektu inspirovali světovou výstavou *Expo 58* v Bruselu, která probíhala roku 1958, zejména prosklenou stavbou československého pavilonu od architektů Františka Cubra, Josefa Hrubého a Zdeňka Pokorného.²³⁰ Pavilon ztělesňuje jako koncept architektury, v níž se dosáhlo rovnováhy mezi účelem objektu a jeho silným výtvarným účinkem. Ten je daný především prosklenými částmi a jejich členěním pomocí železobetonové konstrukce. Obdobně přistupovali ke stavbě lázní i architekti z olomouckého projektového ústavu, i když stavba je řešena spíše v umírněnějším tónu. Tvář vstupní části, jež směřuje na Floriánské náměstí, se realizovala jako prostá hmota členěná pouze okenními otvory. Druhá stěna otočená k zahradě už odpovídá více bruselskému stylu a našemu výstavnímu pavilonu, zejména svým pojetím skleněných ploch.

Estetizující akcent v architektuře prostějovského objektu můžeme v příkladu užití kachlových keramických obkladů v zelené barvě nebo v použití zaoblených tvarů ve hmotě terasy, která se napojuje na bazénovou halu.

I přes některé peripetie, které po uvedení areálu do chodu nastaly, například srážení páry v podstřešním prostoru nebo vlhkost obvodových stěn vyžadující zvýšené nároky na údržbu, lze považovat městské lázně v Prostějově za vcelku zdařilou realizaci postavenou v duchu bruselského stylu.

5. 4 Oděvní podnik Prostějov

Výroba oděvů měla v Prostějově dlouholetou tradici.²³¹ Ve třicátých letech nastala hospodářská krize, která měla za následek úpadek konfekčního průmyslu, naštěstí se z této krize podniky rychle vzpamatovaly. Řada firem přešla na pásový provoz, například firma Sborowitz či firma Jana Nehery. Roku 1939 působí na Prostějovsku zhruba sedmdesát konfekčních firem.²³²

V období protektorátu nastala likvidace židovských podnikatelů a omezila se činnost českých továrníků. Zejména ve větších oděvních firmách se dosazovali zástupci německé říše, některé podniky musely mít německé spolujitele.

Potíže nastaly i těsně po osvobození. Do podniků se nasazovali národní správce. V Prostějově se toto opatření týkalo dvou třetin firem. V říjnu 1945 se přijaly znárodňovací dekrety, nastalo tak zestátnování těchto konfekčních výroben.²³³ Prostějovské společnosti Nehera, Rolný, Silesia a Sbor se staly základem národního podniku Oděvního průmyslu, prvním ředitelem se ustanovil Ing. Jaroslav Hájek.²³⁴ Po roce 1948 přišla další vlna znárodňování a ke stávajícímu podniku se přidružila řada dalších menších firem, rovněž i krejčovské podniky. Oděvní průmysl se o rok později přejmenoval na Oděvní závody Jiřího Wolkera, posléze roku 1958 na Oděvní průmysl, národní podnik Prostějov.²³⁵ Později se k němu přičlenily závody Hanačka, Kornolit, Kras Brno, Otavan Třeboň a další.

V druhé polovině padesátých let se začalo debatovat o koncentraci tehdejší rozptýlené výroby do jednoho společného podniku. Město chtělo vytvořit jednotný komplex, který by zlepšil pracovní podmínky pro výrobu konfekčních oděvů. Návrhem i realizací se pověřil Státní ústav pro projektování závodů spotřebního průmyslu Centroprojekt v Gottwaldově, projektanty se stali Zdeněk Plesník a Josef Taťák.²³⁶ Stavební práce prováděly Pozemní stavby, národního podniku Olomouc, stavební správa Prostějov. Základní kámen navrženého objektu se položil 14. prosince 1957.²³⁷ Budova podniku se otevřela 28. října 1965, tohoto slavnostního aktu se účastnil i tehdejší československý prezident Antonín Novotný. Význam Prostějova jako centra oděvní výroby v Čechách a na Moravě se potvrdil rovněž zřízením oborového ředitelství Oděvního a prádlařského průmyslu, který začal fungovat v dubnu roku 1965.²³⁸

Stavba se projektovala na „zelené louce“. Umístila se na parcelu ve východní části města v blízkosti železničního nádraží. Navrhla se jako komplex skládající se z několika bloků, přičemž vstupní blok měl funkci administrativní,

další pak obsahovaly provozy, sklady, kotelnu a budovy údržby. Celkem osm bloků se propojilo protáhlou částí do jednoho celku. Základní konstrukce se vytvořila jako železobetonová masa s cihelnými vyzdívkami. Plocha fasády se členila pomocí okenních otvorů opatřených ocelovými rámy, které přiváděly do místností potřebné světlo. Napojení na dálkové komunikace se vyřešilo prostřednictvím silniční odbočky a železniční vlečky. Areál oděvního podniku byl na svou dobu velkoryse a zajímavě řešen. Podle odborníků nelze přitom u „tovární“ architektury hovořit o nějakém stylu, „*krása je ukryta v jednoduchosti a účelnosti*“.²³⁹

Jak uvedl František Štědrý a Jan Štěpaník: „*Mezi tradičními vícepodlažními textilními továrnami z konce minulého století a z přelomu 20. století, a prvními typy výrobních budov z druhé poloviny 20. století není zásadní rozdíl v dispozičních řešeních a v celkových rozměrech. To, co je především odlišuje, je jejich architektura.*“²⁴⁰ První typizovaný objekt se vyvinul jako objemový typ, s počtem podlaží od dvou do pěti. Počet traktů diktoval využití přirozeného osvětlení a větrání. Vývoj továrních budov vyvrcholil v padesátých letech. Zaměřil se na víceúčelový monolitický skelet, umožnilo to změnu ve skladebných možnostech areálů. Touto typizací vznikla řada sestav spojující elementy ze schodišťovou a sociální sekcí. Monolitický skelet se propojil skleněnými částmi, které se uplatňují „*na největší realizaci tohoto typu u nás, která přinesla autorovi státní cenu*“ Oděvní závody Jiřího Wolkera v Prostějově.²⁴¹

Předchůdcem Oděvních závodů byla budova centrálního skladu obuvi v závodě Svit v Zlín z roku 1949 dle projektu Vladimíra Kubečka. Postaven jako první československý velkoplošný vícepodlažní monoblok. Nicméně monolit neodpovídal zejména zvýšeným prostorovým nárokům na technologii, a také vyšším nárokům na prostředí. Proto se řešil obvodový plášť prefabrikací. Cílem autora pro prostějovský závod bylo „*vytvoření větší provozní plochy, která by se blížila v půdoryse čtverci, a větší uvolnění půdorysu zvětšením rozponů,*“ uvedl František Štědrý.²⁴² Tyto požadavky později rozvedl Centroprojekt, který navrhl projekt vícetraktových vícepodlažních výrobních budov.

Zároveň s výstavbou tohoto konfekčního komplexu se řešila i otázka bytových jednotek pro zaměstnance. Rovněž byl zřízen Výzkumný ústav oděvní, který měl sídlo v bývalé továrně firmy Rolný (v Třebízské ulici).

Důležitým úkolem podniku byla výroba pánských obleků a sak. Část oděvního artiklu se vyvážela do zahraničí. Na počátku 21. století se však podnik dostával do čím dál tím větší finanční krize, ze které se už firma nevzpamatovala. Zahájilo

se insolvenční řízení a podnik odkoupila společnost Astria Group, která se rozhodla tuto tradiční dominantu města Prostějova zbourat (2014).²⁴³ [86, 87]

5. 5 Kino Metro 70

Stavba kina Metro 70 započala v letech 1965 dle projektu brněnského architekta Zdeňka Michala. Umístila se na parcelu ležící ve Smetanových sadech. Toto situování však bylo velmi problematické.²⁴⁴ Navrhly se tři studie alternativních možností, přičemž se nutně muselo zvážit stanovisko památkově chráněného areálu hradební zdi či nutnost skácení jistého množství stromů. Po četných jednáních rozhodl odbor výstavby Městského národního výboru v Prostějově umístit nové kino do Smetanových sadů (24. srpna 1964).²⁴⁵ Přistoupilo se ke studii, která počítala s výstavbou objektu v prostorách Školní ulice. Zde se nicméně zbouřil pás hradební zdi (asi 100 metrů). Demolici povolilo ministerstvo kultury i po protestech řady prostějovských obyvatel. Projekt se vypracoval na základě investičního úkolu rozhodnutím z 28. ledna 1965, investorem se stal Krajský investorský útvar Brno a generálním dodavatelem Pozemní stavby Gottwaldov.²⁴⁶ Provozní stránku schválil odbor Ústřední půjčovny filmů v Praze, jednotně se pak návrh odsouhlasil 8. června 1965, zastavovací plán na výstavbu schválil Městský národní výbor v Prostějově 2. července 1965. Do provozu se kino otevřelo roku 1969.²⁴⁷ [88, 89]

Objekt navrhl architekt jako obdélnou stavbu s vnitřním kruhovým atriem, do kterého umístil kulovým vrchlíkem zaklenutý prostor promítacího sálu. Dal mu též funkci krytu. Nadzemní partii kina architekt vyplnil prostorným a atraktivním foyer s provozním zázemím kina, zpřístupňujícím také atrium. Do suterénu zasadil zázemí pro případné přežití prostějovských občanů během nebezpečí, zatímco kinosál podkovovitého tvaru by v případě hrozby posloužil jako shromažďovací prostor.

Z technického hlediska tvoří objekt obvodový prstenec založený na železobetonové patce, podobně jako vnitřní sloupy a obvodové zdivo. Vertikálně nosnou konstrukci stavby nesou železobetonové sloupy o průměru čtyřiceti centimetrů. Do podzemí se umístily vnitřní železobetonové sloupy o průměru padesáti centimetrů. Horizontální konstrukce sestává z průvlaků zastřešených železobetonovou deskou. Schodiště je železobetonové s dobetonovanými stupni. Strop kruhového prstence se kotví do věnce, který je předepnut.²⁴⁸

Interiér se doplnil truhlářskými výrobky z modřínu, zejména dveřmi a panelovou stěnou v čekárenské hale s osvětlovací rampou a květinami. Do prostoru bufetu se navrhla dřevěná konstrukce s osvětlovací rampou s pultem a výdejovým okénkem. Rovněž i

opona se kryla dřevěnou konstrukcí, promítací sál vyplňovala dřevěná sklápěcí křesla. Pokladna se opatřila dřevěnou zasklenou stěnou a osvětlovací rampou, v šatně pro návštěvníky se umístil dřevěný pult s policí a věšákovými stojany z modřínu. Na obvodových zdech budovy se použily pilastry tvořené prefabrikovanými lamelami z bílého cementu a světlých zrn, provedenými do ocelového bednění. K prosvětlení chodby hospodářského vstupu, odpočívárny a předsíně promítací kabiny se použila sklobetonová stěna. V kruhové stěně haly se nachází železobetonová prefabrikovaná okna s ocelovými větracími křídly. Klempířské prvky či jiné ocelové konstrukce se navrhly obarvit černým nátěrem.²⁴⁹

Celý exteriér se ladil do bílých, černých a šedých tónů. Omítky se hladce štukovaly, obvodová stěna haly a výplň u vchodové stěny byla z tmavomodrého břizolitu. Atika budovy z vnější strany, předsazené vstupy a ostatní plné plochy po obvodu budovy se provedly v přírodním břizolitu, sokl z poštorenského granulátu. Podlahy se realizovaly z litého granulátu, terasa ze směsi bílých a žlutých zrn.²⁵⁰

Zdeněk Michal pojal prostějovský projekt jako variaci na jeho starší návrh kina Hvězda v Uherském Hradišti. Přizpůsobil ho místním technickým a urbanistickým podmínkám. V rámci stavby se architektovi podařilo unikátním způsobem skloubit funkci podzemního krytu civilní obrany s každodenním provozem kina, navíc tak, že druhotný účel budovy navenek není nikterak prezentován. Objekt kina Hvězda se realizoval ve stejném roce jako prostějovské kino, tedy roku 1965, stavba se však otevřela o dva roky dříve, a to roku 1967.²⁵¹ Architekt Michal se zabýval problematikou nových typů civilních krytů a jejich situování ve veřejných stavbách. Díky dvojí funkci stavby se objekt mohl užívat i v mírovém období.

Složité konstrukce interiéru prostějovského kina se na exteriéru objektu příliš neprojevila. Tvar vypovídá o kompromisu v již zmíněném dvojím využití prostor – kino a kryt. Materiál a vertikální členění stavby prostřednictvím lamel odkazují na architekturu ve stylu brutalismu. Tento směr je reakcí na jednoduché architektonické linie první poloviny 20. století, vyznačuje se konstrukční pravdivostí, přiznáváním materiálu a obslužných prvků stavby. Jedním z požadavků se tu stala snaha o zapamatovatelný architektonický ráz. Hlavním materiálem se v brutalismu stal beton, neopracovaný, hrubý, který je přiznán na každém místě budovy. Rovněž i celkové členění fasád prostějovského kina nám připomíná podobu Le Corbusierových staveb.

Kino Metro 70 se navrhlo jako pokroková a moderní stavba, která dosahuje kvalit objektů ve velkých městech. Dokladem těchto kvalit je využití projektu v dalších

lokalitách. Patří mezi ně již zmíněné kino Hvězda v Uherském Hradišti, kino Hvězda v Přerově a kino Květen ve Zlíně-Malenovicích.²⁵² Lze říci, že jde o velmi zdařilý příklad, který se vypořádával se složitými požadavky – podkovitý půdorys sálu, skořepinová kupole, vhodné umístění a osazení stavby do terénu.

5. 6 Obchodní dům Prior

Roku 1968 začala diskuze týkající se prostoru mezi Dukelskou bránou, dnešním náměstím T. G. Masaryka, náměstím Svatopluka Čecha, Filipcovým náměstím a náměstím Edmunda Husserla.²⁵³ Stavby, které se zde nalézaly, nevyhovovaly tehdejšími hygienickým normám, zejména šlo o část budov v židovské části města. Odbor výstavby Městského národního výboru v Prostějově vydal 23. června rozhodnutí o „výstavbě obchodního domu“, který se umístil na danou lokaci.²⁵⁴

Myšlenky na demolici těchto domů však vznikly již v 19. století. Na intenzitě pak nabývaly ve třicátých letech století dalšího, souviselo to s rostoucím ekonomickým potenciálem Prostějova, který nacházel své vyjádření v rozsáhlé stavební činnosti. V této době Prostějov patřil k předním moravským centrům vývoje moderní architektury. V roce 1939 proběhla revize regulačního plánu a zřídil se asanační fond, z něhož měly být vykupovány jednotlivé domy nalézající se na dané parcele. Výstavba velkého polyfunkčního domu a idea zboření bloku městských domů na východní straně náměstí nebyla tedy projektem až šedesátých let dvacátého století. Z domů se posléze podařilo zachránit několik fragmentů architektonických prvků, které se umístily ve stavebním skladu Bytového podniku města Prostějova. Později se převedly do majetku prostějovského muzea, jemuž dnes patří i znak domu U Zlatého páva.²⁵⁵

První studie obchodního domu vznikly již roku 1967. Autoři projektu byli architekti Státního projektového ústavu obchodu Brno Stanislav Kubík a Ivana Vašáková.²⁵⁶ Museli se vypořádat s podmínkami, s jakými se potýkal i architekt Jan Melichar, který navrhl obchodní dům Prior v nedalekém městě Olomouci. Všichni tři jmenovaní projektanti se vyrovnávali s bezprostřední blízkostí gotického kostela, tak rovněž i se skutečností, že nový obchodní dům měl být postaven na místě historického bloku domů.

Stanislav Kubík navrhl nižší objem členitého tvaru s jedním podzemním a dvěma nadzemními podlažími. Studie počítala také s oddělenými prostory pro prodej a administrativu, kanceláře měly být soustředěné kolem otevřeného atria. Zatímco Ivana Vašáková vytvořila projekt obchodního domu třípatrového, s omezenou plochou suterénu. Budova se tak protáhla do výšky a budila dojem kompaktního objemu. Obě studie se však shodovaly v jednom prvku. Sledovaly půdorysnou stopu původních domů a nepřekračovaly výšku danou okolní zástavbou.²⁵⁷

Při výběru z těchto dvou variant hrál důležitou roli faktor zásobování. Kubík jej vyřešil tím, že situoval příjem zboží do suterénu, ten měl být zpřístupněný podzemní rampou z vnitrobloku mezi ulicemi Demelovou, Lutinovou a Křížkovského. Naproti tomu Ivana Vašáková umístila příjem zboží do přízemního bloku, kterým uzavřela průhled na farní kostel stojící v blízkosti. Toto řešení odůvodňovala slovy, že „nákladný hospodářský sjezd by narušil okolní starou zástavbu“.²⁵⁸ Návrh Vašákové byl posléze vybrán jako optimální. Klíčovou roli zde hlavně hrály finance, neboť tato studie Ivany Vašákové se jevila jako úsporná oproti studii Stanislava Kubíka, který se však později stal spoluautorem definitivního projektu.

Územní rozhodnutí se vydalo 12. prosince 1967, stavební povolení až roku 1969, s výstavbou se započalo v lednu 1970. Na realizaci se podílelo třicet dva subdodavatelů, včetně dvou zahraničních.²⁵⁹ [90-93]

Podoba obchodního domu je dána jednoduchým objemem s jedním podzemním a třemi nadzemními podlažími s atriem. K němu se na jižní straně přimyká hranol s provozní částí a administrativními prostorami. Nosnou konstrukci tvoří železobetonový monolitický skelet. Původně se diskutovalo o ocelovém skeletu, ale ten byl zamítnut kvůli vyšší finanční náročnosti. Rovněž stropy jsou řešeny v železobetonové variantě. Fasádu odlehčuje pravidelné prolamování v rytmickém modulovém sledu. Západní průčelí domu tvoří pásová skleněná plocha, na kterou navazuje terasa. Zde se umístila letní restaurace s vnějším schodištěm. Administrativní a provozní prostory budovy i přízemní přístavba rampy se omítly břízlitem. Další části fasády jsou provedeny z keramických glazovaných dlaždic, obklad soklu z obdélníkových travertinových desek. Severní a východní průčelí se na úrovni druhého a třetího podlaží odlehčují prosklenými plochami, které se vyplnily vitrážemi s geometrickými motivy. Střešní atika vyznívá jako reminiscence historického prvku, který se nalézá v okolní zástavbě.

Budova se navrhla se třemi vstupy pro veřejnost. Hlavní vchod byl chráněn vzduchovou clonou, portál se při nepříznivém počasí zasunul do podlahy. Z ulice Dukelská brána vedl druhý přístup a třetí vchod byl z terasy do restaurační části. Komunikaci mezi podlažími zajišťoval eskalátor spolu s pevným schodištěm.

V době uvedení do provozu mělo rozmístění následující podobu. V přízemí se umístila kotelna, strojovna chlazení, náhradní zdroj, sklad, šatny, které také měly sloužit jako kryt civilní ochrany, hygienická zařízení, zásobárna vody, čerpací stanice a strojovna vzduchové clony hlavního vstupu. Do prvního podlaží se situovaly sklady,

příjem zboží a prodejní plochy – oddělení elektro – rádio, foto – kino, hodiny, drogerie, dárky, sklo, železářské zboží, sport, kola – moto, hračky – kočárky a potraviny. Ve druhém podlaží bychom našli prodejny obuvi, koženou galanterii, pánské, dámské a dětské oděvy a další textilní zboží. Na prodejní plochu navazovala provozovna rychlého občerstvení s letní terasou, samostatným příslušenstvím (přípravna, výtah, umývárna nádobí) a sociální zařízení pro personál i veřejnost. Třetí podlaží se určilo jako technické, rovněž prostor pro administrativu a zasedací místnost. Atrium také umožňovalo osvětlení provozních částí denním světlem.

V průběhu realizace nastaly menší úpravy. Objem budovy se zvětšil, a to především jeho skladová část – původní navržená skladová plocha činila 2 956 metrů čtverečních. Přístavbou se prostor zvětšil o 1 000 metrů čtverečních. Do zkušebního provozu se obchodní dům Prior uvedl 28. září 1973, rozhodnutí o trvalém užívání stavby padlo k datu 30. května 1975.²⁶⁰

Exteriér obchodního domu se až do počátku devadesátých let neměnil. V interiéru se přistoupilo v průběhu doby k menším změnám. Roku 1987 zpracoval František Frömmel, který pracoval pro Útvar hlavního architekta (ÚHA) v Prostějově, studii týkající se dostavby objektu na východní straně.²⁶¹ Na již stávající hmotu stavby měly navazovat dva přízemní pavilony s pultovými střechami, umístěné po stranách východního vstupu. Mezi nimi se ponechal volný prostor určený pro postavení pultů ke stánkovému prodeji. Celek svou hmotovou působností měl navazovat na plánovanou budovu hotelu U Tří králů v severní frontě Dukelské brány. Projekt se rovněž týkal i vestavby zádveří hlavního vstupu, který měl doplňovat nedostatečný výkon vzdušné clony. Stavba se schválila v prosinci 1988, s realizací se mělo začít v roce 1990 v rámci akce „Z“.²⁶² Změna politické a ekonomické situace na sklonku osmdesátých let 20. století ukončila realizaci výše uvedeného projektu, ale odstartovala změnu týkající se interiéru obchodního domu. Variabilita dané plochy umožnila další úpravy podle potřeb jednotlivých nových nájemců, na úkor skladů se zvětšila prodejní plocha.

Budova Prioru je nevhodně umístěná, její hmota se vymyká měřítku okolí. To vznikalo kontinuálně, bez výraznějších radikálních zásahů, v průběhu několika století. Změna, která nastala demolicí a výstavbou nového polyfunkčního objektu, se projevila na tváři městského centra negativně. Nic na tom nemění fakt, že se novostavba drží původní uliční čáry a i výšková úroveň odpovídá původnímu stavu. Vcelku nevhodné je pak situování bloků skladů a nájezdových ramp do těsného sousedství farního kostela, jedné z dominant města Prostějova. Takto o stavbě hovoří historik umění Miroslav Chytil:

„Banální apendix v podobě umístění stavby v blízkosti gotického kostela nelze považovat za architektonický výkon. Přestože samotné určení ryze utilitární součástí budovy nezakládá nutnost svěbytného řešení, je třeba si znovu uvědomit extrémně citlivou polohu celého komplexu. Obecně však není po stránce architektonické nutné stavbu zbytečně zatracovat, jde o dobrý standard budovy tohoto určení přelomu šedesátých a sedmdesátých let dvacátého století. Znovu je však třeba zdůraznit její nevhodné umístění, na jiném místě, například na některém z okrajových sídlišť, by ve své době mohla být naopak oživením fádniho panelového prostoru, byť určitě v pozměněné formě, dané konkrétní urbanistickou situací. Objektivně je také třeba říci, že nezanedbatelná část veřejnosti nové, moderní prostory v centru města uvítala.“²⁶³

Převládající názor veřejnosti, jak soudobý, tak i ten dnešní, poukazuje na fakt, že výstavba velkého polyfunkčního objektu v srdci města a s tím spojené rozsáhlé asanace cenné části historického jádra je vyjádřením moci a špatného vkusu městského vedení. Také podle veřejného mínění se stavba Prioru stala viditelným „pomníkem“ tehdejšího vládnoucího režimu.

V únoru 2013 se však rekonstruoval objekt. Stavba dostala jinou podobu. Změnu obchodního domu popsal Adolf Vlk, jednatel společnosti vlastníci budovu: *„Dům byl postaven v sedmdesátých letech a odpovídal tehdejšímu způsobu distribuce zboží. Prodejní a skladová plocha jsou stejně velké. Tak velké sklady jsou dnes zbytečné. Proto část z nich přeměníme na prodejní plochu. Chceme využít i nejvyšší podlaží, kde jsou dnes kanceláře a prázdné zastřešené atrium.“²⁶⁴* Návrh se snažil o uspořádání, které by navázalo na dřívější historickou zástavbu. Zrušil nákladovou rampu, uzavřel prostor a umístil zde pekárnu s vchodem do obchodního centra. Lidé tak mohou chodit po zhruba stejných trasách, kudy se dříve chodilo. Balkon se architekt rozhodl zbourat a posunout fasádu opticky o dva a půl metru od historických budov. Největší změnu zaznamenal exteriér, beton a mozaiku nahradilo ve větší míře sklo. Pracovníci magistrátního památkového úřadu jsou s novou podobou Prioru do jisté míry spokojeni. *„Co se nám líbí, je celková hmota té budovy. Uvolnění pohledu odbouráním balkónu je samozřejmě pozitivní. O čem se ještě jednalo, je provedení fasády, z jakých bude materiálů a jak bude provedena, chceme se dohodnout s vlastníky objektu, že prosklené plochy nebude více než padesát procent,“* podotkla prostějovská památkářka Jitka Vybíralová.²⁶⁵ Do historického kontextu nová podoba obchodní galerie zapadla i změnou názvu, přejmenoval se na Zlatou bránu. Nový název má upomínat na bránu, podle které nese jméno sousední ulice a i dům U Zlaté studny, jež stojí nedaleko.

Připomínat má i hostinec U Zlaté bečičky, který ležel přibližně v místech dnešního hlavního vchodu do bývalého Prioru. Nový obchodní dům se otevřel 21. listopadu 2013.

5. 7 Zimní stadion

O vybudování zimního stadionu usilovalo město již brzy po druhé světové válce. To patřilo totiž k regionům s vysokou úrovní hokejových aktivit. K realizaci se však přistoupilo teprve v padesátých letech. Nejprve se na místě dnešního stadionu vybudovala hrací plocha s přírodním ledem, poté se roku 1957 položily chladicí trubky a postavily se strojovny s chladicím zařízením. Zkušební provoz se na tomto provizorním stadionu zahájil v listopadu roku 1957.²⁶⁶

Prvním místem, na kterém se dříve hrával hokej, se stala plocha prostějovského rybníka. Nejvíce však tomuto sportu sloužily tenisové kurty tehdejších TJ Železáren. Hrál se rovněž na ploše fotbalového hřiště Agrostroje, také „U Kalicha“ - sem se situovala hřiště pro házenou a volejbal. Než si Prostějov mohl dopřát vlastní ledovou plochu, hrával svá utkání první ligy na zimním stadionu v Olomouci, který se postavil za pomoci prostějovských občanů.²⁶⁷ [94, 95]

Zatímco zimní stadiony začaly na našem území s rozvojem a vzestupem popularity hokeje hojně vyrůstat, často i v místech bez sportovní tradice, prostějovský zimní stadion setrval ve svém původním stavu. Stará ledová plocha se svým postarším zařízením zdaleka neodpovídala nárokům a požadavkům moderních ledových sportů. Hokej trpěl nepřízní počasí. Hrát pod širým nebem a deštěm, ve sněhu a větru, nebylo jak pro hráče, tak ani pro diváky příjemné. Volalo se proto po provedení rozsáhlé rekonstrukce a hlavně po zastřešení ledové plochy a vybudování haly pro zimní sporty.

Prostějov byl ve srovnání s jinými městy poměrně chudý na moderní sportovní zařízení. Nebyla zde hala, která by sloužila sportovním odvětvím v zimním období. Nebyl zde ani odpovídající sál, který by sloužil k uspořádání větších společenských a kulturních podniků. Tyto skutečnosti vedly městský národní výbor k tomu, že se dohodl s Okresním národním výborem a přikročil k rekonstrukci zimního stadionu v rámci „akce Z“.²⁶⁸

Celá rozsáhlá přestavba se rozdělila do tří etap. První se ukončila v roce 1973, tehdy se vybudovala nová strojovna, spojovací kanál a trafostanice, rovněž se položily nové trubky pod betonovou plochu hracího prostoru s výkonnějším chladicím systémem, kanalizací a podobně.

Druhá etapa spočívala v demolici části staré strojovny a části tělocvičny, která sloužila převážně rohovníkům Oděvních podniků, to se uskutečnilo na konci roku 1973. Začalo se s položením obvodových pásů pro opěrný systém, který nese novou

konstrukci, což si vyžádalo asi 3 000 metrů krychlových železobetonu. Práce prováděli dobrovolníci zejména z řad studentů.²⁶⁹

Dokončila se také montáž vlastní ocelové konstrukce z lehkých trubek, která byla třikrát lehčí než ocelové konstrukce jiného typu. Původně se však přemýšlelo o využití konstrukčního řešení, které se využilo na stavbě zimního stadionu v Liberci. Nakonec se usneslo, že použitý systém navrhne prof. Ing. Ferdinand Lederer. Návrh se považoval za účelnější, ekonomičtější a také vzhlednější. Má tvar lamelové klenby o rozpětí oblouku 80 metrů a délce 72,60 metrů, včetně uzavření zastřešeného prostoru. Konstrukce se skládá z 218 kusů stejných prvků, kromě toho se využilo 28 kusů prvků patečních a 14 prvků štítových. Realizovaly se řady vaznic s trubkovitými vzpěrkami, které nesou krytinu položenou na dřevěných panelech ve tvaru válcového segmentu. Krytinu tvoří hliníkový plech, zamítla se původní koncepce použití lepenky či pozinkovaného plechu. Hliník byl z uvedených materiálů nejkvalitnější, nejlehčí a také nejvzhlédnější.²⁷⁰

Ocelovou konstrukci vyrobil národní podnik Železárný v Prostějově a montáž provedla četa pracovníků Stavomontáží Olomouc. Nepříznivé počasí však ovlivnilo míry dokončení konstrukce, takže se několik hokejových zápasů muselo opět hrát v olomoucké hale. Proto se zastřešení posunulo až do roku 1974, současně s dokončením montáže se provedlo i zasklení bočních stěn.²⁷¹

Úseků druhé etapy bude celkem sedm. V první fázi se položila krytina, ve druhé se pak vybuďovalo hygienické a sociální zařízení, šatny pro bruslící veřejnost a pro sportovce. Nedílnou součástí se stala i posilovna a „rozcvičovna“.

Během třetí části druhé etapy se na severní straně haly vybuďovala údržbářská dílna s garáží pro rolbu a ošetřovna. Zde se také vytvořily stabilní podmínky pro rozhlas, případně i místo určené pro televizi. Původně se také počítalo s postavením dvoudráhové kuželny, později se však od těchto záměrů upustilo.

Ve čtvrtém úseku na jižní straně haly se vybuďovala hospodářská část s propojením na stávající budovu, s rozvody elektrické energie a s kotelnou. V páté části se realizovala plocha pro instalaci projekčního zařízení nad západní tribunou. Šestá fáze spočívala v demolici zbývajících částí staré strojovny a bývalých zámečnických dílen. V konečném sedmém úseku se vyřešily problémy se stavebními úpravami ve správní budově. Proběhly úpravy okolního terénu se zelení, zpevnila se plocha parkoviště a upravily přístupové cesty.

Ve třetí etapě se dokončila vstupní část haly, postavila se restaurace s kuchyní, ubytovny pro sportovce, skladiště a bufet. Tyto práce se však staly samostatným projektem. Části takto vzniklé přiléhaly k dané stavbě, ale zároveň se staly oddělenou částí. Navazovaly na parkoviště a otevíraly prostor do Kostelecké ulice.²⁷²

Interiér stadionu se navrhl tak, že při vstupu diváci vcházejí do haly větovitě, dále pak postupují do stupňovitého hlediště. Tribuny pro sedící a stojící návštěvníky se projektovaly pouze na východní a západní straně, strany jižní a severní (prostory za brankami) bez diváků. Prostory pod východní tribunou se určily pro bruslicí veřejnost a občerstvení, navrhly se i šatny pro ostatní sporty. Pod západní tribunu se zasadily šatny hokejistů s ostatním příslušenstvím. Hala má dostatek vchodů, aby kapacita diváků, tedy asi 6 000 návštěvníků, byla lehce zvládnutelná.²⁷³

Výstavba zimní haly jako sportovního víceúčelového zařízení se pojala do konceptu zástavby vzhledem k perspektivnímu urbanistickému řešení celého sportovního areálu ve městě. Kromě hokeje a krasobruslení zde našly uplatnění i sálové sporty. Mohly se zde pořádat i větší společenské večírky a manifestace v případě nepříznivého počasí. Konaly se zde i Filmové festivaly pracujících. Stavba zimní haly se i přes některé peripetie dokončila roku 1977.²⁷⁴

V roce 1996 prošla hala rozsáhlou rekonstrukcí. Především se zmodernizovaly šatny, sociální zařízení a instalovalo se nové akustické ozvučení haly. V roce 2003 se modernizace týkala vybudování prostor VIP, výstavby nového hlavního vchodu a vrátnice.²⁷⁵

Na konstrukčním řešení prostějovského stadionu se podílel světově proslulý inženýr Ferdinand Lederer z brněnské techniky. Dělal příhradové konstrukce a dokázal tak zastřešit velké plochy. Je zejména známý svou realizací pavilonu Z v Brně, která vychází z podobného konstrukčního řešení jako prostějovský zimní stadion. Zde však stavbu navrhl do válcového základu, oproti obdélně řešené zimní hale. Autor těchto objektů je však projektoval stejně jako jednoduché utilitární stavby sloužící svému účelu. Zřejmě se tak Lederer inspiroval proslulými stavbami od Piera Luigiho Nerviho Palazzo (1958-1960) a Palazzetto (1956-1958) dello Sport v Římě. Obdobnou stavbu najdeme i v Bělehradě, od architektů Branka Žeželjeho a Milorada Pantoviće z let 1954-1957, která se stala rozpětím 109 metrů největší na světě.

„Stavba zimní haly se svým tehdejším unikátním konstrukčním systémem zpracovaným Ing. Ledererem, a také řešením vnitřních prostor, které se vyznačuje snahou o účelnost a jednoduchost, řadí k významným a zajímavým objektům, které se nalézají

na území Prostějovska,“ tak hovořil o zimním stadionu Josef Sacher, který se zabýval převážně stavbami realizovanými v průběhu sedmdesátých let.²⁷⁶

5. 8 Smuteční obřadní síň

V červenci roku 1900 se zřídil v Prostějově nový městský hřbitov na již dříve zakoupených polích od prostějovských měšťanů.²⁷⁷ Hřbitovní komplex se realizoval jako největší rostlinný sad, situovaný na jižní straně města směrem k Brnu. Poloha hřbitova je volná a otevřená, již od otevření se odvodňoval pomocí systému kanálů, později se roku 1907 zavedl městský vodovod.²⁷⁸

Z počáteční umělecké výzdoby zaujmou renesanční arkády, postavené uprostřed hřbitova do půlkruhu a realizované architektem Čeňkem Venclíkem (1902-1907).²⁷⁹ Zadní stěny se vyzdobily výklenky a průčelí podpírá řada oblouků na pískovcových sloupech. Zajímavě se jeví i některé náhrobky, které zde vznikaly na počátku 20. století. Příkladem lze uvést pomník manželů Vojáčkových (1902), jež navrhl Stanislav Sucharda či pomník Gustava Trupky (1908), který realizoval místní sochař Josef Bernauer.²⁸⁰

Na jižní straně sousedí s městským hřbitovem hřbitov židovský, oddělený živým plotem z ptačího zobu. Na rozhraní se postavily dva přízemní domky, přední určený pro přípravnu, v zadní části se umístily skleníky, pařeníště, květinové záhony a stromová školka na výzdobu hřbitova i pro městské sady a stromořadí v ulicích.

Další stavební činnost probíhala až ve druhé polovině 20. století. Lze ji rozdělit na tři části. První spočívala ve vybudování nové obřadní síně, druhá v realizaci již dříve postrádané vsypové loučky. Třetí se roztříštila do menších stavebních akcí, které měly za úkol zlepšit stav hřbitova a doplnit ho o nutná funkční zařízení.

V poválečném období se na hřbitov vůbec nevzpomnělo, důležitou se stala výstavba potřebných bytových prostor. Nicméně stav hřbitovního komplexu se neustále zhoršoval. Teprve v sedmdesátých a posléze i osmdesátých letech započaly první stavební práce, vznikly tak nové veřejné záchody. V letech 1978-1979 se vybuďovala bezprašná komunikace, což byl nutný doplněk pro stavbu smuteční síně, která se otevřela v roce 1976. Od roku 1990 se pozornost města více obrátila na péči o hřbitov, rekonstruovaly se menší stavby a poničené náhrobky, také se pro zlepšení přístupu na hřbitov vybuďovala nová zadní brána roku 1997.²⁸¹

O výstavbě nové smuteční obřadní síně v návaznosti na historický komplex se v Prostějově mluvilo dlouho. Důvodů bylo několik. Pohřební průvody, které se konaly v první polovině 20. století, se vedly ulicí od kostela či obřadní síně zvané Pax (Brněnská ulice) a staly se závažnou dopravní překážkou na silnici první třídy. I pohřební hudba průvodů kolem nemocnice neměla na pacienty dobrý psychický vliv.

Dále se jednalo o vypravování autobusů se smutečními hosty do krematoria v Olomouci, které bylo velmi nákladné a pro všechny i časově náročné. Proto se začalo volat po vytvoření smuteční síně na hřbitově i v Prostějově.

Studie od architekta Blahoslava Adamíka řešila i spalovací část, tedy kompletně vybavené krematorium. Po rozhodnutí Krajského národního výboru se však od tohoto záměru ustoupilo, studie se musela přepracovat. Investorem se stal Městský národní výbor v Prostějově, který správou pověřil Technické služby města. Funkce generálního projektanta se svěřila Stavoprojektu v Olomouci, dodavateli materiálu se staly dva podniky. Byl to národní podnik Pozemní stavby Gottwaldov, závod Prostějov, a Okresní stavební podnik.²⁸²

Pro projekt se vybralo území situované za východní zdi hřbitova. Po dokončení se stará zeď zbourala a novými spojovacími zídками se objekt připojil ke hřbitovu. [96, 97]

Základní myšlenkou architekta se stalo dodržení linie hlavní hřbitovní aleje, ve které se objekt umístil. Před smuteční síní se ponechal volný prostor, uzavřený dlouhými arkádami, jež slouží ke shromáždění účastníků dalšího obřadu a rovněž k jejich ukrytí před nepřízní počasí. Arkády také připomínají podobný prostorový objekt, který je situován ve střední části hlavní hřbitovní aleje. Předchází je oblouky hlavního průčelí, rytmizované dvěma štíhlými pylony.

Hlavní průčelí se řešilo v barvách bílé, šedé a černé, vybral se mramor od nejsvětějšího jugoslávského až po tmavý jesenický.²⁸³ V interiéru zaujímají prostor tři hlavní materiály – mramor, ušlechtilý přírodní kámen, dřevo. Výhled ze smuteční síně se orientoval na sever, pozůstalí pohlíželi velkou prosklenou stěnou na atriový dvůr s pečlivě udržovanou zelení. Výtvarný motiv použitý na zdi vychází z obložení řemínkovým obkladem, který přechází z interiéru do atriového dvora. Zde se umístila plastika z glazované poštorenské hlíny, vytvořená ostravským sochařem Vratislavem Varmužou.²⁸⁴ Velké svislé okno v severní stěně síně, osvětlující čelní stěnu a katafalk, se doplnilo o vnitřní okno zasklené kouřovým sklem. Výtvarný motiv symbolizuje cestu člověka od narození ke smrti, je dílem olomouckého malíře Jeronýma Grmely.²⁸⁵ Dokonalé provedení technikou tryskání do skla realizoval sklářský výtvarník Bohumil Sekaninov.²⁸⁶

Dispozice se navrhla odděleně, hlavní provozy se diferenciovaly a nestalo se tak jejich prolínání. Pozůstalí se shromažďují ve velké místnosti, která navazuje na kancelář s možností přístupu k výstavní místnosti, také i přístup hudebníků na balkón

je oddělen. Technický a hospodářský provoz se řeší z příjezdové komunikace v zadní části areálu.

V kompozici interiéru a exteriéru se prolíná motiv oblouku (měkká křivka), což se jeví jako protiklad k „*tvrdosti*“ ztráty drahého člověka. Použití dřeva v interiéru v místnosti pro pozůstalé i ve smuteční síni mělo tlumit studený dojem při zachování vážnosti a monumentality daných prostorů. Dřevo se využilo i na bohatě tvarovaných prvcích závěsného akustického pohledu, který zkvalitňuje akustické vlastnosti pro mluvené slovo, zpěv i komorní hudbu.

Smuteční obřadní síně, které na našem území plní pouze rituální funkci, se určují k nenáboženským úmrtním rituálům. Tyto typy staveb začaly v českých zemích vznikat po vyhlášení Československé republiky.²⁸⁷ Z civilnosti průběhu rituálů je odvozená interiérová dispozice a výzdoba, jež se řešila abstrahováním náboženských symbolik. Z raných smutečních síní lze jmenovat stavbu od Bohuslava Fuchse na Ústředním hřbitově v Brně. Po druhé světové válce budování smutečních síní podporoval stát. Snažil se ideologicky působit proti náboženství a jeho obřadnosti. Začátkem šedesátých let probíhaly architektonické soutěže na smuteční síně pro obce a města. Soutěže vycházely z plošného prosazení prosklené stěny v čele obřadní síně, která se měla obracet do přírody. Tedy zde příroda účinkovala jako transcendentální prvek. Michaela Jehlíková-Janečková píše: „*Jako část určená k individuálnímu zpracování byla shledána samotná obřadní síň, veškeré technické provozy včetně čekárny pozůstalých, místnosti řečníka a obřadníka byly doporučeny ke ztypizování.*“²⁸⁸ I přes tyto pokusy se smuteční obřadní síně staly stavebními typy, které se často podřizovaly individuálnímu zpracování. Lze to spatřovat i na prostějovské obřadní síni, která představuje vynikající „*gesamtkunstwerk*“ v individuálním výrazu architektury i řešení interiéru.

Pro architekty se projektování obřadních síní stalo jedním z přitažlivých úkolů. Byla v tom jistá atraktivnost tématu, která připouštěla tvořivou formální variaci v době typizované stavební technologie. Autoři těchto objektů se nechali především vést stavebním materiálem, konstrukcí, osvětlením, členěním prostoru, zasazením do terénu a bezprostřední funkcí. Po racionální fázi architektury veřejných staveb navazují tendence, které se snažily o navození výrazu architektury s vysokou emotivností blížící se k brutalismu a dalším směrům, které se zaměřovaly na výtvarnou tvarovou výraznost. „*Tyto stavby jsou snahou o vyjádření bohatého obsahu výtvarné formy, sjednocenou*

ve svém výrazu, i výsledkem úsilí o vysokou ideovou a uměleckou účelnost,“ jak napsal Miloslav Kramoliš.²⁸⁹

Svaz českých architektů a Český fond výtvarných umění udělily roku 1987 cenu architekta Josefa Havlíčka architektu Bohuslavu Adamíkovi za návrh a realizaci obřadní smuteční síně.²⁹⁰

5. 9 Obytný a kancelářský objekt České pojišťovny

Tradice pojišťovny v Prostějově se odvíjí od první poloviny 19. století. Schválily se tehdy stanovy instituce nazvané Císařsko-královský, privilegovaný, český, společný náhradu škody ohněm svedené pojišťující ústav.²⁹¹ Tato instituce zpočátku nabízela pouze pojištění proti požáru, později změnila svůj název na První českou vzájemnou pojišťovnu. Posléze se stala tak silnou, že jí neotřásly ani náhrady škod po řadě velkých požárů na konci 19. století. Po roce 1948 pak vznikla jediná Československá státní pojišťovna, která si své monopolní postavení držela až do roku 1991. Zákonem o pojišťovnictví se otevřel trh a umožnil se vstup i jiným pojišťovacím institucím. Do konce roku 1999 vzniklo na českém trhu 42 pojišťoven.²⁹²

O stavbě nového objektu v Prostějově se rozhodlo na začátku sedmdesátých let 20. století.²⁹³ Pro výstavbu se muselo přistoupit ke zpracování tzv. projektového úkolu, jehož autorem se stal Drupos, podnik Českého svazu bytových družstev pro projektování, inženýrskou činnost a technickou pomoc v Olomouci, v čele s hlavním projektantem architektem Petrem Braunerem.²⁹⁴ Dne 15. května roku 1974 se záměr zkonzultoval s příslušnými úřady, které k němu neměly žádné připomínky, a tak posléze (dne 30. července 1974) získal investor rozhodnutí o umístění nového objektu.²⁹⁵

Realizace stavby se však probíhala pomalu. Pozemky pro ni zabíraly tři domy s orientačními čísly 3, 5 a 7. Šlo se o typickou prostějovskou předměstskou zástavbu ze třicátých let 20. století. Souhlas s asanací padl 13. října roku 1976, demoliční práce probíhaly na jaře roku 1977.²⁹⁶

V průběhu let 1974 až 1977 musel investor překonat nástrahy v dodavatelských vztazích, které ovlivnily technologické řešení novostavby.²⁹⁷ Problémy s přípravou vznikly zejména v zajištění prvků na realizaci monolitického skeletu. Investor se snažil u Ministerstva stavebnictví ČSR o jejich přidělení, jenže tato instituce je rozdělovala pouze velkým podnikům a Okresní stavební podnik Prostějov k nim nepatřil. Souhlas ministerstva dosáhl podnik Prefa Brno, který realizoval skelet. Usilovalo se rovněž i o prodloužení lhůty pro výstavbu, a to z 24 měsíců na 34. Odůvodnilo se to tak, že jde o stavbu v proluce, s omezením prostor pro skladovací plochy a pro provoz stavebních mechanismů. Projektant nakonec ustoupil z některých svých záměrů a provedl změny v technologii. V celku se ale návrh objektu podařilo udržet v jeho původní navrhované verzi.²⁹⁸

Architektonický záměr usiloval o to, aby budova „*co do členění hmot organicky [navazovala] na stávající zástavbu*“,²⁹⁹ a měl mít „*adekvátní funkční náplň (bytová + administrativní část) s použitím konstrukčních systémů*“. ³⁰⁰ To se vcelku podařilo naplnit, objekt patří k dobré architektuře, ať již užitím zvolených technologií (především v konstrukčním systému) či standardy bytů. Stavební povolení se vydalo dne 16. května 1977.³⁰¹

Objekt se rozčlenil na dvě části. První tvoří bytový dům o čtyřech nadzemních podlažích se sedlovou střechou. V této části se situovaly třípokojové byty. Výjimku tvořilo přízemí, zde se umístil jeden dvoupokojový byt a dvě pohotovostní ubytovny. Obytná budova se propojila krčkem s provozní (kancelářskou) budovou o třech nadzemních podlažích s plochou střechou. Takto stanovené počty podlaží a tvar střechy se řešily tak, aby stavba nebyla příliš rušivým prvkem v okolní zástavbě. [98-100]

Do suterénu se situovalo technické zázemí a parkovací prostory. V prvním nadzemním podlaží se umístila vstupní hala, zasedací místnost a místnosti pro organizace. Ve druhém a třetím nadzemním podlaží se nalézaly kanceláře jednotlivých oddělení a nezbytná sociální i technická zázemí. Konstrukci stavby tvořil železobetonový montovaný skelet s viditelnými průvlaky, obvodový plášť se realizoval jako systém závěsných panelů typu FEAL.³⁰²

Objekt pojišťovny se kolaudoval v roce 1981, přidělila se mu orientační čísla 3 až 5, tedy čísla, která patřila původním předměstským domům.³⁰³

Šedesátá léta v Československu se nesla v duchu rozvíjení užitných a technických hodnot typových soustav industrializované výstavby. Nejinak tomu bylo i v prostějovském regionu. Dospělo se tak někdy k vyššímu architektonickému standardu a prostorově působivější skladbě. Příkladem je tak již zmíněný projekt kina Metro 70 v Prostějově. Na tyto hodnoty se rovněž navazovalo i v letech sedmdesátých. Individuální umělecké koncepce však tehdy ustoupily snahám o typová řešení.³⁰⁴

Architekt objektu prostějovské pojišťovny Petr Brauner byl ovlivněn svým učitelem Zdeňkem Alexou, u kterého studoval na brněnské technice. Působil hlavně v olomoucké pobočce brněnského podniku Drupos, pro kterou často navrhoval novofunkcionalistické stavby (například tělovýchovné zařízení střední ekonomické školy na třídě Spojenců v Olomouci a rovněž i budova pojišťovny v Prostějově). Nevýraznější Braunerovou stavbou z šedesátých let 20. století je pavilon A realizovaný

na olomouckém výstavišti Flóra. Inspirační zdroje lze spatřovat v ocelových strukturách Egonu Eieremanna, v tvorbě Piera Luigiho Nerviho.³⁰⁵

Objekt České pojišťovny si svou podobu zachoval až do první poloviny devadesátých let. Realizovala se část zateplení v prvním podlaží, vestavba části prvního podlaží v prostoru suterénu a podlaha druhého nadzemního podlaží v severní části budovy. Posléze se pak provedla střešní nástavba v úrovni čtvrtého podlaží. K těmto pracím se přizvali i původní projektanti stavby.³⁰⁶

6. Závěr

Urbanistický a architektonický vývoj Prostějova, tak jak se jej tato práce pokusila nastínit, se nese zejména v duchu standardní stavební produkce. Vývoj území, který je dán svou polohou i národnostním a sociálním složením obyvatel, utvářel prostředí, s kterým se musela tehdejší architektonická produkce vypořádat.

Jeho historickou část se snažila nahradit nová především bytová výstavba a modernizace stávajících domů, které přestaly odpovídat požadovaným nárokům na bydlení. V závislosti na popsáných okolnostech lze sledovat různé koncepce na utváření města, které probíhaly v několika etapách, ať šlo o diskuzi nad bytovou otázkou v poválečných letech či o snahu navázat na tendence prostějovské meziválečné architektury.

Vznik Prostějova se datuje do roku 1141, vyrostl ze tří stran středověkého osídlení. První významný stavební ruch, který se stal pro město pozitivní, nastal až ve druhé polovině 15. století. Prostějov zaznamenal příliv obyvatelstva z okolních vesnic a tak potřeboval koncentraci městské zástavy, která se po vyčerpání dostupných ploch na náměstí přesunula k hradbám. V 16. století se postavil významný perštejnský zámek, také vznikla reprezentativní gotická radnice. Městská stavební činnost se v 17. a 18. století více méně pozastavila. V druhé polovině 19. století začíná měnit město průmysl, zejména zaměřený na oděvní výrobu. Tento rozvoj přivedl do města více obyvatel, což vedlo k nedostatku bytových jednotek. Proto se na počátku 20. století zrodila akce za postavení dělnických domků.

Rozvoj Prostějova do 20. století probíhal nekoordinovaně, město se rozrůstalo do všech stran. Proto bylo přirozené, že vznikla potřeba vypracovat územní plán, který by řešil potřeby města i jeho obyvatel. Tento plán však řešil pouze malou část Prostějova. Posléze vznikaly další urbanistické návrhy, které opět nezapůsobily na Okresní národní výbor. A tak se první polovina 20. století nesla v duchu dílčích urbanistických plánů, které se zaměřovaly na parcely ležící v blízkosti centra.

Teprve na počátku šedesátých let se Prostějov vrátil k myšlenkám moderního bydlení. Proto se vypracovala studie, která zahrnovala stavbu všech sídlišť. V centru města se s výstavbou nepočítalo, zde šlo spíše o úpravy a rekonstrukce historických jader domů. Po asanaci židovské části, pak vznikaly objekty určené pro prostějovské obyvatele, například kulturní dům ROH, dům služeb a dům odívání.

Nová etapa ve výstavbě je patrná na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let. Lze tak spatřovat návrat ke koncepční práci. Důležitou roli zde pak sehrálo zřízení Útvaru hlavního architekta v roce 1987 a vypracování nového návrhu prostějovského územního plánu, který určoval výstavbu až po roce 1990.

V druhé polovině 20. století zestátněná prostějovská architektura upadá do průměru, což v tomhle období nastalo ve většině československých městech. Rozvoj je patrný až od druhé polovině šedesátých let neboť se architekti snaží navázat na meziválečné období. Tak jako ve většině měst i zde se rozvíjí typizovaná bytová panelová výstavba. Nad tehdejší průměr vyniká sídliště Svobody, které se začalo stavět na západním okraji města od roku 1963. Patří k areálům, které splňovaly tehdejší moderní požadavky na bydlení a svým urbanistickým pojetím se řadí mezi kvalitní československé sídlištní komplexy.

Ze solitérních obytných staveb lze uvést i dům dle návrhu Vladimíra Vychodila z první poloviny sedmdesátých let, který spolu s dalšími architekty navrhl zajímavou realizaci městských zimních lázní v Prostějově (1957-1962). Z veřejných budov přesahující běžný průměr překračuje také stavba smuteční obřadní síně na městském hřbitově od Blahoslava Adamíka (1977). Dále lze uvést budovu hvězdárny v Kolářových sadech, kino Metro 70 či stavbu obchodního domu Prior.

Stavěly se také nové školy a stavby průmyslového charakteru, například největší realizace ve městě stavba Oděvního podniku (autor projektu Zdeněk Plesník, 1957-1965).

Zatímco v některých městech vznikala doslova nová centra, v Prostějově se architekti museli vypořádat s historickou strukturou a s oživením asanovaného prostoru židovské části. Práce tak sleduje urbanistické koncepce, které se však vymezovaly pouze na určité nezastavěné parcely. Autorka se pomocí nově zpracovaných materiálů snaží sídlištní celky popsat. Rovněž se zaměřila i na několik vybraných staveb, které přesahovaly tehdejší prostějovský architektonický standard, a snaží se je katalogovou formou zpracovat.

Předkládaná práce se pokouší podat ucelený pohled na architektonický a urbanistický vývoj města Prostějova v druhé polovině 20. století. Vychází tak z podkladů nalezených v archivní dokumentaci, které doplnila poznatky z odborné literatury a periodik, které se váží k tématu práce. Záměrem autorky nebylo podat výčet staveb a jejich autorů, snaží se spíše nastínit architektonickou činnost, která se zapsala do podoby Prostějova.

Poznámky

- ¹ *Kulturní zprávy Městského a okresního osvětového sboru. X.*, Prostějov, 1939, č. 10.
- ² Miloš Trapl – Ludmila Grůzová et al., *Prostějov – dějiny města I.*, Prostějov 1999. - Miloš Trapl – Ludmila Grůzová et al., *Prostějov – dějiny města II.*, Prostějov 1999.
- ³ Michaela Kokojanová (ed.), *Prostějov a jeho místo v dějinách Moravy*, Prostějov 1994.
- ⁴ Pavel Marek, *Prostějov v proměnách staletí*, Prostějov 1994.
- ⁵ Miroslav Chytil, *Prostějovská architektura 1918-1948*, Prostějov 2014. – Miroslav Chytil (ed.), *Slavné stavby Prostějova*, Praha 2009.
- ⁶ Karel Kuči, *Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2002.
- ⁷ Výbor výstavy „Za novou architekturu“, *Architektura: práce českých architektů 1900-1940*, Praha 1940, s. 107-128, 235.
- ⁸ Jan E. Koula, *Nová česká architektura a její vývoj ve 20. století*, Praha 1940.
- ⁹ Milouš Kouřil, K nejstarším dějinám Prostějova, in: Michaela Kokojanová (ed.), *Prostějov a jeho místo v dějinách Moravy*, Prostějov 1994, s. 23–29.
- ¹⁰ *Ibidem*, s. 23-29.
- ¹¹ Ludmila Grůzová, Počátky města Prostějova, in: Michaela Kokojanová (ed.), *Prostějov a jeho místo v dějinách Moravy*, Prostějov 1994, s. 31–38.
- ¹² *Ibidem*, s. 31–38.
- ¹³ Jiří Malíř, Prostějov a česká politika ve 2. polovině 19. a počátkem 20. století, in: Michaela Kokojanová (ed.), *Prostějov a jeho místo v dějinách Moravy*, Prostějov 1994, s. 78–85.
- ¹⁴ *Ibidem*, s. 78–85.
- ¹⁵ Marie Stehlíková, *Příspěvek k hospodářsko – politické situaci v Prostějově za I. světové války*, Olomouc 1981, s. 9-17.
- ¹⁶ Viz Trapl - Grůzová (pozn. 2), s. 78.
- ¹⁷ *Ibidem*, s. 79.
- ¹⁸ *Ibidem*, s. 88.
- ¹⁹ SOkA Prostějov: Pamětní kniha města Prostějova, I. Díl, s. 32.
- ²⁰ *Ibidem*, s. 33.
- ²¹ Viz Trapl – Grůzová (pozn. 2), s. 133.
- ²² *Ibidem*, s. 133.
- ²³ Přijatého 5. dubna v Košicích. - Jan Trávníček, Prostějov pracující a budující, in: *Zprávy národního výboru pro město a okres Prostějov (zvláštní číslo)*, 8. 5. 1946, s. 8.

-
- ²⁴ SOkA Prostějov, Městský národní výbor, Zápis ze schůze rady, 30. 5. 1945, 1. 6. 1945.
- ²⁵ Viz Trapl – Grůzová (pozn. 2), s. 136.
- ²⁶ Ibidem, s. 137.
- ²⁷ Například firmy Nehera, Rolný, Ballek, a z menších firem například František Theimer. - Karel Sommer, *Z dějin oděvního průmyslu na Prostějovsku*, Prostějov 1970, str. 266–267.
- ²⁸ Viz Trapl – Grůzová (pozn. 2), s. 138.
- ²⁹ Ibidem, s. 138.
- ³⁰ Ibidem, s. 139.
- ³¹ Ibidem.
- ³² Sommer, *Z dějiny oděvního průmyslu na Prostějovsku* (pozn. 27), s. 267.
- ³³ Ibidem, s. 274.
- ³⁴ Viz Trapl – Grůzová (pozn. 2), s. 140.
- ³⁵ SOkA Prostějov, Městský národní výbor, Zápis ze schůze rady, 23. 5., 20. 6., 28. 6. 1945, 16. 5. 1946.
- ³⁶ Viz Trapl – Grůzová (pozn. 2), s. 134.
- ³⁷ Ibidem, s. 134.
- ³⁸ SOkA Prostějov, Městský národní výbor, Pamětní kniha Prostějov, s. 68.
- ³⁹ Ibidem, s. 68.
- ⁴⁰ Karel Krapka, Prostějov budující, *Zprávy Národního výboru*, 17. 4. 1947, s. 6–7.
- ⁴¹ Viz Trapl – Grůzová (pozn. 2), s. 147.
- ⁴² Městský národní výbor zakoupil od akademického malíře Aloise Doležela cyklus obrazů „*Chrám Etherův*“, pro městskou galerii. - Ibidem, s. 153.
- ⁴³ Ibidem, s. 153.
- ⁴⁴ Továrna Dolte (Doležel a Těhník) spojena s n.p. Bánskou a hutní společností, továrna na drátěná pletiva bratří Wilhelmové spojena s n.p. Kovosmalt, Vulkania s n.p. Závody umělecké kovovýroby (ZUKOV), ze stavebních firem vytvořen n.p. Čs. stavební závody, zrušeny výrobní lihoviny a tradice prostějovské režné přešla na Družstevní podnik hostinských. - Miloslav Peterka, *Prostějovské letopisy 1948–1990*, in: Miloš Trapl – Ludmila Grůzová (ed.), *Prostějov dějiny Prostějova II.*, Prostějov 1999, s. 154.
- ⁴⁵ Ibidem, s. 155.
- ⁴⁶ Ibidem, s. 155.

-
- ⁴⁷ Pavel Marek, K základním rysům prostějovského divadla v 19. a 20. století, in: Michaela Kokojanová (ed.), *Prostějov a jeho místo v dějinách Moravy*, Prostějov 1994, s. 184–189.
- ⁴⁸ Jiří Bedna, Prostějov – město oděvnictví, in: Michaela Kokojanová (ed.), *Prostějov a jeho místo v dějinách Moravy*, Prostějov 1994, s. 117–122.
- ⁴⁹ Ibidem, s. 117–122.
- ⁵⁰ Peterka, Prostějovské letopisy (pozn. 36), s. 162.
- ⁵¹ Ibidem, s. 164.
- ⁵² Ibidem, s. 166.
- ⁵³ Pavel Marek, K ekonomickému profilu Prostějova v letech 1890–1970, *Časopis Matice moravské 100*, 1981, s. 246–254.
- ⁵⁴ Ibidem, s. 246–254.
- ⁵⁵ Karel Sommer, *Z bojů dělnické třídy a KSČ na Prostějovsku*, Brno 1965, s. 45.
- ⁵⁶ Viz Trapl – Grůzová (pozn. 2), s. 174–175.
- ⁵⁷ Ibidem, s. 177.
- ⁵⁸ Ibidem, s. 179.
- ⁵⁹ Ibidem, s. 180.
- ⁶⁰ JYD Moravan se sídlem v Domažlicích a tamější drůbežárna, která byla součástí Státního statku v Brodku u Konice. - Daniel Lasovský, Předpoklady a hlavní tendence vývoje tzv. lidového peněžnictví v Československu ve 20. letech, in: *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity*, G 31, řada sociálněvědná, Brno, UJEP 1987, s. 105–117.
- ⁶¹ Ibidem, s. 184.
- ⁶² Jana Gadasová, *Rozvoj kultury v okrese Prostějov*, Prostějov – Brno 1987, s. 66.
- ⁶³ Viz Trapl – Grůzová (pozn. 2), s. 194.
- ⁶⁴ Ibidem, s. 195.
- ⁶⁵ Ibidem, s. 196–197.
- ⁶⁶ Grůzová - Marek, *Prostějov v proměnách staletí* (pozn. 11), s. 7.
- ⁶⁷ Jan Kühndel, *Nejstarší městská kniha*, c. d., č. 3, s. 72-73.
- ⁶⁸ Ibidem, s. 78–79.
- ⁶⁹ Ludmila Grůzová, Stavební vývoj Prostějova do roku 1850, in: Ludmila Grůzová – Pavel Marek et al., *Prostějov v proměnách staletí*, Prostějov 1994, s. 8.
- ⁷⁰ Židé jsou vyháněni z královských měst, v tomto případě především z Olomouce. – Ibidem, s. 10.

-
- ⁷¹ Ladislav Kárný, *Historie prostějovských ulic*, Prostějov 2007, s. 3-6.
- ⁷² Josef Maliva, Prostějov ve vývoji renesance na Moravě, in: Michaela Kokojanová (ed.), *Prostějov a jeho místo v dějinách Moravy*, Prostějov 1994, s. 165–166.
- ⁷³ Viz Grůzová – Marek (pozn. 11), s. 12.
- ⁷⁴ Miloslav Peterka, Vývoj a soumrak „*Hanáckého Jeruzaléma*“, in: Michaela Kokojanová (ed.), *Prostějov a jeho místo v dějinách Moravy*, Prostějov 1994, s. 107-109.
- ⁷⁵ Jaroslav Klenovský, Přínos židovského obyvatelstva rozvoji města Prostějova, in: Michaela Kokojanová (ed.), *Prostějov a jeho místo v dějinách Moravy*, Prostějov 1994, s. 113.
- ⁷⁶ Leon Kárný, *Historie prostějovských ulic*, Prostějov 1998, s. 50.
- ⁷⁷ Václav Janoušek, Dějiny české reálky v Prostějově I., in: *56. výroční zpráva zemské vyšší reálky v Prostějově za školní rok 1928-1929*, Prostějov 1929. s. 8.
- ⁷⁸ Pavel Marek, Prostějov na přelomu 19. a 20. století, *Zpravodaj Muzea Prostějovska v Prostějově 1*, Prostějov 1991, cit. s. 20.
- ⁷⁹ Pavel Marek, K stavebnímu rozvoji Prostějova po roce 1870, in: Ludmila Grůzová – Pavel Marek et al., *Prostějov v proměnách staletí*, Prostějov 1994, s. 40-41.
- ⁸⁰ Ibidem.
- ⁸¹ Marek, Prostějov na přelomu 19. a 20. století (pozn. 13), cit. s. 21.
- ⁸² Koula, *Nová česká architektura a její vývoj ve 20. století* (pozn. 8), s. 30.
- ⁸³ Eva Hrubanová, Osamělý výhonek české renesance v Prostějově (dům Hanačka 2), *Zpravodaj Muzea Prostějovska v Prostějově 2*, Prostějov 1991, s. 12.
- ⁸⁴ Blahoslav Adamík, Smuteční obřadní síň v Prostějově, *Štafeta*, č. 3, 1977, s. 18.
- ⁸⁵ Edith Jeřábková, K ideovým aspektům Kotěrova Národního domu v Prostějově, *Umění*, 1996, č. 5, s. 28.
- ⁸⁶ Ibidem.
- ⁸⁷ Věra Kučerová, *Architekt Emil Králík* (diplomová práce), Filozofická fakulta MU Brno, Brno 1970, cit. s. 40.
- ⁸⁸ Ibidem, s. 43.
- ⁸⁹ Ibidem, cit. s. 43.
- ⁹⁰ Miroslav Chytil, *Nová radnice Prostějov*, Prostějov 2004, s. 10.
- ⁹¹ Ibidem, s. 50.
- ⁹² Marek, K stavebnímu rozvoji Prostějova po roce 1870 (pozn. 79), s. 50.
- ⁹³ Viz Kuča (pozn. 6), s. 84.
- ⁹⁴ Josef Vaculík, Z výstavby města Prostějova, *Hlasy z Hané*, 1932, č. 25, s. 25.

-
- ⁹⁵ Ibidem.
- ⁹⁶ Viz Kuča (pozn. 6), s. 84.
- ⁹⁷ Ibidem, s. 85.
- ⁹⁸ Anketa o výstavbě Prostějova, *Kulturní zprávy*, 1939, č. 10, s. 195.
- ⁹⁹ Ibidem, s. 196.
- ¹⁰⁰ Kárný, *Historie prostějovských ulic II.* (pozn. 76), s. 37.
- ¹⁰¹ Ibidem.
- ¹⁰² Centrální spisovna stavebního úřadu města Prostějova, *Památník osvobození Rudou armádou „Slib“ pro město Prostějov*, cit. s. 2.
- ¹⁰³ Chytil – Vincenec, *Prostějovská architektura 1918-1948* (pozn. 5), s. 54.
- ¹⁰⁴ Ibidem, s. 55.
- ¹⁰⁵ Vladimír Šlapeta, *Moderní architektura v Prostějově 1900-1950*, *Štafeta*, 1977, č. 2, s. 18.
- ¹⁰⁶ Pavel Zatloukal (ed.), *Slavné vily olomouckého kraje*, Praha 2007, s. 158.
- ¹⁰⁷ Viz Chytil – Vincenec (pozn. 5), s. 55.
- ¹⁰⁸ Ibidem.
- ¹⁰⁹ Archiv SÚ MěÚ v Prostějově, kart. č. p. 2522, 2523, 2524.
- ¹¹⁰ Šlapeta, *Moderní architektura v Prostějově 1900-1950* (pozn. 105), zvláštní otisk.
- ¹¹¹ Ibidem.
- ¹¹² SOKA Prostějov, fond Konečný & Nedělník, sign. 664.
- ¹¹³ Viz Šlapeta (pozn. 105), s. 15.
- ¹¹⁴ Ibidem.
- ¹¹⁵ Ibidem, cit. s. 16.
- ¹¹⁶ Blahoslav Adamík, *Moderní architektura v Prostějově*, *Zpravodaj muzea Prostějovska*, 1993, č. 1, s. 7.
- ¹¹⁷ Viz Šlapeta (pozn. 105), s. 13.
- ¹¹⁸ Ibidem, s. 14.
- ¹¹⁹ Viz Trapl – Grůzová (pozn. 2), s. 140.
- ¹²⁰ SOKA Prostějov, Městský národní výbor, *Zápisy ze schůze předsednictva 12. 4. 1946*, *Zprávy Národního výboru 1946*.
- ¹²¹ Ibidem. – SOKA Prostějov, Městský národní výbor, *Zápis ze schůze roku 1947*, *Zprávy Národního výboru 1947*.
- ¹²² Ibidem.
- ¹²³ Viz Trapl – Grůzová (pozn. 2), s. 150.

-
- ¹²⁴ Adamík, Moderní architektura v Prostějově (pozn. 116), s. 20.
- ¹²⁵ Viz Šlapeta (pozn. 105), s. 11.
- ¹²⁶ Ibidem.
- ¹²⁷ Viz Adamík (pozn. 116), s. 10.
- ¹²⁸ Ibidem, s. 11.
- ¹²⁹ Archiv SÚ MěÚ v Prostějově, kart. č. p. 2198.
- ¹³⁰ Archiv SÚ MěÚ v Prostějově, kart. č. p. 3159.
- ¹³¹ Viz Šlapeta (pozn. 105), s. 12.
- ¹³² Ibidem.
- ¹³³ Ibidem, s. 13.
- ¹³⁴ Vladimír Šlapeta, Moderní architektura v Prostějově, *Štafeta*, 1977, č. 4, cit. s. 7.
- ¹³⁵ Viz Chytil (pozn. 5), cit. s. 156.
- ¹³⁶ Jaroslav Ježek, Prostorové plánování v zemi moravské, *Architekt SIA*, 1941, č. 40, s. 259.
- ¹³⁷ Jan Hruža (ed.), *Stavba měst v Československu*, Praha 1958, s. 60.
- ¹³⁸ Miroslav Chytil, Prostějovská moderní architektura, *Štafeta*, 1998, č. 1., s. 14.
- ¹³⁹ Miroslav Chytil (rec.), Prostějovské sídliště Svobody navazuje na dobré prvorepublikové tradice, *Český rozhlas*, 12. 10. 2015, <https://olomouc.rozhlas.cz/prostejovske-sidliste-svobody-navazuje-na-dobre-prvorepublikove-tradice-6383403>, vyhledáno 12. 2. 2018.
- ¹⁴⁰ Bohuslav Štěpánek, Jak dál v bytové výstavbě, *Stráž lidu*, 1968, č. 16, s. 7-11.
- ¹⁴¹ 40 let socialistické výstavby, *Stráž lidu*, 1968, č. 42, s. 3.
- ¹⁴² Úspěšný průběh modernizace bytového fondu, *Stráž lidu*, 1985, č. 20, s. 4.
- ¹⁴³ Pavel Marek, 90 let Českého Prostějova, *Zpravodaj muzea Prostějovska v Prostějově*, 1984, č. 1, s. 15.
- ¹⁴⁴ Ibidem, s. 16.
- ¹⁴⁵ Městský výbor, Prostějov se dočkal nového stánku kultury, *Štafeta*, 1970, č. 4, s. 4-5. – Pavel Zatloukal, Česká státní pojišťovna v Prostějově, *Československý architekt*, 1983, č. 12, s. 3.
- ¹⁴⁶ Sborník Základní školy ČSSP Prostějov, *Sídliště Svobody*, Prostějov 1975, s. 3.
- ¹⁴⁷ Miroslav Chytil, Obchodní dům Prior, *Štafeta*, 2005, č. 1-2, s. 37.
- ¹⁴⁸ Ibidem, s. 38.
- ¹⁴⁹ Bohuslav Ševčík, Kolem bytové výstavby okresního města. Jak dál?, *Stráž lidu*, 1968, č. 48, s. 3.

-
- ¹⁵⁰ Ibidem, s. 4.
- ¹⁵¹ Smělé plány a cíle, *Stráž lidu*, 1987, č. 12, s. 3.
- ¹⁵² Viz Chytil (pozn. 5), s. 210-211.
- ¹⁵³ Pavel Marek, Ke stavebnímu rozvoji Prostějova po roce 1870, *Zpravodaj muzea Prostějovska*, 1991, č. 1. s. 1-21.
- ¹⁵⁴ Marek, Ke stavebnímu rozvoji Prostějova po roce 1870 (pozn. 79), s. 1.
- ¹⁵⁵ Ibidem, s. 4-5.
- ¹⁵⁶ Bohuslav Syrový, *Architektura*, Praha 1973, s. 64.
- ¹⁵⁷ Ibidem.
- ¹⁵⁸ Wilfred Koch, *Evropská architektura – Encyklopedie evropské architektury od antiky po současnost*, Praha 1998, s. 415.
- ¹⁵⁹ Ibidem.
- ¹⁶⁰ Ibidem, s. 416.
- ¹⁶¹ Antonín Muzikant, Práce stavebního úřadu v Prostějově, *Architektura*, 1940, č. 2, s. 110-111.
- ¹⁶² Okresní výbor, Pro zmírnění bytové krize v Prostějově, *Hlasy z Hané*, 1937, č. 52, s. 3.
- ¹⁶³ Prostějov před stavbou nové části města, *Hlasy z Hané*, 1939, č. 30, s. 4.
- ¹⁶⁴ Zahradní osada za Drozdovicemi, *Hlasy z Hané*, 1940, č. 13, s. 4.
- ¹⁶⁵ Co se postavilo v Prostějově, *Hlasy z Hané*, 1940, č. 1, s. 3.
- ¹⁶⁶ Blahoslav Adamík, Moderní architektura v Prostějově, *Štafeta*, č. 1, 1998, s. 19.
- ¹⁶⁷ Ibidem.
- ¹⁶⁸ Ibidem.
- ¹⁶⁹ Syrový, *Architektura* (pozn. 156), s. 424.
- ¹⁷⁰ Ibidem, s. 425.
- ¹⁷¹ Ibidem, s. 429.
- ¹⁷² Felix Haas, *Architektura 20. století*, Praha 1975, s. 255.
- ¹⁷³ Ludmila Grůzová, *Prostějov*, Praha 1989, s. 30.
- ¹⁷⁴ Viz Syrový (pozn. 156), s. 431-433.
- ¹⁷⁵ Dušan Babánek, Nízkopodlažní obytný soubor a tvorba socialistického životního prostředí, *Architektura ČSSR*, 1968, č. 7, s. 310.
- ¹⁷⁶ Grůzová, *Prostějov* (pozn. 173), s. 34.
- ¹⁷⁷ Lucie Skřivánková – Eva Novotná – Rostislav Švácha et.al., *Paneláci I.*, Praha 2017, cit. s. 200.

-
- ¹⁷⁸ Aleš Spurný (rec.), Prostějovské sídliště Svobody navazuje na dobré prvorepublikové tradice, *Český rozhlas*, <https://olomouc.rozhlas.cz/prostejovske-sidliste-svobody-navazuje-na-dobre-prvorepublikove-tradice-6383403>, vyhledáno 19. 4. 2018.
- ¹⁷⁹ Miloš Totušek, Bytová výstavba v malých městech, *Architektura ČSSR*, 1968, č. 8, s. 414-415.
- ¹⁸⁰ Městský výbor, Výstavba půjde rychlejším tempem, *Stráž lidu*, 1961, č. 10, s. 4.
- ¹⁸¹ Viz Marek (pozn. 79), s. 15.
- ¹⁸² Městský výbor, Výstavba půjde rychlejším tempem (pozn. 28), s. 4.
- ¹⁸³ Hana Stašková, K problematice soudobého vývoje architektury v ČSSR, *Architektura ČSSR*, 1967, č. 8, cit. s. 463.
- ¹⁸⁴ Recept na byty. Spolupráce základ úspěchu, *Stráž lidu*, 1965, č. 30, s. 3.
- ¹⁸⁵ Stašková, K problematice soudobého vývoje architektury v ČSSR (pozn. 31), cit. s. 464.
- ¹⁸⁶ O Vánocích budou bydlet v nových bytech, *Stráž lidu*, 1967, č. 40, s. 5.
- ¹⁸⁷ Jaroslav Polišenský, Nejen minulost, *Stráž lidu*, 1968, č. 55, s. 4.
- ¹⁸⁸ Ibidem, s. 433.
- ¹⁸⁹ Jan Nimrichter, Jíst nebo bydlet?, *Stráž lidu*, 1971, č. 64, s. 4.
- ¹⁹⁰ Pozemní stavby Prostějov na počest 50. výročí vzniku KSČ, *Stráž lidu*, 1971, č. 67, s. 5.
- ¹⁹¹ Ivo Drápal, Prostějov roste do krásy, *Stráž lidu*, 1972, č. 75, s. 6.
- ¹⁹² Grůzová, *Prostějov* (pozn. 21), s. 39.
- ¹⁹³ Ibidem, s. 38-39.
- ¹⁹⁴ Skřivánková – Novotná – Švácha et. al., *Paneláci 1.* (pozn. 177), cit. s. 370.
- ¹⁹⁵ Grůzová, *Prostějov* (pozn. 177), cit. s. 39.
- ¹⁹⁶ Zdeněk Šaman, Prostějov východ, *Architektura ČSSR*, 1986, č. 2, cit. s. 105.
- ¹⁹⁷ Ibidem, s. 105.
- ¹⁹⁸ Ibidem, cit. s. 106.
- ¹⁹⁹ Viz Marek (pozn. 79), s. 20-21.
- ²⁰⁰ Viz Chytil (pozn. 5), s. 209-212.
- ²⁰¹ Miloš Trapl (ed.), *Prostějov na starých pohlednicích*, Prostějov 2002, s. 176.
- ²⁰² Vladimír Šlapeta, Moderní architektura v Prostějově, *Štafeta*, 1977, č. 4, s. 6.
- ²⁰³ Archiv SÚ MěÚ v Prostějově, kart. č. p. 3159.
- ²⁰⁴ Ibidem.
- ²⁰⁵ Ibidem.

-
- ²⁰⁶ Bohuslav Syrový, *Architektura (1903-1981)*, Praha 1973, s. 200.
- ²⁰⁷ Bohuslav Syrový, *Architektura – svědectví dob*, Praha 1973, s. 410.
- ²⁰⁸ Lenka Koudělková, *Po stopách funkcionalismu*, Jižní Morava 2009, s. 40.
- ²⁰⁹ Hledáme ztracený čas: Nádraží v Prostějově, *Prostějovský týden*, 2011, č. 27, s. 12.
- ²¹⁰ Jiří Prudký, 20 let lidové hvězdárny v Prostějově, *Štafeta*, 1982, s. 3.
- ²¹¹ Ibidem, s. 4.
- ²¹² Jiří Prudký, Počátky lidové hvězdárny v Prostějově, *Štafeta*, 2001, č. 33, s. 91.
- ²¹³ Ibidem, cit. s. 92.
- ²¹⁴ Ibidem.
- ²¹⁵ Ibidem, s. 93.
- ²¹⁶ Ibidem.
- ²¹⁷ Adolf Neckář, První hvězdárna v Prostějově, *Štafeta*, 1973, č. 3, s. 19.
- ²¹⁸ Ibidem.
- ²¹⁹ Viz Prudký (pozn. 212), cit. s. 93.
- ²²⁰ Ibidem.
- ²²¹ Viz Neckář (pozn. 217), cit. s. 20.
- ²²² Viz Prudký (pozn. 212).
- ²²³ Hledáme ztracený čas: Městské lázně, *Prostějovský deník*, 2008, č. 174, s. 8.
- ²²⁴ Viz Marek (pozn. 79), s. 1.
- ²²⁵ Bohuslav Kraus, Jde o stavební ráz Prostějova, *Štafeta*, 1969, č. 4, s. 24.
- ²²⁶ Ibidem.
- ²²⁷ Archiv SÚ MěÚ v Prostějově, kart. č. p. 2672.
- ²²⁸ Ibidem.
- ²²⁹ Oldřich Ševčík – Ondřej Beneš, *Architektura 60. let: "zlatá šedesátá léta" v české architektuře 20. století*, Praha 2009, s. 108.
- ²³⁰ Ibidem, s. 60.
- ²³¹ Jarmila Pospíšilová, Dona kulturní památkou nebude, *Týdeník Prostějova*, 2011, č. 10, s. 3.
- ²³² Vlastimil Vrabel, Z historie tří družstev v Prostějově, *Prostějov* 1980, s. 9.
- ²³³ Ibidem.
- ²³⁴ Ibidem, s. 10.
- ²³⁵ Jan Krchňavý, Od historie k současnosti, *Prostějovský večerník*, 2009, č. 48, s. 19.
- ²³⁶ Archiv SÚ MěÚ v Prostějově, kart. č. p. 4239.
- ²³⁷ Ibidem.

-
- ²³⁸ Olga Katolická, OP Prostějov je dnes největším výrobcem konfekce nejen u nás, ale v celé oblasti střední Evropy, *Prostějovský týden*, č. 38, s. 9.
- ²³⁹ Michal Šverdík, Radnice povolila demolici OP, *T+2 dny*, 2014, č. 10, cit. s. 1.
- ²⁴⁰ František Štědrý – Jan Štěpánek, Typizace výrobních objektů, *Architektura ČSSR*, 1985, č. 5, s. 351.
- ²⁴¹ Ibidem, cit. s. 352.
- ²⁴² Ibidem, cit. s. 353.
- ²⁴³ Ibidem.
- ²⁴⁴ František Nováček, Smetanovy sady v Prostějově, *Štafeta*, 1974, č. 2, s. 29.
- ²⁴⁵ Městský památkový ústav v Prostějově, Kino Metro 70, Příkrylovo náměstí č. p. 3694, kat. č. 19999990834.
- ²⁴⁶ Ibidem.
- ²⁴⁷ Bohuslav Kraus, Jde o stavební ráz Prostějova, *Štafeta*, 1969, č. 4, s. 25.
- ²⁴⁸ Ibidem.
- ²⁴⁹ Městský památkový ústav v Prostějově, Kino Metro 70 (pozn. 245).
- ²⁵⁰ Ibidem.
- ²⁵¹ Josef Korvas, *40 let kina Hvězda a historie filmu a promítání v Uherském Hradišti*, Uherské Hradiště 2007, s. 12.
- ²⁵² Ibidem.
- ²⁵³ Miroslav Chytil, Obchodní dům Prior Prostějov, *Štafeta*, 2005, č. 1, s. 6.
- ²⁵⁴ Ibidem.
- ²⁵⁵ Miroslav Chytil, Prior očima historika architektury, *Štafeta*, 2006, č. 39, s. 4.
- ²⁵⁶ Miroslav Chytil, Prior očima historika architektury, *Štafeta*, 2006, č. 37, s. 3.
- ²⁵⁷ Ibidem.
- ²⁵⁸ Obchodní dům Prior Prostějov, Projektový úkol – alternativa, Prostějov 1967, Okresní národní výbor Prostějov, Fond Archivu stavebního úřadu města Prostějova, cit. s. 6.
- ²⁵⁹ Miroslav Chytil, Prior očima historika architektury, *Štafeta*, č. 35, s. 3.
- ²⁶⁰ Ibidem.
- ²⁶¹ Miroslav Chytil, Prior očima historika architektury, *Štafeta*, č. 36, s. 3.
- ²⁶² Ibidem.
- ²⁶³ Chytil, Obchodní dům Prior Prostějov (pozn. 253), cit. s. 6.
- ²⁶⁴ Pavel Moš, Z Prioru se stane Zlatá brána. PODÍVEJTE SE, *Prostějovský deník*, 2010, č. 10, cit. s. 8.
- ²⁶⁵ Ibidem.

-
- ²⁶⁶ Archiv SÚ MěÚ v Prostějově, kart. č. p. 4452.
- ²⁶⁷ Miroslav Zikmund, Víceúčelová hala není jen Zimní stadion, *Radniční listy*, 1980, č. 3, s. 4.
- ²⁶⁸ Ibidem.
- ²⁶⁹ Archiv SÚ MěÚ v Prostějově, kart. č. p. 4452.
- ²⁷⁰ Ibidem.
- ²⁷¹ Josef Sacher, Nová zimní hala v Prostějově, *Štafeta*, 1973, č. 4, s. 24.
- ²⁷² Archiv SÚ MěÚ v Prostějově, kart. č. p. 4452.
- ²⁷³ Ibidem.
- ²⁷⁴ Sacher, Nová zimní hala v Prostějově (pozn. 271), s. 25.
- ²⁷⁵ Michal Kadlec, Patnáct miliónů pro Zimní stadion, *Prostějovský večerník*, 2004, č. 12, s. 2.
- ²⁷⁶ Viz Sacher (pozn. 271), cit. s. 25.
- ²⁷⁷ Archiv SÚ MěÚ v Prostějov, kart. č. p. 4407.
- ²⁷⁸ Ibidem.
- ²⁷⁹ Miloš Kvapil et al., *100 let Městského hřbitova v Prostějově*, Prostějov 2000, s. 32.
- ²⁸⁰ Ibidem, s. 39.
- ²⁸¹ Ibidem, s. 59-62.
- ²⁸² Archiv SÚ MěÚ v Prostějově, kart. č. p. 4407.
- ²⁸³ Ibidem.
- ²⁸⁴ Ibidem.
- ²⁸⁵ Blahoslav Adamík, Smuteční obřadní síň v Prostějově, *Štafeta*, 1977, č. 3, s. 28.
- ²⁸⁶ Ibidem.
- ²⁸⁷ Markéta Svobodová, *Krematorium – v procesu sekularizace českých zemí 20. století. Ideové, stavební a typologické proměny*, Praha 2013, s. 20.
- ²⁸⁸ Michaela Jelínková-Janečková, Smutek ze síní. Nástin smutečních síní v Čechách a na Moravě, <http://galerienashledanou.blogspot.cz/2010/06/smutek-ze-sini-nastin-vyvoje-smutecnich.html>, vyhledáno 21. 3. 2018.
- ²⁸⁹ Miloš Kramoliš, Proměny / Čas míru, *Architektura ČSSR*, 1983, č. 6, cit. s. 290.
- ²⁹⁰ Michal Kadlec, Obřadní síň se na hřbitově konečně opravuje, *Prostějovský večerník*, 2012, č. 42, s. 11.
- ²⁹¹ Eva Ducháčková, *Pojištění a pojišťovnictví*, Praha 2015, s. 60.
- ²⁹² Ibidem, s. 62.

-
- ²⁹³ Milan Myška, *Historická encyklopedie podnikatelů Čech, Moravy a Slezska*, Ostrava 2003, s. 30.
- ²⁹⁴ Archiv SÚ MěÚ v Prostějově, kart. č. p. 417.
- ²⁹⁵ Ibidem.
- ²⁹⁶ Ibidem.
- ²⁹⁷ Ibidem.
- ²⁹⁸ Ibidem.
- ²⁹⁹ Tomáš Cydlík – Marie Dokoupilová et al., *Historie a současnost podnikání na Prostějovsku*, Žehuše 2009, s. 35.
- ³⁰⁰ Ibidem.
- ³⁰¹ Archiv SÚ MěÚ v Prostějově, kart. č. p. 417.
- ³⁰² Ibidem.
- ³⁰³ Ibidem.
- ³⁰⁴ Bohuslav Syrový, *Architektura – svědectví dob*, Praha 1981, s. 435.
- ³⁰⁵ Petr Brauner, <https://www.archiweb.cz/petr-brauner>, vyhledáno 17. 3. 2018.
- ³⁰⁶ Archiv SÚ MěÚ v Prostějově, kart. č. p. 417.

Prameny

- SOkA Prostějov: Pamětní kniha města Prostějova, I. Díl, s. 32.
- SOkA Prostějov, Městský národní výbor, Zápis ze schůze rady, 30. 5. 1945, 1. 6. 1945.
- SOkA Prostějov, Městský národní výbor, Zápisy ze schůze rady, 23. 5., 20. 6., 28. 6. 1945, 16. 5. 1946.
- SOkA Prostějov, Městský národní výbor, Pamětní kniha Prostějov, s. 68.
- Centrální spisovna stavebního úřadu města Prostějova, *Památník osvobození Rudou armádou „Slib“* pro město Prostějov, s. 2.
- Archiv SÚ MěÚ v Prostějově, kart. č. p. 2522, 2523, 2524.
- SOkA Prostějov, fond Konečný & Nedělník, sign. 664.
- SOkA Prostějov, Městský národní výbor, Zápisy ze schůze předsednictva 12. 4. 1946, Zprávy Národního výboru 1946.
- SOkA Prostějov, Městský národní výbor, Zápis ze schůze roku 1947, Zprávy Národního výboru 1947.
- Archiv SÚ MěÚ v Prostějově, kart. č. p. 2198.
- Archiv SÚ MěÚ v Prostějově, kart. č. p. 3159.
- Archiv SÚ MěÚ v Prostějově, kart. č. p. 3158.
- Archiv SÚ MěÚ v Prostějově, kart. č. p. 2672.
- Archiv SÚ MěÚ v Prostějově, kart. č. p. 4407.
- Archiv SÚ MěÚ v Prostějově, kart. č. p. 4239.
- Archiv SÚ MěÚ v Prostějově, kart. č. p. 4452.
- Archiv SÚ MěÚ v Prostějově, kart. č. p. 4453.
- Archiv SÚ MěÚ v Prostějově, kart. č. p. 4454.
- Archiv SÚ MěÚ v Prostějově, kart. č. p. 417.
- Archiv SÚ MěÚ v Prostějově, kart. č. p. 3197.
- Archiv SÚ MěÚ v Prostějově, kart. č. p. 2164.
- Archiv SÚ MěÚ v Prostějově, kart. č. p. 1693.
- Archiv SÚ MěÚ v Prostějově, kart. č. p. 3171.
- Archiv SÚ MěÚ v Prostějově, kart. č. p. 3189.
- Archiv SÚ MěÚ v Prostějově, kart. č. p. 3178.
- Archiv SÚ MěÚ v Prostějově, kart. č. p. 3179.

- Archiv SÚ MěÚ v Prostějově, kart. č. p. 3180.
- Archiv SÚ MěÚ v Prostějově, kart. č. p. 3181.
- Archiv SÚ MěÚ v Prostějově, kart. č. p. 725.
- Archiv SÚ MěÚ v Prostějově, kart. č. p. 417.
- Archiv SÚ MěÚ v Prostějově, kart. č. p. 1588.
- Centrální spisovna Stavebního úřadu města Prostějova, projektová dokumentace.
- Městský památkový ústav v Prostějově, Kino Metro 70, Přikrylovo náměstí č. p. 3694, kat. č. 19999990834.
- Muzeum Prostějovska v Prostějově, sbírka fotografií, katalogové číslo Og 2043, inventární číslo 138 296, reprodukce Jan Pospíšil.
- Obchodní dům Prior Prostějov, Projektový úkol – alternativa, Prostějov 1967, Okresní národní výbor Prostějov, Fond Archivu stavebního úřadu města Prostějova, s. 6.
- Státní okresní archiv Prostějov, inventární číslo 230.

Abecední seznam literatury

- Blahoslav Adamík, Smuteční obřadní síň v Prostějově, *Štafeta*, č. 3, 1977, s. 18.
- Blahoslav Adamík, Moderní architektura v Prostějově, *Zpravodaj muzea Prostějovska*, 1993, č. 1, s. 7.
- Blahoslav Adamík, Moderní architektura v Prostějově, *Štafeta*, č. 1, 1998, s. 19.
- Anketa o výstavbě Prostějova, *Kulturní zprávy*, 1939, č. 10, s. 195.
- Bořislav Babáček – Jiří Kučera et al., Řeč postmoderní architektury, *Architektura ČSSR*, 1978, č. 9-10, s. 436-467.
- Dušan Babánek, Nízkopodlažní obytný soubor a tvorba socialistického životního prostředí, *Architektura ČSSR*, 1968, č. 7, s. 310.
- Jiří Bedna, Prostějov – město oděvnictví, in: Michaela Kokojanová (ed.), *Prostějov a jeho místo v dějinách Moravy*, Prostějov 1994, s. 117–122.
- Adolf Beneš, K otázkám prvních kolektivních domů, *Architektura ČSSR*, 1959, č. 1, s. 30-34.
- Andreas Butter – Ulrich Hartung, *Ostmoderna, Architektur in Berlin 1945-1965*, Berlín 2005.
- Co se postavilo v Prostějově, *Hlasy z Hané*, 1940, č. 1, s. 3.
- Tomáš Cydlík – Marie Dokoupilová et al., *Historie a současnost podnikání na Prostějovsku*, Žehuše 2009.
- Ivo Drápal, Prostějov roste do krásy, *Stráž lidu*, 1972, č. 75, s. 6.
- Eva Ducháčková, *Pojištění a pojišťovnictví*, Praha 2015, s. 60.
- Jana Gadasová, *Rozvoj kultury v okrese Prostějov*, Prostějov – Brno 1987.
- Ludmila Grůzová, Počátky města Prostějova, in: Michaela Kokojanová (ed.), *Prostějov a jeho místo v dějinách Moravy*, Prostějov 1994, s. 31–38.
- Ludmila Grůzová, Stavební vývoj Prostějova do roku 1850, in: Ludmila Grůzová – Pavel Marek et al., *Prostějov v proměnách staletí*, Prostějov 1994, s. 8.
- Ludmila Grůzová, *Prostějov*, Praha 1989.
- Felix Haas, *Architektura 20. století*, Praha 1975.
- Ludmila Hájková – Rostislav Švácha, Kde budeme žít zítra, in: *Akce, slovo, pohyb, prostor* (kat. výst.), Galerie hlavního města Prahy, Praha 1999, s. 114-141.
- Bernard Helling, Příspěvek k dějinám prostějovského konfekčního průmyslu, *Stráž lidu*, č. 5, 1928, s. 56.

- Hledáme ztracený čas: Nádraží v Prostějově, *Prostějovský týden*, 2011, č. 27, s. 12.
- Hledáme ztracený čas: Městské lázně, *Prostějovský deník*, 2008, č. 174, s. 8.
- Eva Hrubanová, Osamělý výhonek české renesance v Prostějově (dům Hanačka 2), *Zpravodaj Muzea Prostějovska v Prostějově 2*, Prostějov 1991, s. 12.
- Jan Hrůza (ed.), *Stavba měst v Československu*, Praha 1958.
- Miroslav Chytil, *Prostějovská architektura 1918-1948*, Prostějov 2014.
- Miroslav Chytil (ed.), *Slavné stavby Prostějova*, Praha 2009.
- Miroslav Chytil, *Nová radnice Prostějov*, Prostějov 2004.
- Miroslav Chytil, Prostějovská moderní architektura, *Štafeta*, 1998, č. 1., s. 14
- Miroslav Chytil, Obchodní dům Prior, *Štafeta*, 2005, č. 1-2, s. 37.
- Miroslav Chytil, Obchodní dům Prior Prostějov, *Štafeta*, 2005, č. 1, s. 6.
- Miroslav Chytil, Prior očima historika architektury, *Štafeta*, 2006, č. 39, s. 4.
- Miroslav Chytil, Prior očima historika architektury, *Štafeta*, 2006, č. 37, s. 3.
- Miroslav Chytil, Prior očima historika architektury, *Štafeta*, č. 35, s. 3.
- Miroslav Chytil, Prior očima historika architektury, *Štafeta*, č. 36, s. 3.
- Václav Janoušek, Dějiny české reálky v Prostějově I., in: *56. výroční zpráva zemské vyšší reálky v Prostějově za školní rok 1928-1929*, Prostějov 1929, s. 8.
- Charles Jencks, *The new moderns – From late to Neomodernism*, Hague 1990.
- Edith Jeřábková, K ideovým aspektům Kotěrova Národního domu v Prostějově, *Umění*, 1996, č. 5, s. 28.
- Jaroslav Ježek, Prostorové plánování v zemi moravské, *Architekt SIA*, 1941, č. 40, s. 259.
- Michal Kadlec, Patnáct miliónů pro Zimní stadion, *Prostějovský večerník*, 2004, č. 12, s. 2.
- Michal Kadlec, Obřadní síň se na hřbitově konečně opravuje, *Prostějovský večerník*, 2012, č. 42, s. 11.
- Ladislav Kárný, *Historie prostějovských ulic*, Prostějov 2007.
- Leon Kárný, *Historie prostějovských ulic*, Prostějov 1998.
- Olga Katolická, OP Prostějov je dnes největším výrobcem konfekce nejen u nás, ale v celé oblasti střední Evropy, *Prostějovský týden*, 2007, č. 38, s. 9.

- Jaroslav Klenovský, Přínos židovského obyvatelstva rozvoji města Prostějova, in: Michaela Kokojanová (ed.), *Prostějov a jeho místo v dějinách Moravy*, Prostějov 1994, s. 113.
- Václav Kolář (ed.), *Prostějov na starých pohlednicích*, Olomouc 2002.
- Lenka Koudělková, *Po stopách funkcionalismu*, Jižní Morava 2009.
- Wilfred Koch, *Evropská architektura – Encyklopedie evropské architektury od antiky po současnost*, Praha 1998.
- Michaela Kokojanová (ed.), *Prostějov a jeho místo v dějinách Moravy*, Prostějov 1994.
- Josef Korvas, *40 let kina Hvězda a historie filmu a promítání v Uherském Hradišti*, Uherské Hradiště 2007.
- Jan E. Koula, *Nová česká architektura a její vývoj ve 20. století*, Praha 1940.
- Miloš Kouřil, K nejstarším dějinám Prostějova, in: Michaela Kokojanová (ed.), *Prostějov a jeho místo v dějinách Moravy*, Prostějov 1994, s. 23–29.
- Miloš Kramoliš, Proměny / Čas míru, *Architektura ČSSR*, 1983, č. 6, s. 290.
- Karel Krapka, Prostějov budující, *Zprávy Národního výboru*, 17. 4. 1947.
- Petr Kratochvíl, Architektura sedmdesátých a osmdesátých let, in: Rostislav Švácha – Marie Platovská (ed.), *Dějiny českého výtvarného umění VI/1 1958/2000*, Praha 2007, s. 387-415.
- Bohuslav Kraus, Jde o stavební ráz Prostějova, *Štafeta*, 1969, č. 4, s. 24.
- Věra Kučerová, *Architekt Emil Králík* (diplomová práce), Filozofická fakulta MU Brno, Brno 1970, s. 40.
- Karel Kuči, *Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2002.
- Jan Kühndel, *Nejstarší městská kniha*, c. d., č. 3, s. 72-73.
- *Kulturní zprávy Městského a okresního osvětového sboru. X.*, Prostějov, 1939, č. 10.
- Jan Krchňavý, Od historie k současnosti, *Prostějovský večerník*, 2009, č. 48, s. 19.
- Miloš Kvapil (ed.), *100 let Městského hřbitova v Prostějově*, Prostějov 2000, s. 32.
- Kevin Lynch, *Obraz města – The Image of city*, Praha 2004.
- Josef Maliva, Prostějov ve vývoji renesance na Moravě, in: Michaela Kokojanová (ed.), *Prostějov a jeho místo v dějinách Moravy*, Prostějov 1994, s. 165–166.

- Jiří Malíř, Prostějov a česká politika ve 2. polovině 19. a počátkem 20. století, in: Michaela Kokojanová (ed.), *Prostějov a jeho místo v dějinách Moravy*, Prostějov 1994, s. 78–85.
- Pavel Marek, *Prostějov v proměnách staletí*, Prostějov 1994.
- Pavel Marek, K základním rysům prostějovského divadla v 19. a 20. století, in: Michaela Kokojanová (ed.), *Prostějov a jeho místo v dějinách Moravy*, Prostějov 1994, s. 184–189.
- Pavel Moš, Z Prioru se stane Zlatá brána. PODÍVEJTE SE, *Prostějovský deník*, 2010, č. 10, s. 8.
- Antonín Muzikant, Práce stavebního úřadu v Prostějově, *Architektura*, 1940, č. 2, s. 110-111.
- Milan Myška, *Historická encyklopedie podnikatelů Čech, Moravy a Slezska*, Ostrava 2003.
- Daniel Lasovský, Předpoklady a hlavní tendence vývoje tzv. lidového peněžnictví v Československu ve 20. letech, in: *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity*, G 31, řada sociálněvědná, Brno, UJEP 1987, s. 105–117.
- Pavel Marek, K ekonomickému profilu Prostějova v letech 1890–1970, *Časopis Matice moravské 100*, 1981, s. 246–254.
- Pavel Marek, Prostějov na přelomu 19. a 20. století, *Zpravodaj Muzea Prostějovska v Prostějově I*, Prostějov 1991, s. 20.
- Pavel Marek, K stavebnímu rozvoji Prostějova po roce 1870, in: Ludmila Grůzová – Pavel Marek et al., *Prostějov v proměnách staletí*, Prostějov 1994, s. 40-41.
- Pavel Marek, 90 let Českého Prostějova, *Zpravodaj muzea Prostějovska v Prostějově*, 1984, č. 1, s. 15.
- Pavel Marek, Ke stavebnímu rozvoji Prostějova po roce 1870, *Zpravodaj muzea Prostějovska*, 1991, č. 1. s. 1-21.
- Městský výbor, Prostějov se dočkal nového stánku kultury, *Štafeta*, 1970, č. 4, s. 4-5.
- Městský výbor, Výstavba půjde rychlejším tempem, *Stráž lidu*, 1961, č. 10, s. 4.
- Adolf Neckář, První hvězdárna v Prostějově, *Štafeta*, 1973, č. 3, s. 19.
- Jan Nimrichter, Jíst nebo bydlet?, *Stráž lidu*, 1971, č. 64, s. 4.
- František Nováček, Smetanovy sady v Prostějově, *Štafeta*, 1974, č. 2, s. 29.
- O Vánocích budou bydlet v nových bytech, *Stráž lidu*, 1967, č. 40, s. 5.

- Okresní výbor, Pro zmírnění bytové krize v Prostějově, *Hlasy z Hané*, 1937, č. 52, s. 3.
- Miloslav Peterka, Prostějovské letopisy 1948 – 1990, in: Miloš Trapl – Ludmila Grůzová (ed.), *Prostějov dějiny Prostějova II.*, Prostějov 1999, s. 154.
- Miloslav Peterka, Vývoj a soumrak „*Hanáckého Jeruzaléma*“, in: Michaela Kokojanová (ed.), *Prostějov a jeho místo v dějinách Moravy*, Prostějov 1994, s. 107-109.
- Jaroslav Polišenský, Nejen minulost, *Stráž lidu*, 1968, č. 55, s. 4.
- Jarmila Pospíšilová, Dona kulturní památkou nebude, *Týdeník Prostějova*, 2011, č. 10, s. 3.
- Pozemní stavby Prostějov na počest 50. výročí vzniku KSČ, *Stráž lidu*, 1971, č. 67, s. 5.
- Prostějov před stavbou nové části města, *Hlasy z Hané*, 1939, č. 30, s. 4.
- Prostějov minulosti, *Štafeta*, 1977, č. 19, s. 13.
- Jiří Prudký, 20 let lidové hvězdárny v Prostějově, *Štafeta*, 1982, s. 3.
- Jiří Prudký, Počátky lidové hvězdárny v Prostějově, *Štafeta*, 2001, č. 33, s. 91.
- Recept na byty. Spolupráce základ úspěchu, *Stráž lidu*, 1965, č. 30, s. 3.
- Josef Sacher, Nová zimní hala v Prostějově, *Štafeta*, 1973, č. 4, s. 24.
- Sborník Základní školy ČSSP Prostějov, *Sídlíště Svobody*, Prostějov 1975, s. 3.
- Lucie Skřivánková – Eva Novotná – Rostislav Švácha et al., *Paneláci 1.*, Praha 2017.
- Smělé plány a cíle, *Stráž lidu*, 1987, č. 12, s. 3.
- Karel Sommer, *Z dějin oděvního průmyslu na Prostějovsku*, Prostějov 1970.
- Karel Sommer, *Z bojů dělnické třídy a KSČ na Prostějovsku*, Brno 1965.
- Marie Stehlíková, *Příspěvek k hospodářsko – politické situaci v Prostějově za 1. světové války*, Olomouc 1981.
- Markéta Svobodová, *Krematorium – v procesu sekularizace českých zemí 20. století. Ideové, stavební a typologické proměny*, Praha 2013, s. 20.
- Bohuslav Syrový, *Architektura*, Praha 1973.
- Bohuslav Syrový, *Architektura (1903-1981)*, Praha 1973.
- Bohuslav Syrový, *Architektura – svědectví dob*, Praha 1973.
- Zdeněk Šaman, Prostějov východ, *Architektura ČSSR*, 1986, č. 2, s. 105
- Bohuslav Ševčík, Kolem bytové výstavby okresního města. Jak dál?, *Stráž lidu*, 1968, č. 48, s. 3.

- Oldřich Ševčík – Ondřej Beneš, *Architektura 60. let: "zlatá šedesátá léta" v české architektuře 20. století*, Praha 2009.
- Hana Stašková, K problematice soudobého vývoje architektury v ČSSR, *Architektura ČSSR*, 1967, č. 8, s. 463.
- Vladimír Šlapeta, Moderní architektura v Prostějově 1900-1950, *Štafeta*, 1977, č. 2, s. 18.
- Vladimír Šlapeta, Moderní architektura v Prostějově, *Štafeta*, 1977, č. 4, s. 7.
- František Štědrý – Jan Štěpánek, Typizace výrobních objektů, *Architektura ČSSR*, 1985, č. 5, s. 351.
- Rostislav Švácha, Architektura 1958–1970, in: Rostislav Švácha – Marie Platovská (ed.), *Dějiny českého výtvarného umění VI/1 1958/2000*, Praha 2007, s. 31-69.
- Bohuslav Štěpánek, Jak dál v bytové výstavbě, *Stráž lidu*, 1968, č. 16, s. 7-11.
- Michal Šverdík, Radnice povolila demolici OP, *T+2 dny*, 2014, č. 10, s. 1.
- Miloš Totušek, Bytová výstavba v malých městech, *Architektura ČSSR*, 1968, č. 8, s. 414-415.
- Miloš Trapl – Ludmila Grůzová et al., *Prostějov – dějiny města I.*, Prostějov 1999.
- Miloš Trapl – Ludmila Grůzová et al., *Prostějov – dějiny města II.*, Prostějov 1999.
- Miloš Trapl (ed.), *Prostějov na starých pohlednicích*, Prostějov 2002.
- Jan Trávníček, Prostějov pracující a budující, in: *Zprávy národního výboru pro město a okres Prostějov* (zvláštní číslo), 8. 5. 1946, str. 8.
- Úspěšný průběh modernizace bytového fondu, *Stráž lidu*, 1985, č. 20, s. 4.
- Josef Vaculík, Z výstavby města Prostějova, *Hlasy z Hané*, 1932, č. 25, s. 25.
- Vlastimil Vrabel, *Z historie tří družstev v Prostějově*, Prostějov 1980.
- Výbor výstavy „Za novou architekturu“, *Architektura: práce českých architektů 1900-1940*, Praha 1940, s. 107-128, 235.
- Zahradní osada za Drozdovicemi, *Hlasy z Hané*, 1940, č. 13, s. 4.
- Pavel Zatloukal (ed.), *Slavné vily olomouckého kraje*, Praha 2007.
- Pavel Zatloukal, Česká státní pojišťovna v Prostějově, *Československý architekt*, 1983, č. 12, s. 3.
- Miroslav Zikmund, Víceúčelová hala není jen Zimní stadion, *Radniční listy*, 1980, č. 3, s. 4.
- Živnost včera ... A dnes, *Prostějovský týden*, 2007, č. 6, s. 8.

- 40 let socialistické výstavby, *Stráž lidu*, 1968, č. 42, s. 3.

Internetové zdroje

- Miroslav Chytil (rec.), Prostějovské sídliště Svobody navazuje na dobré prvorepublikové tradice, *Český rozhlas*, 12. 10. 2015, <https://olomouc.rozhlas.cz/prostejovske-sidliste-svobody-navazuje-na-dobre-prvorepublikove-tradice-6383403>, vyhledáno 12. 2. 2018.
- Aleš Spurný (rec.), Prostějovské sídliště Svobody navazuje na dobré prvorepublikové tradice, *Český rozhlas*, <https://olomouc.rozhlas.cz/prostejovske-sidliste-svobody-navazuje-na-dobre-prvorepublikove-tradice-6383403>, vyhledáno 19. 4. 2018.
- Petr Brauner, <https://www.archiweb.cz/petr-brauner>, vyhledáno 17. 3. 2018.
- Michaela Jelínková-Janečková, Smutek ze síní. Nástin smutečních síní v Čechách a na Moravě, <http://galerienashledanou.blogspot.cz/2010/06/smutek-ze-sini-nastin-vyvoje-smutecnich.html>, vyhledáno 21. 3. 2018.
- Prostějov náměstí, fotohistorie, http://www.fotohistorie.cz/Olomoucky/Prostejov/Prostejov/Prostejov__namesti/Default.aspx , vyhledáno dne 4. 5. 2018.
- Teplice – Malá Paříž, <http://teplice.majestat.cz/>, vyhledáno dne 4. 5. 2018.
- Fotohistorie, http://www.fotohistorie.cz/Olomoucky/Prostejov/Prostejov/Prostejov_-_namesti/Default.aspx, vyhledáno dne 4. 5. 2018.
- Martin Rosa, Meziválečné výstavy soudobého bydlení: Příčiny vzniku a dobový ohlas, <https://www.archiweb.cz/en/news/mezivalecne-vystavy-soudobeho-bydleni>, vyhledáno dne 4. 5. 2018.
- Nejzanedbanější sídliště Šárka projde modernizací, <https://www.itydenik.cz/zpravy/nejzanedbanejsi-sidliste-sarka-projde-modernizaci>, vyhledáno dne 4. 5. 2018.
- Historie Litvínovska, <http://litvinov.sator.eu/kategorie/litvinov/v-letech-1918-1948/kolektivni-dum>, vyhledáno dne 4. 5. 2018.

Anotace

Jméno a Příjmení:	Bc. Michaela Kučerová
Katedra:	Katedra dějin výtvarných umění
Vedoucí práce:	Prof. PhDr. Rostislav Švácha, CSc.
Rok obhajoby:	2018

Název práce:	Architektura a urbanismus v letech 1945-1989 v Prostějově
Název v angličtině:	Architecture and Urbanism in the years 1945-1989 in Prostějov
Anotace práce:	<p>Autorka napsala monografii prostějovské architektury a urbanismu v letech 1945-1989. Řídila se přitom příkladem jiných zdařilých monografií na toto téma, zejména magisterskou prací Jany Zajoncové o trojměstí Litvínov-Teplice-Most. Prošla také všechny ulice Prostějova v hranicích města k roku 1989, vytipovala atraktivní objekty, popřípadě sídliště, zapsala si jejich popisná čísla a propracovala se k jejich plánům v archivu Městského stavebního úřadu a Státního okresního archivu, zjistila data zkoumaných objektů a jména jejich autorů. Autorka rovněž pročetla místní tisk, aby věděla, čím město v danou dobu žilo, a zda se nevedla debata o nových stavbách. Pomohlo jí také studium odborných statí o československé poválečné architektuře.</p>
Klíčová slova:	Architektura, urbanismus, funkcionalismus, brutalismus, Prostějovské stavby
Anotace v angličtině:	The author wrote a monograph of Prostějov architecture and urbanism in the years 1945-1989. She has been an example of other successful monographs on this subject, especially the master's thesis Litvinov-Teplice-Most by Jana Zajoncová. She also passed all the streets of Prostějov in the city boundaries in 1989, to select attractive buildings

	<p>or housing estates. She wrote their descriptive numbers and prepared their plans in the archives of the Municipal Building Office and the State District Archives, she found the data of the investigated objects and the names of their authors. The author also read the local press to know what the city was living at the time, and whether there was a discussion about new buildings. She also helped her study professional papers about Czechoslovak post-war architecture.</p>
Klíčová slova v angličtině:	Architecture, urbanism, functionalism, brutality, Prostějov buildings
Přílohy vázané v práci:	1. Budova Hlavního nádraží, 2. Lidová hvězdárna, 3. Městské lázně, 4. Oděvní podnik Prostějov, 5. Kino Metro 70, 6. Obchodní dům Prior, 7. Zimní stadion, 8. Smuteční obřadní síň, 9. Obytný a kancelářský objekt České pojišťovny
Rozsah práce:	86 s. (180 973 znaků včetně mezer)
Jazyk práce:	český

Summary

The architecture of the second half of the 20th century is either condemned or admired today, but it occupies an important aspect of Czech cultural history. The story of the construction of the new Czechoslovak cities shows how building structures had to retreat to the interests of industrial development.

Functionalist architecture is manifested in the construction of the first half of the twenties until the early fifties, after which the architectural formations such as brutalism were shaped in the form of buildings. The architects of Prostějov buildings built during these years designed interesting buildings that not only had to fulfil their function but also tried to raise the city and build on the former "*self-confidence*" of Prostějov and their inhabitants.

The presented master's thesis aims at exploring the post-war architecture in Prostějov, measuring also the urban planning of the territorial unit. Deeper attention is then directed to several independent buildings, which are interesting architectural units in otherwise different than average housing construction.

The present state of the problem can't be neglected, too, the first half of the 20th century was very well processed and taught, but we can't find much of the articles or books about the second half of the century. We can only find a few mentions or text messages that provide information about the subject.

This diploma thesis is based on the knowledge and study of professional literature, archival documents from the relevant building office, professional articles, periodicals, but also from the results of own research in the field.

Master's work also draws on archival sources, most focusing on periodicals, such as *Hlasy lidu*, *Hlasy z Hané*, *Kulturní zprávy*, *Socialistická vesnice* and *Stráž lidu*. Periodical printing is very important for work, especially thanks to its reflection of the past, but also by reporting on building activity in the district. Historical realities are available not only in the State Provincial Archives in Prostějov, but also in the Municipal Library in Prostějov. The visit of these institutions was therefore crucial for this work.

Another professional institution for the visit was the Archives of the building office of the town of Prostějov, where the necessary building documentation can be found as well as the territorial plans.

Adresář staveb

- *Dona* (továrna Jana Nehery), 1939-1940, autor Antonín Navrátil
Svatoplukova ulice, č. p. 48
- *Státní obytné domy*, 1947-1949, autor Miroslav Putna
ulice Pod Kosířem, č. p. 48, 50, 51
- *Lidová hvězdárna*, 1949-1962, autoři Arnošt Veselý, Igor Chudožilov
Kolářovy sady
- *Hlavní nádraží*, 1947-1952, autor Jaroslav Otruba
Janáčkova ulice 2, č. p. 3159
- *Městské lázně*, 1959-1962, autoři Vladimír Vychodil, Radoslav Malaska, Alois Smékal, Miloš Libra
Floriánské náměstí 1, č. p. 2672
- *Oděvní podnik*, 1957-1965, autoři Zdeněk Plesník, Josef Taťák
Za drahou 2, č. p. 4239
- Sídliště *Svornosti*, 1961-1964, autor Zdeněk Pech, závod Pozemní stavby
Gottwaldov, stavební správa Prostějov.
- Sídliště *Svobody*, 1963-1967, autor Dušan Živocký, závod Pozemní stavby
Gottwaldov, stavební správa Prostějov.

- *Kino Metro 70*, 1965-1969, autor Zdeněk Michal
Školní ulice 1, č. p. 3694

- *Obchodní dům Prior (Zlatá brána)*, 1970-1975, autor Ivana Vašáková, Stanislav Kubík
Dukelská brána 7, č. p. 25

- *Zimní stadion*, 1973-1977, autor konstrukce Ferdinand Lederer
ulice U Stadionu, č. p. 4452

- *Smuteční obřadní síň*, 1977, autor Blahoslav Adamík
Brněnská ulice 6

- *Obytný a kancelářský objekt České pojišťovny*, 1977-1981, autor Petr Brauner
Kostelecká ulice 5, č. p. 417

Seznam obrazových příloh

1. Pohled na náměstí T. G. Masaryka v Prostějově, 2012, foto: Michaela Kučerová.
2. Pohled na obchodní dům Dona v Prostějově, 2011, převzato z: Jarmila Pospíšilová, Dona kulturní památkou nikdy nebude, *Týdeník Prostějova*, 2011, č. 10, s. 3.
3. Pohled na demonstraci na náměstí T. G. Masaryka v Prostějově, 1989, převzato z: Miloš Trapl – Ludmila Grůzová et al., *Prostějov – dějiny města II.*, Prostějov 1999, s. 195.
4. Jan Pospíšil Panoramatický pohled na Prostějov od východu z přelomu 19. a 20. století, sestaven z osmi snímků, převzato z: Muzeum Prostějovska v Prostějově, sbírka fotografií, katalogové číslo Og 2043, inventární číslo 138 296, reprodukce Jan Pospíšil.
5. Veduta města Prostějova, 1728, převzato z: Pavel Marek, *Prostějov v proměnách staletí*, Prostějov 1994, s. 15.
6. Plán města Prostějova, 1914, převzato z: Karel Kuča, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2011, s. 64.
7. Vladimír Fischer, Součkův dům v Prostějově (1902), současný stav, foto: Michaela Kučerová.
8. Jan Skoupil – Čeněk Venclík – Václav Jeřábek – Blahoslav Adamík, Městský hřbitov v Prostějově (1900-1977), současný stav, foto: Michaela Kučerová.
9. Jan Kotěra, Národní dům v Prostějově (1905-1907), současný stav, foto: Michaela Kučerová.
10. Karel Hugo Kepka, Pohled na městskou radnici v Prostějově (1911-1914), současný stav, foto: Michaela Kučerová.
11. Regulační plán severní části města Prostějova, 1923, převzato z: Státní okresní archiv Prostějov, inventární číslo 230.
12. Pohled na ulici Šárka v Prostějově, současný stav, foto: Michaela Kučerová.
13. Pohled na náměstí Spojenců v Prostějově, současný stav, foto: Michaela Kučerová.
14. Eduard Žáček, Budova Finančního úřadu v Prostějově, 1931-1934, převzato z: Miroslav Chytil – Tomáš Vincenec, *Prostějovská architektura 1918-1948*, Prostějov 2014, s. 123.

15. Pohled na kašnu na náměstí Spojenců v Prostějově, současný stav, foto: Michaela Kučerová.
16. Gymnázium Jiřího Wolker v Prostějově, 30. léta 20. století, převzato z: Václav Kolář (ed.), *Prostějov na starých pohlednicích*, Olomouc 2002, s. 91.
17. Bohumír Kozák, Evangelická modlitebna v Prostějově (1926-1927), současný stav, foto: Michaela Kučerová.
18. Antonín Navrátil, Vila Anastázie Neherové, 1938-1939, převzato z: Miroslav Chytil (ed.), *Slavné stavby Prostějova*, Praha 2009, s. 80.
19. Pohled na náměstí T. G. Masaryka v Prostějově, 60. léta 20. století, převzato z: Fotohistorie – Prostějov náměstí, http://www.fotohistorie.cz/Olomoucky/Prostejov/Prostejov/Prostejov_-_namesti/Default.aspx, vyhledáno 4. 5. 2018.
20. Pohled na Kolářovy sady v Prostějově, současný stav, foto: Michaela Kučerová.
21. Antonín Navrátil, Obytný komplex firmy Jana Nehery v Prostějově, 1940, převzato z: Prostějov minulosti, *Štafeta*, 1977, č. 19, s. 13.
22. Pohled na Janáčkovu ulici v Prostějově, současný stav, foto: Michaela Kučerová.
23. Pohled na obytný dům na Janáčkově ulici v Prostějově, současný stav, foto: Michaela Kučerová.
24. Náměstí Padlých hrdinů v Prostějově, 60. léta 20. století, převzato z: Fotohistorie – Prostějov náměstí, http://www.fotohistorie.cz/Olomoucky/Prostejov/Prostejov/Prostejov_-_namesti/Default.aspx, vyhledáno dne 4. 5. 2018.
25. František Kalivoda, Model zahradní osady v Drozdovicích, 1939, převzato z: Vladimír Šlapeta, Moderní architektura v Prostějově, *Štafeta*, 1993, č. 3, s. 8.
26. Fanderlíkova ulice v Prostějově, současný stav, foto: Michaela Kučerová.
27. Svatoplukova ulice v Prostějově, současný stav, foto: Michaela Kučerová.
28. Pohled na Dykovu ulici v Prostějově, současný stav, foto: Michaela Kučerová.
29. Pohled na Krapkovu ulici v Prostějově, současný stav, foto: Michaela Kučerová.
30. Pohled na rodinný dům Šárka č. 19 v Prostějově, současný stav, foto: Michaela Kučerová.
31. Pohled na Gymnázium Jiřího Wolker v Prostějově, současný stav, foto: Michaela Kučerová.

32. Pohled na ulici Pod Kosířem v Prostějově, současný stav, foto: Michaela Kučerová.
33. Pohled na starou polikliniku v Prostějově, současný stav, foto: Michaela Kučerová.
34. Jaroslav Otruba, Hlavní nádraží v Prostějově (1947-1952), 60. léta 20. století, převzato z: Fotohistorie, http://www.fotohistorie.cz/Olomoucky/Prostejov/Prostejov/Prostejov_-_namesti/Default.aspx, vyhledáno 4. 5. 2018.
35. Divišova ulice v Prostějově, současný stav, foto: Michaela Kučerová.
36. Pohled na Pernštýnské náměstí v Prostějově, současný stav: Michaela Kučerová.
37. Základní upravovací plán Prostějova, 1948, převzato z: Centrální spisovna Stavebního úřadu města Prostějova, projektová dokumentace.
38. Detail výřezu ze Základního upravovacího plánu Prostějova, 1948, převzato z: Centrální spisovna Stavebního úřadu města Prostějova, projektová dokumentace.
39. Teplice, Pohled na Tržní náměstí, 50. léta 20. století, převzato z: Teplice – Malá Paříž, <http://teplice.majestat.cz/>, vyhledáno 4. 5. 2018.
40. Náměstí T. G. Masaryka s kostelem v Prostějově, 1944, převzato z: Fotohistorie, http://www.fotohistorie.cz/Olomoucky/Prostejov/Prostejov/Prostejov_-_namesti/Default.aspx, vyhledáno 4. 5. 2018.
41. Náměstí T. G. Masaryka v Prostějově, 50. léta 20. století, převzato z: Fotohistorie, http://www.fotohistorie.cz/Olomoucky/Prostejov/Prostejov/Prostejov_-_namesti/Default.aspx, vyhledáno 4. 5. 2018.
42. Náměstí T. G. Masaryka v Prostějově, 60. léta 20. století, převzato z: Fotohistorie, http://www.fotohistorie.cz/Olomoucky/Prostejov/Prostejov/Prostejov_-_namesti/Default.aspx, vyhledáno 4. 5. 2018.
43. Hlavní nádraží v Prostějově, 60. léta 20. století, převzato z: Fotohistorie, http://www.fotohistorie.cz/Olomoucky/Prostejov/Prostejov/Prostejov_-_namesti/Default.aspx, vyhledáno 4. 5. 2018.
44. Prostor před Hlavním nádraží v Prostějově, současný stav, foto: Michaela Kučerová.

45. Pohled na sídliště Svobody v Prostějově, současný stav, foto: Michaela Kučerová.
46. Pohled na sídliště Svobody v Prostějově, současný stav, foto: Michaela Kučerová.
47. Průmyslová zóna v Prostějově, současný stav, převzato z: Hledáme ztracený čas: podnik v Pv, *Prostějovský týden*, 2010, č. 6, s. 8.
48. Oděvní podnik Prostějov, 60. léta 20. století, převzato z: Fotohistorie, http://www.fotohistorie.cz/Olomoucky/Prostejov/Prostejov/Prostejov_-_namesti/Default.aspx, vyhledáno 4. 5. 2018.
49. Pohled na sídliště Dolní v Prostějově, současný stav, foto: Michaela Kučerová.
50. Sídliště Prostějov-západ v Prostějově, 1997, převzato z: Ferdinand Adámek, Výstavba končí, *Stráž lidu*, 1997, č. 6, s. 1.
51. Netušilova ulice v Prostějově, současný stav, foto: Michaela Kučerová.
52. Zdeněk Plesník – Josef Taťák, Vila Jindřišky a Miroslava Vysloužilových v Prostějově (1970-1972), současný stav, foto: Michaela Kučerová.
53. Prodejna konického družstva Moděva na Poděbradově náměstí v Prostějově, 1982, převzato z: Prostějov dříve a nyní, *Štafeta*, 1989, č. 3, s. 5.
54. Moderní bydlení ve Weissenhofu u Stuttgartu, 1927, převzato z: Martin Rosa, Meziválečné výstavy soudobého bydlení: Příčiny vzniku a dobový ohlas, <https://www.archiweb.cz/en/news/mezivalecne-vystavy-soudobeho-bydleni>, vyhledáno 4. 5. 2018.
55. Plán ulice Šárka v Prostějově, 2016, převzato z: Pavla Dočkalová, Nejzanedbanější sídliště Šárka projde modernizací, <https://www.itydenik.cz/zpravy/nejzanedbanejsi-sidliste-sarka-projde-modernizaci>, vyhledáno 4. 5. 2018.
56. Antonín Navrátil, Tovární budova pro firmu Jana Nehery v Prostějově, 1939-1940, převzato z: Bernard Helling, Příspěvek k dějinám prostějovského konfekčního průmyslu, *Stráž lidu*, 1928, č. 5, s. 56.
57. Václav Hlinský – Evžen Kučera, Kolektivní dům v Litvínově, 1946-1958, převzato z: Historie Litvínovska, <http://litvinov.sator.eu/kategorie/litvinov/v-letech-1918-1948/kolektivni-dum>, vyhledáno 4. 5. 2018.
58. Brněnská ulice v Prostějově, současný stav, foto: Michaela Kučerová.

59. Plán sídliště Svornosti v Prostějově, 2018, převzato z: Projekt regenerace sídliště Svornosti, <https://www.prostejov.eu/cs/aktuality-archiv/projekt-regenerace-sidliste-svornosti.html>, vyhledáno 4. 5. 2018.
60. Sídlíště Svornosti v Prostějově, 2015, foto: soukromý archiv rodiny Vyroubalové.
61. Sídlíště Svobody v Prostějově, 70. léta 20. století, převzato z: Miloš Totušek, Bytová výstavba v malých městech, *Architektura ČSSR*, 1968, č. 8, s. 415.
62. Plán objektu sídliště Svobody v Prostějově, 1963, převzato z: Miloš Totušek, Bytová výstavba v malých městech, *Architektura ČSSR*, 1968, č. 8, s. 415.
63. Foto model plánu sídliště Svobody v Prostějově, 1964, převzato z: Miloš Totušek, Bytová výstavba v malých městech, *Architektura ČSSR*, 1968, č. 8, s. 414.
64. Alexander Gajdůška, *Plastika Touha po slunci*, 1967, převzato z: Miloš Totušek, Bytová výstavba v malých městech, *Architektura ČSSR*, 1968, č. 8, s. 414.
65. Pohled na jesle v Prostějově, 70. léta 20. století, převzato z: Miloš Totušek, Bytová výstavba v malých městech, *Architektura ČSSR*, 1968, č. 8, s. 415.
66. Pohled na objekt občanské vybavenosti v Prostějově, 70. léta 20. století, převzato z: Miloš Totušek, Bytová výstavba v malých městech, *Architektura ČSSR*, 1968, č. 8, s. 416.
67. Pohled na schodiště domu služeb na sídlišti Svobody v Prostějově, 70. léta 20. století, převzato z: Miloš Totušek, Bytová výstavba v malých městech, *Architektura ČSSR*, 1968, 4. 8, s. 415.
68. Pohled na Olomouckou ulici v Prostějově, současný stav, foto: Michaela Kučerová.
69. Dům služeb na Olomoucké ulici v Prostějově, 1984, převzato z: Živnost včera ... A dnes, *Prostějovský týden*, 2007, č. 6, s. 8.
70. Prostějov-východ, 70. léta 20. století, převzato z: Zdeněk Šaman, Prostějov-východ, *Architektura ČSSR*, 1986, č. 2, s. 105.
71. Zdeněk Pech – Jiří Fixel – Stanislava Fixelová, Plán Prostějov-východ, 1987, převzato z: Zdeněk Šaman, Prostějov-východ, *Architektura ČSSR*, 1986, č. 2, 106.
72. Zdeněk Pech – Jiří Fixel – Stanislava Fixelová, Plán Prostějov-východ, 1987, převzato z: Zdeněk Šaman, Prostějov-východ, *Architektura ČSSR*, 1986, č. 2, 106.

73. Jan Sedlický, Plán Prostějov-východ, 1987, převzato z: Zdeněk Šaman, Prostějov-východ, *Architektura ČSSR*, 1987, č. 2, s. 107.
74. Petr Tauš, Plán Prostějov-východ, 1987, převzato z: Zdeněk Šaman, Prostějov-východ, *Architektura ČSSR*, 1987, č. 2, s. 107.
75. Petr Starčevič – Oleg Haman, Plán Prostějov-východ, 1987, převzato z: Zdeněk Šaman, Prostějov-východ, *Architektura ČSSR*, 1987, č. 2, s. 107.
76. Zdeněk Beran, Československá obchodní banka, 2002-2004, převzato z: Miroslav Chytil (ed.), *Slavné stavby Prostějova*, Praha 2009, s. 207.
77. Místní nádraží v Prostějově, 2018, foto: Michaela Kučerová.
78. Interiér odbavovací haly, polovina 90. let 20. století, převzato z: Miroslav Chytil (ed.), *Slavné stavby Prostějova*, Praha 2009, s. 193.
79. Hlavní nádraží v Prostějově, současný stav, foto: Michaela Kučerová.
80. Arnošt Veselý – Igor Chudožilov, Lidová hvězdárna v Prostějově, 1949-1962, převzato z: Jiří Prudký, 20 let lidové hvězdárny v Prostějově, *Štafeta*, 1982, č. 3, s. 3.
81. Adolf Neckář, Dalekohled, 60. léta 20. století, převzato z: Adolf Neckář, První hvězdárna v Prostějově, *Štafeta*, 1973, č. 3, s. 19.
82. Lidová hvězdárna v Prostějově, současný stav, foto: Michaela Kučerová.
83. Lázně Skalka, současný stav, foto: Michaela Kučerová.
84. Pohled na interiéru prostějovských lázní, 60. léta 20. století, převzato z: Miroslav Chytil (ed.), *Slavné stavby Prostějova*, Praha 2009, s. 196.
85. Městské lázně v Prostějově, současný stav, foto: Michaela Kučerová.
86. Interiér Oděvního podniku v Prostějově, 70. léta 20. století, převzato z: Miroslav Chytil (ed.), *Slavné stavby Prostějova*, Praha 2009, s. 209.
87. Pohled na Oděvní podnik Prostějov, 90. léta 20. století, převzato z: Miroslav Chytil (ed.), *Slavné stavby Prostějova*, Praha 2009, s. 198.
88. Kino Metro 70 v Prostějově, současný stav, foto: Michaela Kučerová.
89. Model kina Metra 70 v Prostějově, 1965, převzato z: Kino Metro 70 zahájilo, *Stráž lidu*, 1965, č. 46, s. 2.
90. Obchodní dům Prior v Prostějově, 2010, převzato z: Miroslav Chytil, Obchodní dům Prior Prostějov, *Štafeta*, 2005, č. 1, s. 6.
91. Model obchodního domu Prior v Prostějově, 70. léta 20. století, převzato z: Miroslav Chytil, Prior očima historika architektury, *Štafeta*, 2006, č. 39, s. 4.
92. Obchodní dům Prior v Prostějově, 2010, foto: archiv rodiny Vyroubalových.

93. Obchodní dům Zlatá brána v Prostějově, současný stav, foto: Michaela Kučerová.
94. Zimní stadion v Prostějově, současný stav, foto: Michaela Kučerová.
95. Konstrukce zimního stadionu, 1978, převzato z: Josef Sacher, Nová zimní hala v Prostějově, *Štafeta*, 1973, č. 4, s. 24.
96. Smuteční obřadní síň v Prostějově, současný stav, foto: Michaela Kučerová.
97. Blahoslav Adamík, Smuteční obřadní síň v Prostějově, 1976, převzato z: Blahoslav Adamík, Smuteční obřadní síň v Prostějově, *Štafeta*, 1977, č. 3, s. 28.
98. Petr Brauner, Obytný a kancelářský objekt České pojišťovny, 1977-1981, převzato z: Miroslav Chytil (ed.), *Slavné stavby Prostějova*, Praha 2009, s. 207.
99. Plastika, 90. léta 20. století, převzato z: Miroslav Chytil (ed.), *Slavné stavby Prostějova*, Praha 2009, s. 209.
100. Obytný a kancelářský objekt České pojišťovny, současný stav, foto: Michaela Kučerová.

Obrazové přílohy

1. Pohled na náměstí T. G. Masaryka v Prostějově, 2012

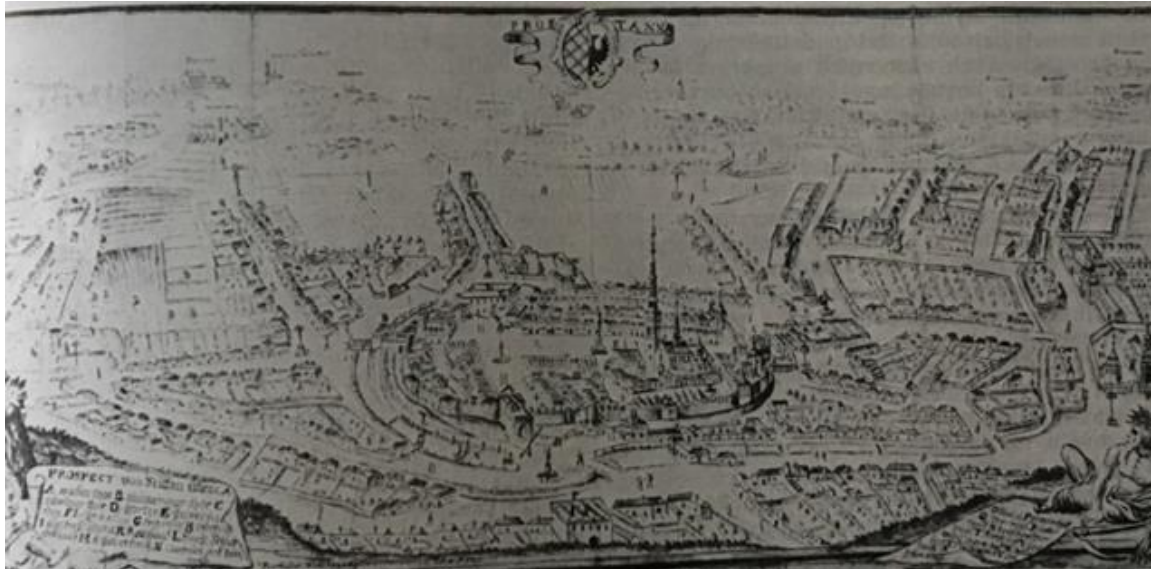
2. Pohled na obchodní dům Dona v Prostějově, 2011

3. Pohled na demonstraci na náměstí T. G. Masaryka, 1989

4. Jan Pospíšil, Panoramatický pohled na Prostějov od východu z přelomu
19. a 20. století, sestaven z osmi snímků

5. Veduta města Prostějova, 1728

6. Plán města Prostějova, 1914

7. Vladimír Fischer, Součkův dům v Prostějově (1902), současný stav

8. Jan Skoupil - Čeněk Venclík - Václav Jeřábek - Blahoslav Adamík,
Městský hřbitov v Prostějově (1900–1977), současný stav

9. Jan Kotěra, Národní dům v Prostějově (1905-1907), současný stav

10. Karel Hugo Kepka, Pohled na městskou radnici v Prostějově (1911-1914), současný stav

11. Regulační plán severní části města Prostějova, 1923

12. Pohled na ulici Šárka v Prostějově, současný stav

13. Pohled na náměstí Spojenců v Prostějově, současný stav

14. Eduard Žáček, Budova Finančního úřadu v Prostějově, 1931-1934

15. Pohled na kašnu na náměstí Spojenců v Prostějově, současný stav

16. Gymnázium Jiřího Wolkerova v Prostějově, 30. léta 20. století

17. Bohumír Kozák, Evangelická modlitebna v Prostějově (1926-1927),
současný stav

18. Antonín Navrátil, Vila Anastázie Neherové, 1938-1939

19. Pohled na náměstí T. G. Masaryka v Prostějově, 60. léta 20. století

20. Pohled na Kolářovy sady v Prostějově, současný stav

21. Antonín Navrátil, Obytný komplex firmy Jana Nehery v Prostějově,
1940

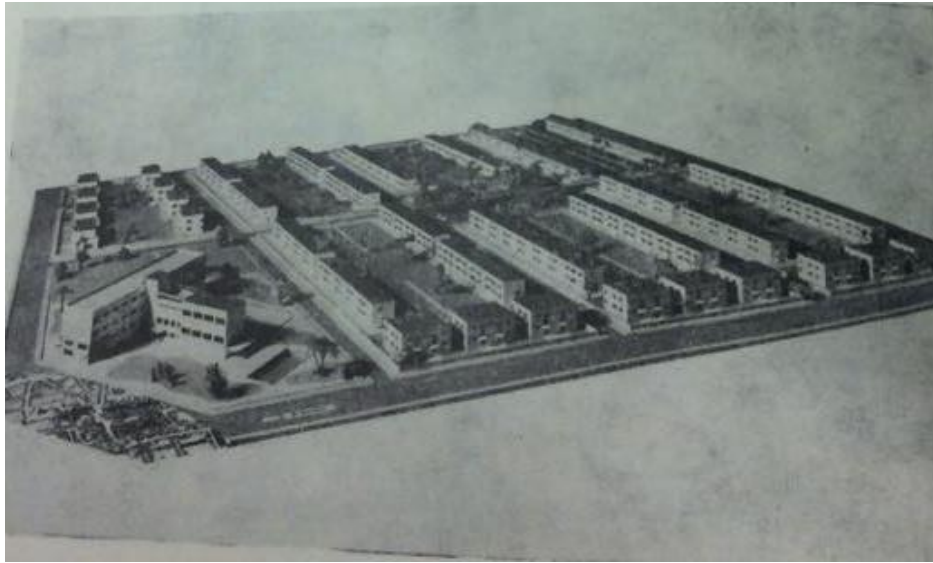
22. Pohled na Janáčkovu ulici v Prostějově, současný stav

23. Pohled na obytný dům na Janáčkově ulici v Prostějově, současný stav

24. Náměstí Padlých hrdinů v Prostějově, 60. léta 20. století

25. František Kalivoda, Model zahradní osady v Drozdovicích, 1939

26. Fanderlíkova ulice v Prostějově, současný stav

27. Svatoplukova ulice v Prostějově, současný stav

28. Pohled na Dykovu ulici v Prostějově, současný stav

29. Pohled na Krapkovu ulici v Prostějově, současný stav

30. Pohled na rodinný dům Šárka č. 19 v Prostějově, současný stav

31. Pohled na Gymnázium Jiřího Wolкера v Prostějově, současný stav

32. Pohled na ulici Pod Kosířem v Prostějově, současný stav

33. Pohled na starou polikliniku v Prostějově, současný stav

34. Jaroslav Otruba, Hlavní nádraží v Prostějově (1947-1952), 60. léta 20. století

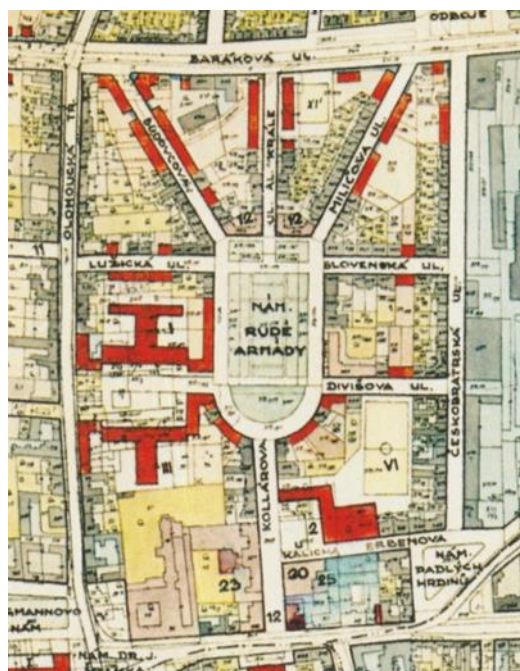
35. Divišova ulice v Prostějově, současný stav

36. Pohled na Pernštýnské náměstí v Prostějově, současný stav

37. Základní upravitel'nyy plan Prostějova, 1948

38. Detail výřezu ze Základního upravitel'nyy planu Prostějova, 1948

39. Teplice, Pohled na Tržní náměstí, 50. léta 20. století

40. Náměstí T. G. Masaryka s kostelem v Prostějově, 1944

41. Náměstí T. G. Masaryka v Prostějově, 50. léta 20. století

42. Náměstí T. G. Masaryka v Prostějově, 60. léta 20. století

43. Hlavní nádraží v Prostějově, 60. léta 20. století

44. Prostor před Hlavním nádraží v Prostějově, současný stav

45. Pohled na sídliště Svobody v Prostějově, současný stav

46. Pohled na sídliště Svobody v Prostějově, současný stav

47. Průmyslová zóna v Prostějově, současný stav

48. Oděvní podnik Prostějov, 60. léta 20. století

49. Pohled na sídliště Dolní v Prostějově, současný stav

50. Sídlíště Prostějov-západ v Prostějově, 1997

51. Netušilova ulice v Prostějově, současný stav

52. Zdeněk Plesník – Josef Taťák, Vila Jindřišky a Miroslava Vysloužilových v Prostějově (1970-1972), současný stav

53. Prodejna konického družstva Moděva na Poděbradově náměstí v Prostějově, 1982

54. Moderní bydlení na Weissenhofu u Stuttgartu, 1927

55. Plán ulice Šárka v Prostějově, 2016

56. Antonín Navrátil, Tovární budova pro firmu Jana Nehery v Prostějově,
1939-1940

57. Václav Hlinský- Evžen Linhart, Kolektivní dům v Litvínově, 1946-1958

58. Brněnská ulice v Prostějově, současný stav

59. Plán sídliště Svornosti v Prostějově, 2018

60. Sídlíště Svornosti v Prostějově, 2015

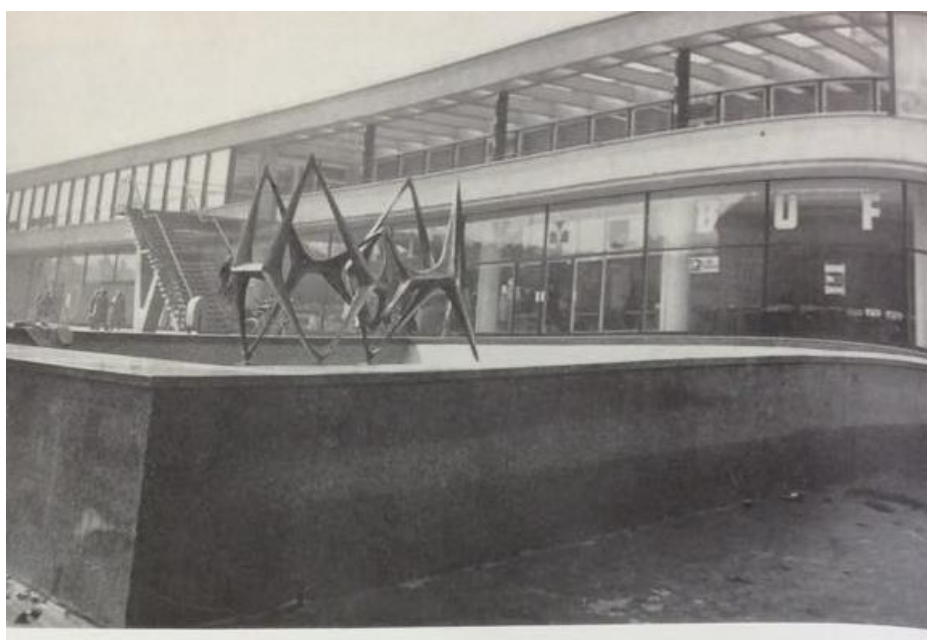
61. Sídliště Svobody v Prostějově, 70. léta 20. století

62. Plán objektu sídliště Svobody v Prostějově, 1963

63. Foto model plánu sídliště Svobody v Prostějově, 1964

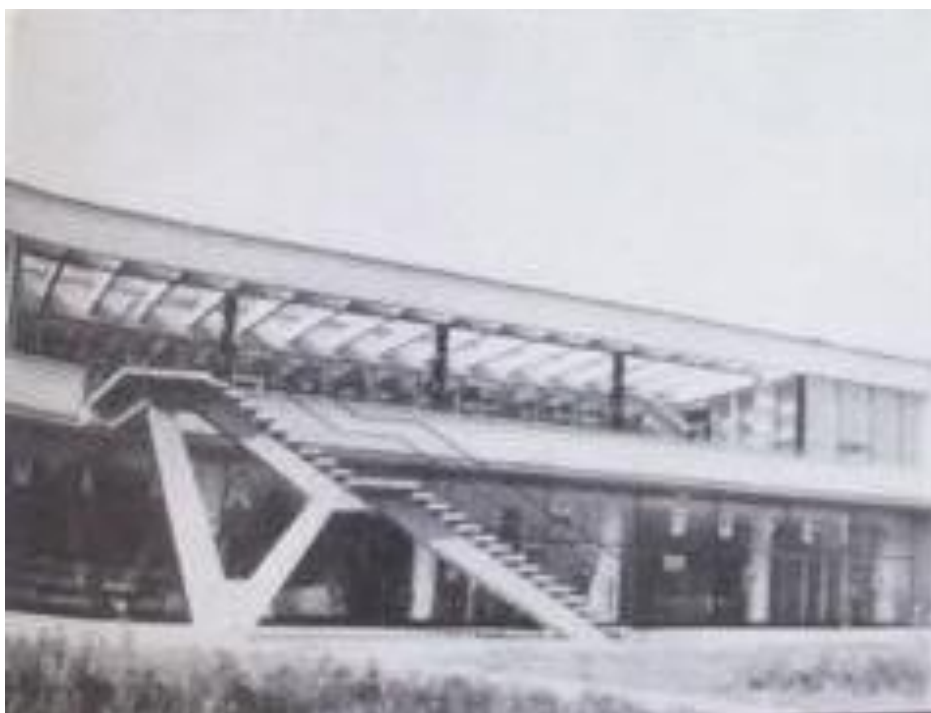
64. Alexander Gajdůška, *Plastika Touha po slunci*, 1967

65. Pohled na jesle v Prostějově, 70. léta 20. století

66. Pohled na objekt občanské vybavenosti v Prostějově, 70. léta 20. století

67. Pohled na schodiště domu služeb na sídlišti Svobody v Prostějově,
70. léta 20. století

68. Pohled na Olomouckou ulici v Prostějově, současný stav

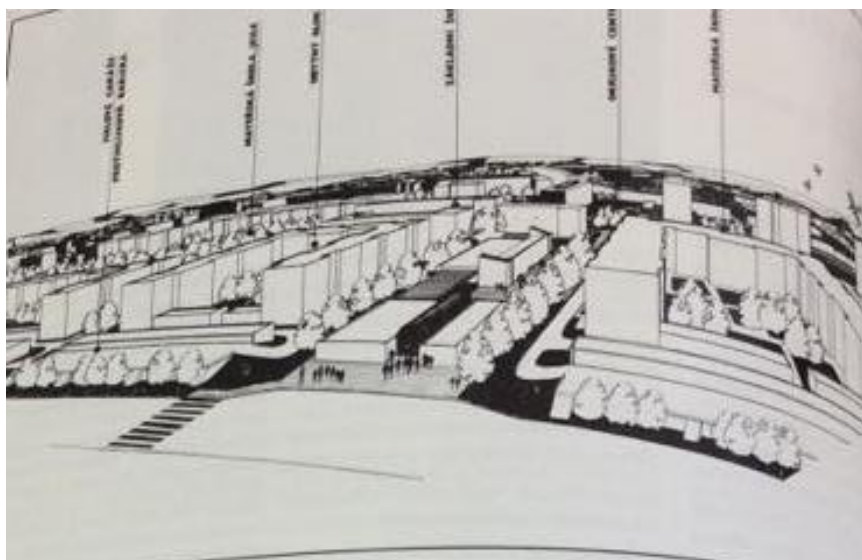
69. Dům služeb na Olomoucké ulici v Prostějově, 1984

70. Prostějov- východ, 70. léta 20. století

71. Zdeněk Pech – Jiří Fixel – Stanislava Fixelová, Plán Prostějov-východ,
1987

72. Zdeněk Pech – Jiří Fixel – Stanislava Fixelová, Plán Prostějov- východ,
1987

73. Jan Sedlický, Plán Prostějov-východ, 1987

74. Petr Tauš, Plán Prostějov-východ, 1987

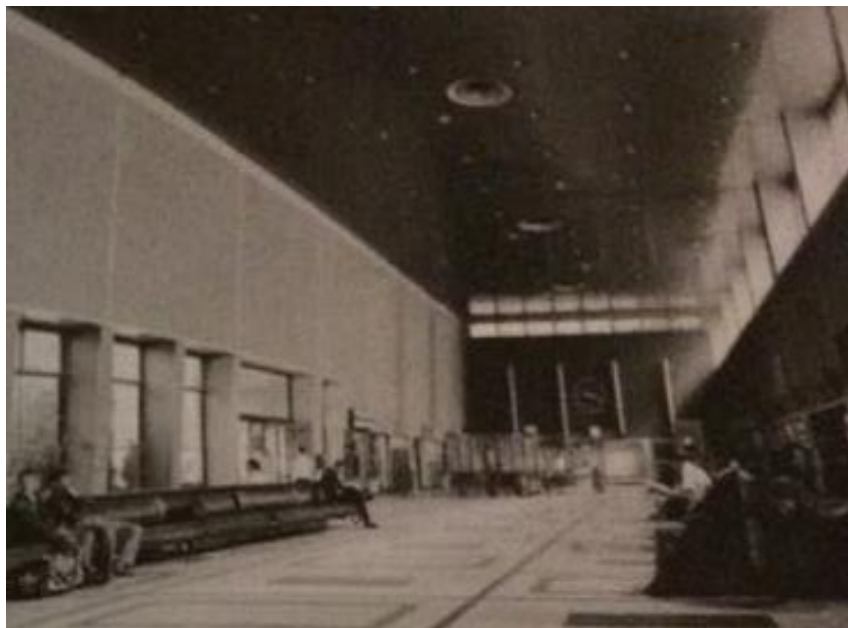
75. Petr Starčevič – Oleg Haman, Plán Prostějov-východ, 1987

76. Zdeněk Beran, Československá obchodní banka, 2002-2004

77. Místní nádraží v Prostějově, 2018

78. Interiér odbavovací haly, polovina 90. let 20. století

79. Hlavní nádraží v Prostějově, současný stav

80. Arnošt Veselý – Igor Chudožilov, Lidová hvězdárna v Prostějově,
1949-1962

81. Adolf Neckář, Dalekohled, 60. léta 20. století

82. Lidová hvězdárna v Prostějově, současný stav

83. Lázně Skalka, současný stav

84. Pohled na interiér prostějovských lázní, 60. léta 20. století

85. Městské lázně v Prostějově, současný stav

86. Interiér Oděvního podniku v Prostějově, 70. léta 20. století

87. Pohled na Oděvní podnik Prostějov, 90. léta 20. století

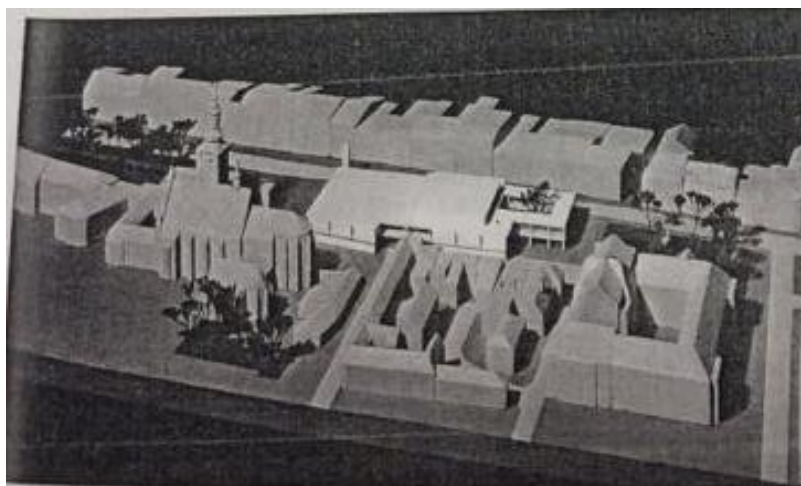
88. Kino Metro 70 v Prostějově, současný stav

89. Model kina Metra 70 v Prostějově, 1965

90. Obchodní dům Prior v Prostějově, 2010

91. Model obchodního domu Prior v Prostějově, 70. léta 20. století

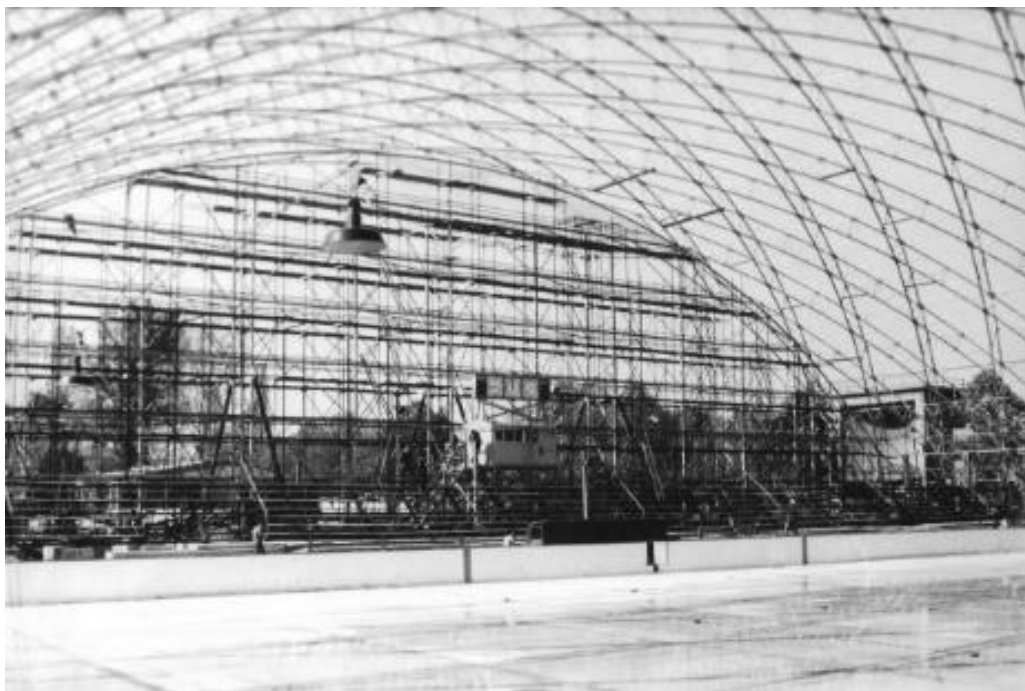
92. Obchodní dům Prior v Prostějově, 2010

93. Obchodní dům Zlatá brána v Prostějově, současný stav

94. Zimní stadion v Prostějově, současný stav

95. Konstrukce zimního stadionu, 1978

96. Smuteční obřadní síň, současný stav

97. Blahoslav Adamík, Smuteční obřadní síň v Prostějově, 1976

98. Petr Brauner, Obytný a kancelářský objekt České pojišťovny,
1977-1981

99. Plastika, 90. léta 20. století

100. Obytný a kancelářský objekt České pojišťovny, současný stav

